

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA**

Irma Baltrušaitienė – Šablinskienė

Karjeros edukologijos magistrantūros studijų studentė

**I-IV GIMNAZINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ
PROFESINIO PASIRINKIMO GALIMYBIŲ MOKYKLOJE
EDUKACINĖ ANALIZĖ**

Magistro darbas

Mokslinis vadovas
doc. dr. D. Malinauskienė

Šiauliai, 2010

Darbas originalus.....Irma Baltrušaitienė – Šablinskienė

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
SUMMARY.....	4
ĮVADAS.....	5
1. MOKINIŲ PROFESINIO PASIRINKIMO GALIMYBIŲ TEORINIAI PAGRINDAI.....	9
1.1. Profesijos samprata ir reikšmingumas asmenybei.....	9
1.2. Pedagoginiai ir psichologiniai mokinių profesinio pasirinkimo veiksniai.....	11
1.3. Socialiniai–ekonominiai veiksniai, lemiantys mokinių profesinį pasirinkimą.....	22
2. PROFESINIO PASIRINKIMO GALIMYBĖS MOKYKLOJE.....	25
2.1. Profesinis orientavimas ir konsultavimas.....	25
2.2. Profesinis informavimas.....	28
2.3. Mokyklos įtaka mokinių profesiniam pasirinkimui.....	30
3. MOKINIŲ PROFESINIO PASIRINKIMO GALIMYBIŲ MOKYKLOJE EDUKACINIS TYRIMAS	32
3.1. Tyrimo organizavimas, metodologija ir imties charakteristika.....	32
3.2. Mokinių nuomonių apie profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje analizė.....	35
3.3. Tėvų požiūrių apie vaikų profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje analizė.....	45
3.4. Pedagogų nuomonių apie mokinių profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje analizė.....	53
IŠVADOS.....	61
REKOMENDACIJOS.....	62
LITERATŪRA.....	63
PRIEDAI.....	68

SANTRAUKA

Magistro darbas „I-IV GIMNAZINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ PROFESINIO PASIRINKIMO GALIMYBIŲ MOKYKLOJE EDUKACINĖ ANALIZĖ“ parengtas 2010 metais. Darbo autorė I. Baltrušaitienė-Šablinskienė.

Profesinio orientavimo klausimai yra plačiai aptarti mokslinėje literatūroje ir yra nemažai atlikta tyrimų šioje srityje, tačiau profesinio pasirinkimo galimybės mokyklose, vykdamas profesinį orientavimą, nėra plačiai akcentuojamos.

Darbe keliama **hipotezė**: Profesinio orientavimo veikla gimnazijose vykdoma, naudojamos įvairios formos, tačiau įvertinant mokinių profesinio pasirinkimo galimybes, teigtina, kad ši veikla nėra pakankama, kryptinga ir nuosekli.

Tyrimo tikslas: ištirti I-IV gimnazinių klasių mokinių profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje. Tikslui pasiekti keliama **uždaviniai**: teoriniu lygmeniu išanalizuoti ir aptarti psichologinę, pedagoginę, vadybinę, metodinę ir kt. literatūrą nagrinėjamu klausimu; išsiaiškinti I-IV gimnazinių klasių mokinių nuomonę dėl profesinio pasirinkimo galimybių mokykloje; išsiaiškinti I-IV gimnazinių klasių mokinių tėvų požiūrį į jų vaikų profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje; išsiaiškinti I-IV gimnazinių klasių vadovų, minėtose klasėse dėstančių pedagogų nuomonę dėl gimnazistų profesinio pasirinkimo galimybių mokykloje.

Tyrimo objektas: I-IV gimnazinių klasių mokinių profesinio pasirinkimo galimybės mokykloje. Apklausa buvo vykdoma Radviliškio miesto Vaižganto ir Lizdeikos bei Radviliškio rajono Baisogalos ir Šeduvos gimnazijose. Dalyvavo 199 mokiniai, 83 pedagogai bei 70 mokinių tėvų. Darbe naudoti šie **metodai**: dokumentų turinio analizė, mokslinės literatūros analizė, anketinės apklausos – mokinių, pedagogų ir tėvų nuomonei ištirti, statistinė duomenų analizė.

Pirmoje darbo dalyje aptariamos teorinės profesinio pasirinkimo galimybės. Antroje darbo dalyje analizuojamos profesinio pasirinkimo galimybės mokykloje ir aptariama profesinio orientavimo veikla. Trečioje dalyje pateikiami atlikti empirinio tyrimo rezultatai.

Atlikus empirinį I-IV gimnazinių klasių mokinių, jų tėvų ir gimnazistams dėstančių pedagogų tyrimą ir remiantis respondentų pateiktais atsakymais, galima teigti, kad darbe kelta hipotezė pasitvirtino. Nustatyta, profesinio orientavimo veikla gimnazijose vykdoma, tačiau ji nėra pakankama, kryptinga ir nuosekli.

SUMMARY

Master's degree work „THE EDUCATIONAL INVESTIGATION OF IST- IVTH FORMS STUDENTS' PROFESSIONAL CHOICE IN SCHOOL“ is made in 2010. The author is I. Baltrušaitienė – Šablinskienė.

The subject of professional choice is highly discussed in science literature. Much research was made in this sphere. The opportunities of professional choice in schools aren't highly emphasised though.

The hypothesis was raised: The activity of professional orientation is carried out in schools and different forms are used. Although, by evaluating the opportunities in choosing profession it is asserted this activity isn't sufficient, successive and purposeful.

The aim of investigation is : to research the professional choice of Ist – IVth Gymnasium forms in schools. Some **goals** were raised to reach this aim: to analyse and discuss psychological, pedagogical, management and other literature in theoretical way, to clarify the students' opinion on the possibilities of profession choice in school, to clarify the opinion of parents' attitude towards opportunities of profession choice, to clarify the opinion of headmasters', teachers' about the possibilities of professional choice in schools.

The object of investigation: Ist – IVth forms students of Gymnasiums opportunity of professional choice in school. The survey was done in Radviliškis Vaižgantas and Lizdeika Gymnasiums, and in Baisogala and Šeduva Gymnasiums in Radviliškis region. 199 students, 83 teachers and 70 parents participated in this investigation. These **methods** were used: the analysis of documents, the analysis of science literature, questionnaire survey - the opinion of students, teachers and parents.

Theoretical opportunities of choosing the profession is discussed in the first part. Second part analyses the opportunities of professional choice in school and the activities of professional orientation is disputed. Third part shows the results of empirical research.

The hypothesis was affirmed after the empirical research of students', their parents' and teachers'. By the answers of the respondents the hypothesis is ascertained. It is estimated, the activity of professional orientation is carried out, but it isn't sufficient, purposeful and successive enough.

ĮVADAS

Šiuolaikinio pasaulio reikalavimai žmogui jo darbinės veiklos kelyje yra labai dideli. Kiekvienam reikalinga profesinio pasirinkimo kompetencija, nuolatinio mokymosi ir tobulėjimo galimybė, darbo pasaulio pažinimo, veiklos planavimo gebėjimai – tai ypač svarbu jaunam žmogui, ieškančiam savo profesinio pasirinkimo. Visuomenės modernėjimas įpareigoja keisti ugdymo sistemą ir požiūrį į patį ugdymą, taip pat labai svarbu keisti požiūrį į pati mokinį. L. Jovaišos (1999) teigimu, šiandien kalbama apie profesinę dinamiką: vyksta spartus specialybių, profesijų, darbuočių, kvalifikacijų kitimas. „Rinktis tenka visą gyvenimą, jam (individui) pagalbos reikia taip pat per visą gyvenimą“ (Jovaiša, 1999, p.79), tad labai svarbu mokinį pradėti ruošti būsimai profesijai jau mokykloje.

Šiuolaikiniame darbo pasaulyje karjeros siekiantis žmogus turi daug ką gebėti bei pasižymėti tam tikromis asmeninėmis savybėmis. Pasak V. Stanišauskienės (2003), kaip rodo darbo pasiūlos skelbimų tyrimas bei analizė mokslo darbų karjeros srityje, ypatingai akcentuojamas užsienio kalbų mokėjimas, kompiuterinis raštingumas, komunikabilumas, gebėjimas dirbti komandoje, nuolatinis tobulėjimas. Gebėjimai ir asmeninės savybės, įgalinančios žmogų spręsti karjeros kelyje jam iškiliančius uždavinius, gali būti įvardintos kaip laiduojančios profesinę kompetenciją, todėl galima teigti, kad įvertinant atliktų profesijos pasirinkimo ar profesinio apsisprendimo tyrimų išvadas ir siūlymus tikslinga jau mokykloje orientuoti mokinius gilintis į populiarias ir reikalingas ateičiai sritis.

Pasirengimas (rengimasis) profesinei veiklai yra procesas, sudarantis sąlygas informacijos apie save kaupimui, jos panaudojimui ir susipažinimui su darbinės veiklos pasauliu bei savo santykio su tuo pasauliu nustatymui. Šis procesas prasideda ankstyvoje vaikystėje ir, galima teigti, tęsiasi visą gyvenimą. Šeima, ugdymo įstaigos, bendruomenė, šalies įvykiai veikia vaiko pasirinkimą ir kitus jo sprendimus. Profesinis pasirinkimas nesibaigia įsidarbinimu, kadangi vyksta nuolatinė žmogaus bei supančio pasaulio kaita. Greitai besikeičiančio sudėtingo gyvenimo reiškiniai reikalauja naujai vertinti savo gabumus ir pasirengimo darbui procesą tęsti visą gyvenimą.

Aktualumas. Mokykloje įprasta profesinei karjerai rengti mokinius vyresnėse klasėse, tačiau pastaruoju metu reikia atsargiai ir itin atsakingai vykdyti profesinį orientavimą, nes labai sparčiai keičiasi profesijų paklausa, kurią įtakoja darbo rinka ir besikeičiantis gyvenimo tempas, ekonominė situacija. Mokykloje labai svarbu akcentuoti ir išskirti įvairius profesinio pasirinkimo veiksnius ir išaiškinti mokiniui, kad kiekviena pasirenkama ir norima profesija turi atitikti jo psichosocialines galias.

LR Konstitucijos (1992) 48 straipsnyje yra teigiama: „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą ir turi teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, gauti

teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju“, todėl jau mokykloje reikia ugdyti mokinių profesinį suvokimą. Profesinio rengimo būtinybė yra akcentuojama ir kituose Lietuvos Respublikos teisės aktuose: LR Švietimo įstatyme (2003), Profesinio orientavimo strategijoje (2003), Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje (2003), Europos Komisijos mokymosi visą gyvenimą memorandume.

LR Švietimo įstatyme (2003) yra pabrėžiama, kad vienas iš švietimo tikslų – nustatyti jaunuolio kūrybinius gebėjimus ir pagal tai padėti jam įsigyti profesinę kvalifikaciją ir kompetenciją, atitinkančią šiuolaikinį kultūros bei technologijų lygį ir padedančią jam įsitvirtinti ir sėkmingai konkuruoti sparčiai kintančioje darbo rinkoje, perteikti šiuolaikinius technologinius, ekonominius bei verslo kultūros pagrindus, būdus šalies ūkio pažangai, konkurencingumui bei subalansuotai raidai laiduoti, sudaryti sąlygas nuolat tenkinti pažinimo poreikius ir tobulėti mokantis visą gyvenimą. Todėl galima akcentuoti, kad naujos redakcijos Švietimo įstatymas nurodo būtinybę mokiniui įsigyti profesiją, kuri reikalinga tam, kad galėtų save realizuoti nuolat kintančioje aplinkoje.

Mokyklose mokinius darbo pasauliui rengia įvairūs specialistai: klasių vadovai, psichologai, socialiniai pedagogai ar profesijų konsultantai. LR švietimo ir mokslo ministro įsakyme „Dėl profesinio orientavimo tvarkos“ (1998), nurodoma, jog būtina organizuoti profesinį informavimą ir konsultavimą, parengti orientuojamą asmenį racionaliam profesijos pasirinkimui, išvengiant atsitiktinių sprendimų, ir aktyviai profesinės karjeros paieškai. Todėl labai svarbu, kad mokykloje visi, atsakingi už profesinį mokinio pasirengimą, dirbtų tinkamai ir mokiniams padėtų išsiaiškinti visus profesijos pasirinkimo veiksnius.

Problema. Galima teigti, kad profesinio orientavimo klausimai yra plačiai aptarti mokslinėje literatūroje, yra atlikta daug tyrimų šioje srityje, tačiau profesinio pasirinkimo galimybes mokyklose nėra plačiai akcentuojamos mokslinėje literatūroje. Pačiam mokiniui rūpi profesijos pasirinkimas, tačiau ne visuomet jis gali tinkamai įvertinti visus veiksnius, kurie lemia profesinį pasirengimą. Mokinio rengimasis profesijai nėra nauja sritis, tačiau galima formuluoti problemą: ar mokinio galimybes pasirenkant profesiją mokykloje yra išnaudojamos numatant pedagogines sąlygas ir galimybes ugdymosi procese, nukreiptas į savęs pažinimą ir gebėjimų ugdymąsi.

Tyrimo objektas: I–IV gimnazinių klasių mokinių profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje.

Tyrimo hipotezė: Profesinio orientavimo veikla gimnazijose vykdoma, naudojamos įvairios formos, tačiau įvertinant mokinių profesinio pasirinkimo galimybes, teigtina, kad ši veikla nėra pakankama, kryptinga ir nuosekli.

Tyrimo tikslas: Ištirti Radviliškio miesto ir rajono gimnazijų I–IV klasių mokinių profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriniu lygmeniu išanalizuoti ir aptarti psichologinę, pedagoginę, vadybinę, metodinę ir kt. literatūrą nagrinėjamu klausimu;
2. Išsiaiškinti I–IV gimnazinių klasių mokinių nuomonę dėl profesinio pasirinkimo galimybių mokykloje;
3. Išsiaiškinti I–IV gimnazinių klasių mokinių tėvų požiūrį į jų vaikų profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje;
4. Išsiaiškinti I–IV gimnazinių klasių vadovų, minėtose klasėse dėstančių pedagogų nuomonę dėl mokinių profesinio pasirinkimo galimybių mokykloje.

Tyrimo metodologija: Tyrimas grindžiamas ugdymo erdvės konceptualaus vientisumo idėja (Bitinas, 2006, p. 51) ir humanistinės teorijos teiginiais. Humanistinės teorijos teiginiais siekiama pagrįsti savo poreikių pažinimo ir asmenybės sklaidos reikšmingumą bei asmens aktyvumo, atsakomybės už savo pasirinkimo svarbą.

Tyrimo metodai:

1. Dokumentų turinio analizė - didelis dėmesys kreipiamas į valstybės lygmens dokumentus, susijusius su Lietuvos švietimo reforma bei švietimo strateginėmis nuostatomis, profesinio orientavimo klausimais.
2. Mokslinės literatūros analizė – tai padės atskleisti teorinius aspektus, susijusius su profesinio pasirengimo raida, pokyčiais ir formomis bei organizavimu.
3. Anketinės apklausos – mokinių, pedagogų ir tėvų nuomonei ištirti.
4. Statistinė duomenų analizė – skaičiuoti absoliutieji ir santykiniai dažniai bei atlikta kokybinė ir kiekybinė tyrimo duomenų analizė. Atlikta aprašomoji statistinė duomenų analizė, naudojantis MS Excel programa.

Tyrimo organizavimas ir imtis: Tyrimui savanoriškais principais pasirinkti Radviliškio miesto ir rajono gimnazijų I – IV gimnazinių klasių mokiniai, jų tėvai, I – IV gimnazinių klasių vadovai, dėstantys mokytojai, socialiniai pedagogai. Apklausa buvo vykdoma Radviliškio miesto Vaižganto ir Lizdeikos bei Radviliškio rajono Baisogalos ir Šeduvos gimnazijose. Dalyvavo 199 mokiniai, 83 pedagogai bei 70 mokinių tėvų.

Darbo etapai:

I etapas (2008 m. lapkričio – 2009 m. gegužės mėn.) analizuojama mokslinė literatūra ir švietimo dokumentai, interneto duomenų bazės nagrinėjama tema. Tai leido suformuluoti darbo temą, tyrimo hipotezę, išskirti objektą, suformuluoti tikslą bei uždavinius.

II etapas (2009 m. birželio – rugpjūčio mėn.) kuriama tyrimo metodika, konstruojamas tyrimo instrumentas.

III etapas (2009 m. rugsėjo – spalio mėn.) atliekama anketinė apklausa.

IV etapas (2009 m. spalio – sausis) vyksta tyrimo duomenų apdorojimas ir atliekama tyrimo rezultatų analizė, formuluojamos išvados bei rengiamos rekomendacijos.

Darbo teorinį naujumą sudaro tai, kad darbo teorinėje dalyje yra aptarti daugelio užsienio ir Lietuvos mokslininkų: Arnold J. (1997), Parsons T. (1909), Super D. E. (1961), Natham R. (1992), Fukuyama Sh. (1882), Herr E. L., Cramer S. H. (1984), Hesketh B. (1982), Hoyt K. B. (1979), Holland J. L. (1973), Adamonienės R., Daukilo S. (2001), Jovaišos L. (1999), (2009), Laužacko R. (1999) ir kt. darbai, susiję su karjeros ir profesinio pasirinkimo galimybėmis. Tačiau nagrinėtoje literatūroje pasigendama profesinio orientavimo veiklos formų ir metodų gilesnės analizės. Todėl magistro darbe bus siekiama išsiaiškinti, kokiomis formomis vykdomas mokinių profesinis orientavimas skatinant profesinį pasirinkimą ir kokios šios veiklos formos tenkina mokinių lūkesčius.

Darbo praktinį reikšmingumą sudaro tai, jog yra parengti empirinio tyrimo instrumentai, kuriais galima ištirti gimnazinių klasių mokinių, jiems dėstančių pedagogų ir mokinių tėvų nuomones dėl vaikų profesinio pasirinkimo galimybių mokykloje.

Darbo teorinis reikšmingumas: magistro darbas nukreiptas į gilesnę profesinio orientavimo paslaugų teikimo mokykloje analizę, pasirenkant pagrindu Radviliškio miesto ir rajono gimnazijas. Tyrimo rezultatai patikslins ir papildys gimnazijų profesinio orientavimo veiklos rodiklius.

Darbo struktūra: Darbą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, trys dalys, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas ir trys priedai. Literatūros sąrašą sudaro 79 šaltiniai.

1. MOKINIŲ PROFESINIO PASIRINKIMO GALIMYBIŲ TEORINIAI PAGRINDAI

1.1. Profesijos samprata ir reikšmingumas asmenybei

Pastebėtina, kad profesijos sąvoką mokslinėje literatūroje įvairūs autoriai apibūdina šiek tiek skirtingai. Pasak V. Šerno, „profesija – tai nuolatinės veiklos rūšis, kuriai reikia specialaus pasirengimo ir kuri yra pragyvenimo šaltinis“ (Šernas V., 1998, p.11).

R. Laužackas profesiją apibūdina, kaip atitinkamomis žiniomis, gebėjimais (mokėjimais ir įgūdžiais) pagrįstos žmonių veiklos kombinacijos, teikiančios jiems materialinio aprūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į visuomeninio gyvenimo struktūras prielaidas (Laužackas R., 2005, p.34).

R. Adamonienė, S. Daukila ir kt. (2001) pateikia papildytą profesijos apibrėžimą „tai atitinkamomis žiniomis, mokėjimais, sugebėjimais ir įgūdžiais pagrįstos žmonių veiklos rūšių kombinacijos, užtikrinančios žmonėms prielaidas tenkinti savisaugos ir saviraiškos poreikius, t. y. poreikių visumą“ (R. Adamonienė, S. Daukila ir kt. 2001, p. 28).

L. Jovaišos (2009) teigimu profesija „pirmiausia yra objektyvių visuomeninio darbo reikalavimų visuma, tai visuomeninio darbo pasidalijimas pagal gamybos ir kultūros šakas, o iš dalies – pasidalijimas darbu pagal gamybos ir kultūros šakas, o iš dalies – pasidalijimas darbu įmonės, įstaigos viduje“ (L. Jovaiša, 2009, p.197).

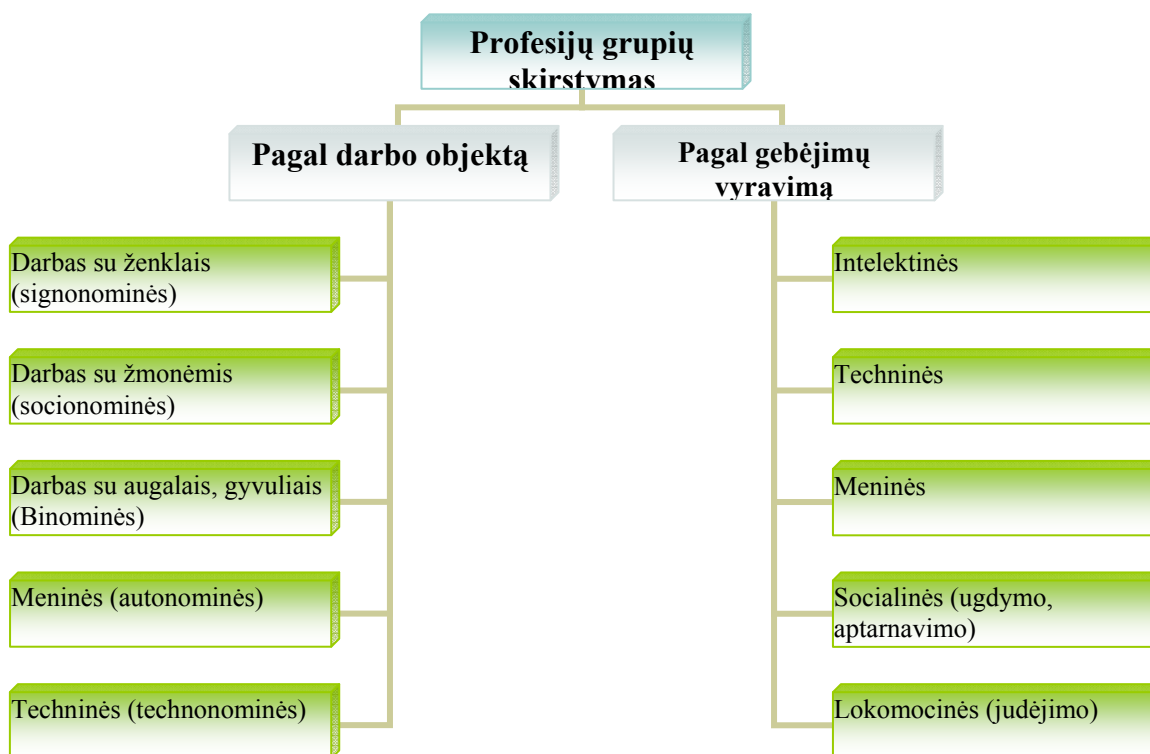
Paprastai profesiją apibūdina K. Pukelis (2002), teigdamas, kad profesijos sąvoka atspindi veiklos pobūdį ir atsako į klausimą „ką žmogus veikia?“

Tarptautinių žodžių žodyne (2008) teigiama, kad profesija (lot. *professio*) – nuolatinė specialybė, veiklos, užsiėmimų rūšis, kuriai reikia tam tikro pasiruošimo ir yra pragyvenimo šaltinis.

„Profesija – specializuoto ir kvalifikuoto darbo rūšis“ (L. Jovaiša, 2007, p.234). L. Jovaišos teigimu, profesijų grupes galima skirstyti įvairiais aspektais. (Žr. 1 pav.)

Remiantis 1 paveiksle pateikiama schema, galima teigti, kad profesija siejama su darbo objektu bei asmeninių gebėjimų vyravimu. L. Jovaišos (2009) teigimu, yra nemažai sąvokų, kurios panašios į profesijos sąvoką. Tai „užsiėmimas“, „pareigybė“, „amatas“, „specialybė“ ir pan., tačiau kiekviena sąvoka yra dažniau vartojama buityje, ir jos neatitinka profesijos sąvokos.

Dažnai profesijos sąvoka tapatinama su specialybės sąvoka akcentuojant, kad specialybė – tai detalesnis darbo pasidalijimas profesijos rėmuose. Individas mokosi tam tikros specialybės dalykų, kad galėtų kompetentingai dirbti pasirinktos profesijos darbą. Remiantis R. Laužacku, galima teigti, kad specialybė – „tam tikra mokslo žinių ir praktinių įgūdžių visuma, kurią įsisavina žmogus rengdamasis darbui konkrečioje profesijoje, t. y. įgyja reikiamą kvalifikaciją (R. Laužackas, 2005, p. 45). Vadinasi, profesija siejama su žinių ir praktinių įgūdžių įsigijimu ir galimybe užsidirbti pragyvenimui.

1 pav. **Profesijų grupių skirstymas**

(Sudaryta remiantis: L. Jovaiša, „Enciklopedinis edukologijos žodynas“ 2007, p. 234)

„Darbas, atitinkantis individo nuostatas ir poreikius, didina pasitenkinimą ir darbo motyvaciją, turi teigiamą įtaką darbo rezultatams ir santykiams su darbdaviais“ (M. Barkauskaitė, 2007, p.116). Pasirenkant profesiją labai svarbu tinkamai įvertinti visus veiksnius ir savo galimybes bei pomėgius, nes A. Zemdliauskaitės (2005) nuomone, dirbantieji linkę teikti pirmenybę darbams, kurie suteikia galimybę panaudoti savo įgūdžius bei sugebėjimus, siūlo kūrybinę ir sprendimų laisvę bei grįžtamąjį ryšį apie tai, kaip darbuotojams sekasi. Dažna priežastis, dėl kurios aukšto lygio specialistai nori keisti darbą - atsiradusi monotonija, kuomet darbas tampa įprastas ir puikiai žinomas, nebelieka naujumo jausmo ir darbuotojas jaučiasi „sustojęs vietoje“, nebetobulėjantis. Svarbu laiku pastebėti ir įvertinti darbuotojo augimą. Darbdavys, žinantis, kad jo darbuotojui norisi daugiau užduočių ar atsakingesnio darbo, gali iš anksto suplanuoti darbuotojo kilimą karjeros laiptais, ir taip išsaugoti gerą specialistą savo įmonėje, užsiauginti aukštesnio lygio vadovą, kuris būtų lojalus įmonei. Darbai, teikiantys per mažai iššūkių, kelia nuobodulį, tačiau per daug iššūkių gali lemti kitą kraštutinumą - nerimo ir nesėkmės jausmus. Taip pat darbuotojai nori turėti tokią apmokėjimo sistemą, kuri būtų teisinga, nedviprasmiška ir atitiktų jų lūkesčius, tokiu būdu jie tarsi nori kontroliuoti situaciją ir kartu jaučia stimulą siekti kuo aukštesnių rezultatų.

Taigi galima daryti išvadą, kad tokias nuostatas dėl pasitenkinimo darbu mokiniams reikia diegti jau mokykloje, kad jie tinkamai susidarytų nuomonę apie būsimą veiklą.

1.2. Pedagoginiai-psichologiniai mokinių profesinio pasirinkimo veiksniai

Labai svarbus veiksnys renkantis profesiją - mokinio **profesinis subrendimas**. Profesijos pasirinkimą, pagal L. Jovaišą (2009) galima įvardinti kaip profesinį brendimą, kuris prasideda dar vaikystėje. Vėliau, jaunuoliui siekiant optimalių profesinio darbo sąlygų – ryškėja jo polinkis ir gabumai, net pašaukimas. Baigiantiems mokyklą jaunuoliams kyla įvairūs profesinio pasirengimo klausimai. L. Jovaišos (2007) nuomone, toks procesas vyksta kartais ir visą gyvenimą. Teigtina, kad mokiniai, baigiantys bendrojo lavinimo mokyklą, turi daug dėmesio skirti profesijos pasirinkimo veiksniams išsiaiškinti ir savęs pažinimui.

Pasak H. Galkytės (1977), laikantis pagrindinio laisvo profesijos pasirinkimo principo, teigiančio, kad „kiekvienas žmogus savo vietą gyvenime turi rasti pats, labai svarbu mokinius išmokyti savarankiškai analizuoti, susipažinti ir lyginti daugelį profesijų“ (H. Galkytė, 1977, p. 76). Tinkamas savo galimybių, sugebėjimų bei veiklos rezultatų įvertinimas yra būtina harmoningo asmenybės tobulėjimo, sąmoningo profesijos pasirinkimo sąlyga (H. Galkytė, 1977, p. 78).

Anot S. Kregždės (1988), sociologiniai ir psichologiniai tyrimai rodo, kad tokių darbininkų ir specialistų, kurie dirba nemėgstamą darbą yra labai daug. Tiesa, jų profesinę veiklą stengiamasi stimuliuoti atlyginimo sistema, geriau organizuojant patį darbo procesą ir pan. „Tačiau tie patys ir analogiški tyrimai rodo, kad jų profesinės veiklos rezultatai daugeliu parametrų yra prastesni“ už tuos žmones, kurie dirba su meile. (S. Kregždė, 1988, p. 132).

Profesijos pasirinkimas – vienas iš esminių žingsnių gyvenime, reikalaujantis išnagrinėti daug galimų variantų ir pasirinkti tinkamiausią. Pasak D. Pugevičienės (2005), gyvenimo situacija rodo, kad daugelis studentų būna nepatenkinti arba rimtai abejoja savo pasirinkimu. Dažnai pasitaiko, kad profesija keičiama jau baigus studijas ar net pradėjus dirbti, nes padirbėjus atsiskleidžia tikrieji interesai, sugebėjimai, perspektyvos, teisingiau apsisprendžiama.

V. Makūno ir D. Pugevičienės (2005) teigimu, optimaliu profesiniu subrendimu vadinamas toks apsisprendimas, kai asmenybei pavyksta sujungti į prasmingą visumą apibendrintą darbo pasaulio ir savęs supratimą, savo norus bei polinkius suderinti su socialinės aplinkos reikalavimais.

Z. Bartinikienė ir L.Paurienė (1989) išskiria šias pagrindines grupes veiksnių, turinčių didesnės ar mažesnės įtakos galutiniam mokinių profesiniam apsisprendimui:

- 1) Asmens fiziologinės ir sveikatos galimybės;
- 2) Asmenybės kryptingumas;
- 3) Informacijos kiekis apie profesiją;
- 4) Emocinis santykis su profesija;
- 5) Socialiniai skatuliai.

Tuos pačius veiksmus galima apibūdinti remiantis projekto „Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas“ (2006) karjeros planavimo gebėjimų ugdymo C metodika, kurioje teigiama, kad mokinys, suvokiantis profesinio pasirinkimo būtinumą, turi būti išsiugdęs šiuos gebėjimus:

Savęs pažinimo gebėjimai – padedantys išsiaiškinti dabartines ir ateityje numatomas įgyti asmenines vertybes, gebėjimus, lūkesčius ir kt. Tai būtiniausi gebėjimai renkant ir atliekant įvairius socialinius vaidmenis žmogaus gyvenime.

Saviugdų gebėjimai – apimantys savęs pažinimo ir darbo pasaulio pažinimo gebėjimais pagrįstų karjeros strategijų kūrimo, koregavimo ir įgyvendinimo procesus. Karjeros tikslų, jų siekimo būdų ir priemonių bei rezultatų vertinimo sistemiškumas ir racionalumas įgalina optimizuoti kiekvieno asmens karjeros vystymą šiuolaikinėmis neapibrėžtumo ir rizikos sąlygomis. Tai gebėjimai prisiimti atsakomybę už savo karjerą, karjeros planavimo, organizavimo, saviugdų ir savikontrolės įgūdžiai.

Darbo pasaulio pažinimo gebėjimai, grindžiami bazinių šalies ekonominės sistemos pagrindų, laiduojančių supratimą ir pagarbą jai bei efektyvų funkcionavimą joje išmanymu, informuotumu apie darbo pasaulio ir jame egzistuojančios karjeros pasirinkimų įvairovės dinamiką. Svarbu gebėti suvokti karjerą sąlygojančių socialinių, ekonomikos ir užimtumo veiksnių sistemą ir kaitą, identifikuoti karjeros galimybių spektrą ir jų siekimo alternatyvas.

Prisitaikymo darbe gebėjimai, kylantys iš individo socialiai priimtinių darbo vertybių sistemos, sąlygojančios asmens norą dirbti; darbo paieškos ir išsilankymo jame gebėjimai; darbo įpročiai, garantuojantys produktyvumą darbo vietoje; gebėjimai, reikalingi darbo vietai humanizuoti pagal savo poreikius.

Mokymosi visą gyvenimą gebėjimai, arba nuolatinio tobulėjimo gebėjimai, reikalingi asmenybės profesinės saviraiškos galimybėms konkrečioje visuomenėje ir tam tikroje karjeroje optimizuoti.

Socialiniai gebėjimai, apimantys bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus, yra ypač svarbūs integruojantis į darbo rinką. Šiandieninėje darbo rinkoje, kai žinių nepakanka, reikia gebėjimo argumentuotai įtikinėti, sugebėti klausytis, spręsti iškylančius konfliktus, dirbti komandose bei siekti kompromisų.

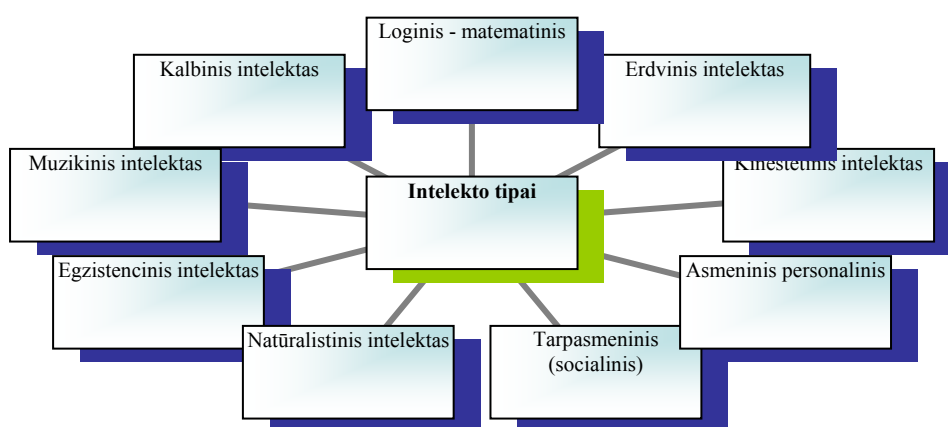
Apibendrinant galima teigti, kad tinkamas profesinis subrendimas gali būti įvertintas tik tuomet, kai jaunuolis geba tinkamai pažinti save, išsiaiškinti asmenines savybes, tinkančias profesijai, būna išsiaiškinęs darbo pasaulio reikalavimus, taip pat nusiteikęs mokytis ir nuolat tobulėti, bei mokėti bendrauti ir bendradarbiauti su žmonėmis, kurie sutinkami jo socialinėje aplinkoje.

Kaip vienas svarbiausių psichologinių-pedagoginių mokinių pasirinkimo veiksnių išskirtinas **intelektas**. Pagal L. Jovaišą (1981) – tai įgimtas mąstymo gabumas, protas; tai gabumas spręsti uždavinius, numanyti (intuicija); tai sugebėjimas prisitaikyti prie kintančių gyvenimo ir veiklos reikalavimų; kūrybinis gabumas, išmokimo gabumas ir t.t. Šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje intelektas siejamas ir su organizavimo prisitaikymo galimybėmis, t.y. su adaptacija. Tačiau atskirose veiklos srityse intelektas pasireiškia skirtingai, todėl kalbama apie teorinį, socialinį, praktinį, profesinį intelektą.

Teorinis intelektas – gabumas išmokyti, spręsti problemas, kurti nauja. Jis ne vienalytis, vienoks matematikų, kitoks biologų ir pan.

Socialinis intelektas – pirmiausia organizaciniais, drausmingumo, dorovingumo bei paprasčiausio mandagumo sugebėjimais pasireiškiantis emocinis adaptyvumas tarpasmeniniuose, kolektyviniuose santykiuose. Teorinis intelektas operuoja daugiau sąvokomis, ženklais bei simboliais, o socialinis – dorovinėmis normomis, taisyklėmis, įstatymais.

Vadovaudamasis neurobiologijos ir neuropsichologijos mokslų išvadomis, Howard'as Gardner'is sukūrė intelektų įvairovės teoriją, kuri yra daugelio specialistų (ir visų pirma pedagogų) darbo orientyras. Remdamasis konkrečiais kriterijais, mokslininkas apibrėžė devynis intelekto tipus (žr. 2 pav.)

2 pav. **Intelektų tipai pagal H. Gardner**
(Sudaryta remiantis H. Gardner (2002) „Atsisveikinimas su IQ.
Bendroji intelektų įvairovės teorija“)

Kalbinis intelektas: gebėjimas taikliai vartoti (gimtąją arba užsienio) kalbą, siekiant išreikšti savo mintis, mąstyti ar suprasti kitus.

Muzikinis intelektas: gebėjimas mąstyti per muziką, suvokti atpažinti, įsiminti, pakeisti bei perteikti muzikinį raštą ir ritmus.

Loginis-matematinis intelektas: gebėjimas vertinti įrodymų grandines ir, mąstant abstrakcijomis, matyti sąsajas tarp dalykų, taip pat sugebėjimas operuoti skaičiais, aibėmis bei matematiniais veiksmais.

Erdvinis intelektas: gebėjimas teisingai suvokti vizualinius dalykus, mintyse jais eksperimentuoti ir įsivaizduoti supančią aplinką erdvinėmis formomis.

Kinestetinis (judėjimo) intelektas: mokėjimas meistriškai naudotis savo kūnu ką nors gaminant, kuriant ir net sprendžiant problemą. Šis intelekto tipas ypač ryškiai matomas stebint sportininkus, aktorius, chirurgus bei šokėjus.

Asmeninis (personalinis) intelektas: gebėjimas save kontroliuoti, žinoti savo ribas bei mokėti protingai valdyti savo jausmus. Personaliniu intelektu pasižymintys žmonės yra motyvuoti, gerai žino savo galimybes, supranta save, savo jausmus ir dažnai mus traukia. Aktoriai, rašytojai bei menininkai šias savybes yra pavertę savo profesija.

Natūralistinis intelektas: pagarbi ir tausojanti meilė gamtai, mokėjimas jautriai ją ir jos reiškinius stebėti. Girininkai, botanikai, biologai, veterinarai, aplinkosaugos ekspertai pasižymi ryškiu natūralistiniu intelektu.

Egzistencinis intelektas: gebėjimas suvokti esminius būties klausimus ir ieškoti atsakymų į juos. Šį gebėjimą įkūnija didieji dvasiniai vedliai ir filosofai (puikus pavyzdys – Dalai Lama).

Pastebėtina, kad kiekvienos profesijos atstovai pasižymi specifiniu intelektu. Mokyklose reikalinga atlikti testus, kurie padėtų moksleiviams išsiaiškinti savo intelekto tipą – tai padėtų tinkamai pasirinkti būsimą profesiją.

Su intelektu siejasi ir specialieji **gabumai:** meniniai, psichomotoriniai, techniniai, komunikaciniai ir kt. juos laiku pastebėjus ir praktiškai patikrinus, dažniausiai pasirenkama tinkama profesija.

Kaip teigia L. Jovaiša (1993) gabumai yra anatominių – fiziologinių sėkmingos veiklos pradmenų užuomazgų visuma, sąlygojanti lengvą, greitą ir kokybišką fizinių ir protinių veiksmų plėtrą. Gabumas yra įgimtas, bet jis plastiškas, kinta ir vystosi praktinėje veikloje. Jei įgimti gabumai neplėtojami, nelavinami, jie negali pasireikšti. Gabumas – visų sugebėjimų, įgytų mokantis ir dirbant, pagrindas.

Daugelis atliktų tyrimų rodo (Černius, 1992), kad specialūs gabumai muzikai, tapybai, inteligencija yra genetiškai paveldimi, bet ir čia aplinka vaidina didelį vaidmenį, suteikdama galimybes tuos gabumus išreikšti. „Be to, šalia prigimties ir aplinkos svarbu yra ir pats individas, ką jis su savo prigimtimi daro, kaip ją veikia ar keičia“ (J. Černius, 1992, p.7).

Psichologijos žodyne (1993) teigiama, kad gabumai - individualios psichologinės žmogaus savybės, lemiančios vienokios ar kitokios jo veiklos sėkmę. Psichologai gabumus pradėjo tirti XIX amžiuje. Individo gabumai atsiskleidžia mokantis veiklos ir nustatomi pagal tai, kaip greitai, lengvai ir tvirtai individas, palyginti su kitais tose pačiose sąlygose esančiais žmonėmis išmoksta ją atlikti.

Taigi individo gabumai glaudžiai susiję su asmenybės kryptingumu, pastoviais polinkiais į vienokią ar kitokią veiklą. Tiriant vienokius ar kitokius individo požymius, galima nustatyti individo

bendrasias savybes ir specialiuosius gabumus. O specialieji gabumai nusakomi talento ir genialumo sąvokomis.

Kaip teigia G. Butkienė (1996), bendrieji sugebėjimai – tai tos asmens pažinimo arba asmenybės ypatybės, kurios yra būtinos visiems darbams: sugebėjimas sutelkti dėmesį, įsiminti ir atgaminti. Bendraisiais protiniais sugebėjimais laikoma sugebėjimas suvokti, kas svarbiausia, išskirti esminius ir neesminius, tipiškus ir netipiškus požymius, sugebėjimas lyginti, sisteminti, klasifikuoti, apibendrinti ir abstrahuoti, konkretizuoti, nustatyti kiekybės ir kokybės, priežasties ir pasekmės, kiekio bei erdvės santykius, sugebėjimas išreikšti vaizdus ar mintis žodžiais, pagrįsti savo teiginius, tikslingai elgtis, motyvuoti savo veiksmus ir kt.

O specialiuosius gebėjimus G. Butkienė (1996) įvardija kaip vieną ar dvi psichofiziologines ypatybes, garantuojančias didelę sėkmę siauroje veiklos srityje, pavyzdžiui absoliuti muzikinė klausos sugebėjimas mintyse atlikti daugybės ir dalybos veiksmus ar ištraukti matematinę šaknį.

Šiandien gabumai laikomi daug sudėtingesniu reiškiniu, negu manyta anksčiau. Galima sakyti, kad per pastarąjį dešimtmetį gabumų samprata iš esmės pasikeitė. Iki šiol nėra nei griežto „gabumų“ apibrėžimo, nei bendro sutarimo dėl jų reikšmės. Remiantis Hallahan, Kauffman (2003), galima teigti, kad šiuo metu yra žinoma virš 100 gabių ir talentingų vaikų apibrėžimų ir dėl vieningo, visuotinai priimto apibrėžimo nesutariama (Rizza, McIntoch 2001, Hallahan, Kauffman, 2003). Specialistų naudojami apibrėžimai nėra savaime nei teisingi, nei klaidingi. Kai kurie apibrėžimai galbūt yra tikslesni ar naudingesni už kitus, tačiau iki šiol negalima pasakyti, kad jie „teisingesni“ kokia nors absoliučia prasme.

Nors gabumais laikomi ypatingi gebėjimai atlikti visuomenės vertinamą darbą, jie nėra įgimti, nekintantys bruožai, kurie lydi žmogų visą gyvenimą. Be to, gabumai vienoje srityje anaip tol nelemia, kad žmogus bus gabus viskam. Gabumai ir talentingumas tradiciškai buvo siejami su intelektiniais sugebėjimais. Vis dažniau sutariama, kad tai ne tik aukštas intelektas, bet ir sugebėjimas spręsti problemas bei kūrybiškumas. Svarbi ir kognityvinė sritis, motyvacija, atsakomybė. Požiūris į gabumus tampa vis labiau holistinis t.y. mėginama apimti visus asmenybės aspektus ir augimą – intelektinį, emocinį, fizinį. Norint ugdyti gabų žmogų reikia ugdyti visą asmenybę. Pastarąjį dešimtmetį bandoma surasti tokį gabumų apibrėžimą, kuris apimtų ir pačią gabumų įvairovę, ir įvertintų jų raidą bei aplinkos faktorius, turinčius įtakos įvairiems gabumams vystyti.

Pasak T. Bukauskienės (1996), diskutuodamas apie XIX a. Lietuvos švietimo metodus K. Aleknavičius (1804 – 1874) ragino mokant atsižvelgti į individualius mokinio gebėjimus, sudaryti šiltą ir giedrą mokymosi atmosferą. XIX a. pabaigoje įvairias pedagogikos problemas sprendė daugelis to meto pažangių visuomenės veikėjų, publicistų, rašytojų. Tarp jų – J. Basanavičius, V. Kudirka, J. Šliūpas, A. Adomaitis – Šernas. Šio laikotarpio švietėjai vadovavosi pažangiomis kitų

kraštų pedagogų idėjomis (A. Komenskio, H. Pestalocio, K. Ušinskio ir kt.). J. Šliūpas ragino mokymą grįsti vaiko psichikos pažinimu. Vaikai yra jautrūs ir smalsūs, todėl reikia, kad jie galėtų pažinti ir patys tirti įvairiausias daiktus. Taip pat svarbu ugdyti vaiko savarankiškumą – ugdytiniui turi atrodyti, kad jis pats atranda svarbias tiesas ir dėsningumus. Toks mokymo būdas didina vaiko pasitikėjimą savo jėgomis.

„Besikeičianti gabumų paradigma iškelia naujus iššūkius ugdytojams, nes gabumų dinaminis vaizdinys reikalauja iš mokytojo atitinkamo psichologinio, pedagoginio pasirengimo“ – teigia A. Brandišauskienė (2007, p. 43). Gabių vaikų ugdymui reikalingas tikslingas mokytojų požiūris. Pedagogai turi būti pasirengę vaikui ne tik suteikti reikalingas žinias, bet ir gebėti nustatyti vaiko gabumus.

Atskleidžiant mokinių gabumus, anot B. Narkevičienės (2000), identifikacijos šaltiniais gali būti: pats mokinys, mokytojas, tėvai (suteikiantys informaciją apie vaiko interesus, užsiėmimą, laisvalaikį) bei mokslo draugai. Ir nors skiriasi atskiroms sritims gabių mokinių identifikavimo kriterijai ir būdai, autorės nuomone, mokinių gabumų atpažinimo procesui būdingi trys etapai:

- Išankstinis pasirinkimas – pirminė atranka (mokykliniai pažymiai, intelekto ar didaktiniai testai, tėvų ir mokytojų nuomonė).
- Nustatyto gabumo lygio patvirtinimas (individualūs testai, individualūs intelekto ir didaktiniai testai, išskirtiniu atveju – pokalbiai su tėvais ir mokytojais bei „bandomieji užsiėmimai“).
- Nustatyto gabumų lygio tikslinimas siekiant parinkti moksleiviui tinkamą ugdymo programą.

Tačiau, kaip teigia A. Brandišauskienė (2007), akivaizdu, kad remiantis šiuolaikine ugdymo praktika, žvelgiant į gabumus per intelekto gebėjimų ir pasiekimų įvertinimus, ryškėja du pagrindiniai gabių vaikų identifikavimo būdai – tam tikri testai ir darbų (pasiekimų) vertinimas. Pirmasis, remiantis testo įvertinimo kriterijumi, yra dažniausias ir iki šiol būdingiausias taikomas gabių vaikų identifikavimo būdas.

Dar vieną gabaus mokinio identifikacijos būdą, pateikia A. Brandišauskienė (2007) remdamasi Frasier M. M. ir kt. mokslininkų (1994; 1995) teigimu, kad gabumai yra psichologinis konstruktas, kuris negali būti matuojamas tiesiogiai, tačiau apie juos galime spręsti stebint tam tikrą elgesį, ir todėl gabus vaikas pasižymi tam tikromis charakteristikomis:

- *motyvacija* – akivaizdžiu troškimu mokytis: mokinys parodo atkaklumą, siekdamas ar užbaigdamas paties pasirinktas užduotis; turi troškimų kuo nors tapti, daug pasiekti;
- *interesai* – intensyvūs, neįprasti ar pralenkiantys kitus darbų ir veiklos interesai; ugdytinis pats pradeda, inicijuoja darbus; siekia veiklos nepaliaujamai už grupės ribų;

- *komunikaciniais įgūdžiais*, t. y. nepaprasta žodžių, skaičių ar simbolių išraiška – asmuo pasižymi neįprastu gebėjimu komunikuoti (verbaliai, neverbaliai, fiziškai, artistišškai, simboliškai); ypatingai gerai vartoja tinkamus pavyzdžius, naudojami iliustracijomis ir detalėmis;
- *problemų–sprendimo gebėjimais* t. y. efektyviomis, dažnai išradingomis strategijomis – atpažinti ir problemoms išspręsti – vaikui būdinga neįprastas gebėjimas išrasti ir pritaikyti atitinkamą strategiją, pakeisti ją, jei ji neveiksminga; sukurti naujus planus;
- *atmintimi* – didelis informacijos lobynas mokyklinėmis ir nemokyklinėmis temomis, dėmesio kreipimas į detales; informacijos valdymas;
- *samprotavimu* – loginiais sprendimais, gebėjimu daryti apibendrinimus ir vartoti metaforas, analogijas; kritiškai mąstyti;
- *įžvalga* – greitu naujų sąvokų ryšių supratimu, išskirtiniu gebėjimu daryti išvadas; matyti neįprastus ir įvairiapusių ryšius, integruoti idėjas ir dalykus;
- *įsivaizdavimu ar kūrybiškumu* – naujų idėjų sukūrimu, originalumu, aštriu pastabumu; neįprastomis, kvailai atrodančiomis idėjomis, smalsumu;
- *tyrinėjimais* – *klausimais, eksperimentais* – ugdytinis kelia neįprastus jo amžiui klausimus: žaidžia su idėjomis; intensyviai tyrinėja siekdamas išsiaiškinti informaciją apie medžiagą, prietaisus ar situacijas;
- *humoru* – geba ir gerai supranta humorą – vaikui būdingas aštrus humoro jausmas, gali būti geras ar nedraugiškas; daug informacijos apie emocijas sukaupimas; gebėjimas matyti neįprastai; retas emocinis gilumas; atvirumas patyrimams; sensorinis sąmoningumas.

Apibendrinant manytina, kad kiekvienas žmogus išsiskiria savo intelektiniu tipu bei gabumais, todėl siekiant tikslingai nukreipti mokinį profesiniam pasirinkimui, reikalinga išsiaiškinti jo specialiuosius gabumus ir intelekto tipą, pagal kuriuos yra lengviau pasirinkti profesiją.

Ne kiekviena darbinė veikla, profesija sudaro sąlygas asmeniui įprasminti savo gyvenimą. Todėl renkantis profesiją labai aktualu išsiaiškinti asmeninius gebėjimus, polinkius ir poreikius. Psichologijos žodyne (1993) teigiama, kad „poreikis – individo būseną, nervinę psichinę įtampą, kurią sukelia jo egzistavimui būtinų dalykų stygius, trūkumas. Įtampa, emocinis nepasitenkinimas pašalinami tik patenkinus poreikį“ (1993, p.215).

Žmogaus **poreikiai** – tai tokia individo jaučiama vidinė įtampa, kurią žmogus paprastai išreiškia mintimi „man reikia“. Suvoktas poreikis nusakomas noru (Jucevičienė P., 1996).

Poreikiai gali būti įvairiai klasifikuojami. Paprasčiausia klasifikacija pagal P. Jucevičienę (1996) yra ši:

- 1) – pagrindiniai fiziniai poreikiai, vadinami pirminiais poreikiais,
- 2) – socialiniai bei psichologiniai poreikiai, vadinami antriniais poreikiais.

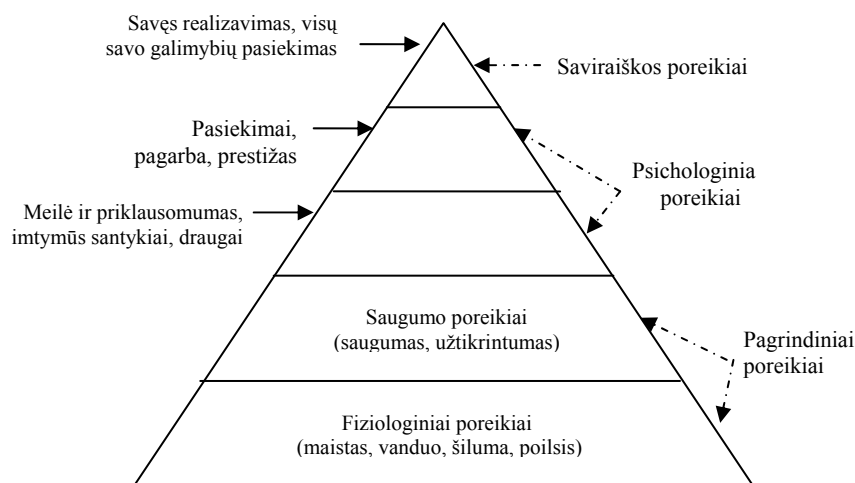
Fizinių poreikių objektai: maistas, vanduo, seksas, miegas, oras ir palanki kūnui temperatūra. Šie poreikiai iškyla iš esminių gyvenimo būtinybių ir yra svarbūs žmogaus egzistencijai. Jie yra universalūs, bet konkretiems asmenims gali skirtis savo intensyvumu. Pavyzdžiui, vaikui daugiau reikia miego nei vyresniam žmogui.

P. Jucevičienės (1996) teigimu, poreikiai taip pat yra sąlygojami socialinės praktikos. Jei yra priimta valgyti tris kartus per dieną, tuomet asmuo praalks tris kartus, net jeigu du kartus ir bus pavalgęs. Jei pertraukėlė kavai būna ryte, tuomet tai tampa apetito patenkinimo įpročiu, taip pat ir socialiniu poreikiu. Antriniai poreikiai, kaip teigia P. Jucevičienė (1996), yra žymiai silpnesni. Autorė mano, kad tokie poreikiai daugiau atstovauja dvasios ir proto nei fizinio kūno poreikiams. Daugelis socialinių ir psichologinių poreikių (pareigos, meilės jausmas, karjeros poreikis ir panašiai) pasireiškia asmenybei subrendus.

E. Paužienė (2005) teigia, kad jokia žmogaus veikla neprasideda be priežasties. Taigi, „poreikiai yra įtampa, kilusi dėl reikalingų objektų trūkumo, skatinanti žmogų veikti ir atspindi jo priklausomybę nuo aplinkos“ (E. Paužienė, 2005, p.102).

„Poreikis – biologinio, materialinio, kultūrinio ar dvasinio trūkumo emocinis išgyvenimas ir siekimas jį pašalinti“ (L. Jovaiša, 2007, p. 225).

Pagrindinis poreikių aiškinimas yra siejamas su A. H. Maslow poreikių piramide (žr. 3 pav.).

3 pav. **A. Maslow poreikių piramidė**
(Sudaryta remiantis A. Maslow „Motyvacija ir asmenybė“, 2006)

A. Maslow poreikių piramidę analizavo daug įvairių sričių autorių ir kiekvienas aiškino šiuos poreikius pagal savo veiklos sritį. B. Neverauskas, J. Rastenis (2000) teigia, kad A. Maslow poreikius išdėstė pagal griežtą hierarchiją. Pirmuosius tris lygius sudaro pirminiai arba fiziologiniai poreikiai, - likusius – aukštesnio lygio poreikiai

Pasak šių autorių, poreikiai gali būti tenkinami eilės tvarka pagal svarbą. Kitaip sakant, aukštesnio lygio poreikiai pradeda veikti tik visiškai patenkinus žemesnio lygio poreikius. Nepatenkinus fiziologinių poreikių, negalima pasinaudoti saugumo poreikiais ir t.t. „Čia ir išryškėja teorijos ribotumas, nes neatsižvelgiama į tai, kad darbuotojų vertybių sistema nevienoda“ (B. Neverauskas, J. Rastenis, 2000, p.68).

A. Maslow atkreipė dėmesį į poreikių ypatybę, kad poreikiai nėra niekada visiškai patenkinami. Taigi vienu metu gali būti aktualus ne vienas bet keli poreikiai, kurie patenkinami nevienodai. „A. Maslow teorija nepaaiškina, kodėl kai kurie individai, pasiekę tam tikrą lygį, nėra motyvuojami aukštesnio lygio poreikių“ (D. Šavareikienė, V. Dubinas, 2003, p.48). Šie autoriai nurodo, kad A. Maslow neteigė, kad jo teorija besąlygiškai teisinga, nes poreikių hierarchija gali priklausyti nuo įvairių sąlygų: kai kuriais atvejais aukštesnio lygio poreikiai gali natūraliai atkristi. Tačiau jis vis dėl to manė, kad poreikių hierarchijos idėja leidžia geriau suprasti žmogaus motyvaciją. Pastebėtina yra tai, kad A. Maslow poreikių teorija akcentuojama ir taikoma aiškinantis įvairias motyvacijos rūšis bei analizuojant darbo motyvaciją.

1938 m. M. Murray pristatė akivaizdžių poreikių teoriją. Ši teorija apibrėžia poreikius kaip pasikartojančius interesus. Kiekvienas poreikis susideda iš kelių komponentų. Pirmiausia nustatoma, kuris poreikis yra pagrindinis, antra – apibūdinamas poreikio intensyvumas, stiprumas.

Buvo išskirta daugiau nei 20 poreikių (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

M. Murray poreikiai

1	AGRESIJOS	6	JAUTRUMO	11	PAGARBOS	16	PRISIJUNGIMO	21	SUSITARIMO
2	ATSISAKYMO	7	GYNYBOS	12	PARTNERYSTĖS	17	PASIEKIMO	22	TVARKOS
3	AUTONOMIJOS	8	KANTRUMO, IŠTVERMĖS	13	PASIKEITIMO	18	SEKSO	23	VIENUMOS
4	AUKLĖJIMO	9	NELIEČIAMUMO	14	PAŽEMINIMO	19	SKIRTINGUMO	24	ŽAIDIMO
5	DOMINAVIMO	10	PAGALBOS	15	PRANAŠUMO	20	SUPRATIMO	25	ŽALOS NEDARYMO

(Paimta iš P. Jucevičienės „Organizacijos elgsena“, 1996, p. 120)

Pasak P. Jucevičienės, M. Murray teorija teigia, jog reikalingos tam tikros aplinkos sąlygos, kad poreikis taptų akivaizdžiu. Poreikiai nėra griežtai hierarchiniai, todėl teorijai būdingas lankstumas: žmogus tuo pačiu metu gali būti motyvuojamas daugiau nei vieno poreikio, poreikiai gali kirstis vienas su kitu. Praktikoje šia teorija naudotis nelengva, nes dėl poreikių gausos ji sunkiai pritaikoma.

Su poreikiais yra siejami ir **interesai**. Interesas „tai susidomėjimas kuo nors, noras tai pažinti“ (Psichologijos žodynas, 1993, p.121). Interesai suteikia žmogaus veiklos tikslams kryptį, padeda orientuotis, pažinti naujus faktus, geriau suvokti tikrovę. Kaip ir poreikius, patenkinus vieną interesą atsiranda kitas ir t.t.

L. Jovaiša teigia, kad „interesas iš naujų išpūdžių, informacijos poreikio kilęs ir gyvenimo praktikoje susiformavęs palyginti pastovus sąmonės (pažinimo, jausmų ir valios) siekis sužinoti tai, kas nauja, tirti pasirinktus objektus“ (L. Jovaiša, 2007, p.96).

Profesiniam pasirinkimui yra labai svarbu, kokią **vertybių sistemą** yra susiformavęs jaunas žmogus. V. Pruskus (2005) nuomone, visų normų laikymasis gyvenime ir išskiria žmogų iš kitų, ir savitai vertybiškai paženkliną. Tai taip pat skatina žmogų elgtis aktyviai, mokėti ginti savo vertybes nuo aplinkos spaudimo, ir jas perteikti kitiems, nes žmogus gimsta nesuformavęs savo vertybių, ir jų mokomės visą gyvenimą. Todėl V. Pruskus siūlo vertybes apibrėžti ir taip: „vertybės yra labiau individualaus (nors iš dalies kolektyvinio), o kultūra - išskirtinai kolektyvinio programavimo produktai. Tyrinėdami vertybes, lyginame individus, o tyrinėdami kultūrą, lyginame visuomenes“ (V. Pruskus, 2005, p.23).

L. Jovaišos (2007) teigimu „vertybės – objektas, reikšmingai tenkinantis asmens ar visuomenės poreikius; asmenybės veiklos ir elgesio motyvas, susijęs su objektais, labiausiai atitinkančiais materialinius, kultūrinius ar dvasinius asmenybės poreikius“ (L. Jovaiša, 2007, p.325). L. Jovaišos (2007) teigimu, skiriamos objektyviosios ir subjektyviosios vertybės. Kultūros, mokslo, meno, technikos, technologijos vertybės sudaro mokymo ir auklėjimo turinį, atitinkantį konkrečios visuomenės poreikius, o subjektyviosios vertybės yra tai, ko žmogus ieško kaip prasmingiausio dalyko moksle, kultūroje, gyvenime, veikloje, santykiuose su kitais žmonėmis.

V. Pruskus (2005) pateikia Rokeacho vertybių skirstymą: tai būtų *sociocentrinės vertybės*, kurios atskleidžia visos žmonijos patirtį, *moralinės vertybės*, kurių esmė išreiškiama sociocentrinio pobūdžiu, nes asmuo yra neatsiejama visuomenės dalis ir jaučia visuomenės moralinius principus. Ir *kompetencinės vertybės*, kurių turinys išreiškiamas suteikiant individui galimybę pasirinkti įvairius laiko ir vietos atžvilgiu subjektus, kurie jam teikia mažiausiai blogio ir daugiausiai gėrio.

Taigi teigtina, kad „vertybė – tai vyraujanti asmeniškų ir socialiai prasmingų pirmaujančių idealų ir principų įžvalga“ (V. Pruskus, 2005, p.18). Vertybės dažnai apibūdina ne tai, „kas yra realus faktas, bet kas turėtų būti“ (B. Kuzmickas, 2001, p. 63), todėl yra glaudžiai susijusios su idealais ir principais. Principai yra pati bendriausia žmogaus įsitikinimų forma. Vertybė - tai, „kas yra aukščiau už kita“ (V. Kavolis, 1996, p. 34). Tikėtina, mokiniai turi išsiugdę skirtingas vertybes, tačiau reiktų akcentuoti, kad didžioji jų dalis yra išsiugdę visuotinai pripažintas vertybes.

Anot V. Veinhardt (2005), vertybės – bendras susitarimas dėl to, kas bus laikoma naudinga ar žalinga, bet toks vertybių įprasminimas yra sąlyginis, nes vertybės yra individualiai

interpretuojamos ir, laikui bėgant, kinta. Jų kaita tuo greitesnė, kuo mažesnis socialinis vienetas: organizacija, šeima ir kt. Lėčiausiai kinta bendražmogiškos vertybės, susiformavusios kultūros, religijos pagrindu. „Vertybių sistemą individas pradeda įsisavinti nuo pirmųjų asmenybės vystymosi žingsnių. Tai šeimos, tautinės, socialinės, kultūrinės, subkultūrinės, politinės ir daugelio kitų grupių, su kuriomis individas siejamas ir sieja pats save, vertybės“ (V. Veinhardt, 2005, p.256).

Vertybės nekelia abejonų, jos yra kaip etalonas, idealas visiems žmonėms. „Be vertybių negali apsieiti nė viena visuomenė, tik individai gali pasirinkti – priimti ar atmesti vienas ar kitas vertybes“ (A. Čiužas ir kt., 2005, p. 8).

B. Bitinas (2004) išskiria vertybių sistemos struktūrą ir jos požymius (žr. 2 lentelę):

2 lentelė

Vertybių sistemos struktūra ir jos požymiai

Vertybių sistema	Požymiai
Ugdymas grindžiamas transcendentinėmis vertybėmis	Išskiriamos dieviškos dorybės (tikėjimas, viltis, meilė) ir jomis grindžiamos pagrindinės žemiškosios dorybės (išmintingumas, teisingumas, tvirtumas, susivaldymas). Žemiškosios vertybės (turtas, malonumai, garbė) yra laikomos laikinos, nykstančios, nepajėgios daryti žmogų laimingą. Jos svarbios žmogui tik todėl, kad per šias dalines vertybes pasiekama aukščiausia vertybė, randama gyvenimo prasmė.
Ugdymas grindžiamas sociocentrinėmis vertybėmis	Manoma, kad aukščiausia vertybė yra žmonija, siekiama, kad formuotųsi teigiamas požiūris į dideles ar mažas žmonių grupes, į kiekvieną žmogų, žmonių veiklą. Deklaruojamos tokios vertybės kaip lygybė, brolybė, humaniškumas, solidarumas, santarvė, taika, darbas, kūryba ir pan. Vertybių ištakos – visuomenė ir jos grupės. Aukščiausia vertybė - žmonijos gerovė. Išryškėja prieštaravimas tarp altruizmo ir asmeninio ar grupinio egoizmo, o žmogui yra labai sunku visą gyvenimą aukotis.
Ugdymas grindžiamas antropocentrinėmis vertybėmis	Aukštinama individualybė visų vertybių sistemoje: išreiškusių ir išplėtojusių savo galias individų bendrija yra visuotinės žmonių gerovės prielaida. Bazinės vertybės yra: laisvė, savęs realizavimas, asmenybės autonomiškumas, atsakingumas, tolerancija, nuoširdumas, individualumas. Šiomis vertybėmis išreikštą elgseną reguliuoja vidinės aktyvinančios ir stabdančios jėgos, ir tai ugdymą daro visavertį. Šiai vertybių grupei artimos asmens individualumo ir socialumo dermės vertybės.

(Paimta iš B. Bitinas „Hodegetika. Auklėjimo teorija ir technologija“, 2004, p. 138)

Įvertinus B. Bitino vertybių sistemos skirstymą teigtina, kad ugdymas gali būti grindžiamas įvairiomis vertybių sistemomis, priklausomai nuo to, ko yra siekiama.

E. Laumenskaitė, N. Petkevičiūtė (2004) teigia, kad asmeninis vertybių išaiškinimas ir įsipareigojimas virsta stipria vidine jėga ir, kad į asmenybės ugdymą reikia žiūrėti iš filosofinių perspektyvų.

1.3. Socialiniai – ekonominiai veiksniai, lemiantys mokinių profesinį pasirinkimą

L. Jovaišos (1981) teigimu, socialiniai – ekonominiai veiksniai – tai gyvenamoji aplinka: tėvų socialinė-ekonominė bei kultūrinė padėtis, gamybinė-kultūrinė aplinka, uždarbis, mokslinė-techninė pažanga.

A. Matulionio, A. Mikšio (1992) nuomone, šeima, auginanti vaiką – tai pagrindinis kanalas, per kurį veikia praktiškai visi socialiniai veiksniai. Būtent toje aplinkoje pradeda formotis požiūris į visuomenę, kurioje gyveni, vertinant tiek jos teikiamas galimybes, tiek būdus, kaip įgyvendinti savo tikslus. Profesinės dinastijos padeda iš kartos į kartą perduoti specialybės paslaptis, dešimtmečiais kauptą patyrimą, nuo mažens kryptingai ugdyti įgūdžius ir atskleisti gabumus. Poveikis vaikui yra ypač didelis, kai abu tėvai yra tos pačios profesijos. Imamasi konkrečių priemonių, norint, kad jų vaikai eitų tuo pačiu keliu. Jie nukreipia savo atžalas į specialias sustiprinto mokymo klases ar mokyklas, nuolat su jais dirba, kaupia profesinės literatūros bibliotekas ir pan. Bet yra ir tokių tėvų, kurie kategoriškai draudžia: „jokiu būdu“. Nereti atvejai, kai nugalė tėvų nuomonę, o vėliau įsitikinus savo netinkamumu tam darbui, profesija keičiama. Taigi tėvų nuomonė yra svarbi, bet galutinį sprendimą turi priimti pats vaikas. Jaunuoliui renkantis profesiją svarbios ne tik tėvų profesijos, bet ir kitų šeimos narių – senelių, brolių, seserų, kitų artimų giminaičių užsiėmimai. Vadinasi, labai svarbus profesinio pasirinkimo socialinis veiksnys – **šeimos narių profesija**.

Tačiau, žinoma ir tai, kad šeimos yra labai skirtingos, nes visuomenė susideda iš įvairių socialinių grupių, ir asmens ugdymą kiekviena grupė įsivaizduoja kitaip. „Šeimos struktūra keičiasi, ir modernioje visuomenėje, išskyrus vieną kitą atvejį, retai besutiksime šeimas, kur po vienu stogu gerai sugyvena senoliai, tėvai ir vaikai“ (Gaižutis, 2001, p.4). Būtent šeimoje tarp artimų žmonių vaikas įgyja didesnę pasitikėjimą savo galimybėmis, suvokia pagrindinius gyvenimo dėsnius. Taip pat teigtina, kad šeimoje susiformuoja ir ankstyvasis profesinis pažinimas.

Remiantis A. Sokolova (2004) teigtina, kad tėvų pagalbos renkantis profesiją privalumas yra tas, kad jie kartu su vaiku dalyvauja priimant atsakingą sprendimą, turėsiantį įtakos vaikų tolesniam gyvenimui. Jaunam žmogui labai svarbu, kad artimieji jį supranta ir palaiko. Tėvai patys kažkada rinkosi profesiją, jie turi savo profesinės karjeros istoriją, todėl gali būti puikiu pavyzdžiu vaikams, duoti svarbių patarimų, pabrėžimų. Todėl galima teigti, kad **tėvų dalyvavimas pasirenkant profesiją** - svarbus socialinis veiksnys.

Kaip tokios pagalbos trūkumą galima būtų paminėti kai kurių tėvų norą, kad vaikai besąlygiškai tęstų šeimos tradicijas, sektų jų pėdomis, rinktųsi tą patį profesinį kelią. Tačiau nereikėtų pamiršti individualių vaiko polinkių, įvertinti jo interesus, gebėjimus ir tinkamumą būtent tai profesinei sričiai. Vaiko pašaukimas gali skirtis nuo tėvų. Be to, studijų sąlygos ir galimybės,

situacija darbo rinkoje sparčiai keičiasi, todėl tėvų turima informacija apie profesijas ir studijas gali būti netiksli.

Vaikams ir tėvams reikia kartu nagrinėti objektyvią, naujausią profesinę informaciją, viską, ką vertėtų žinoti priimant sprendimą dėl profesijos (jos įgijimo būdus, studijų sistemą, trukmę, kainą, karjeros perspektyvas, specialistų paklausą ir kt.). Mokiniamis naudinga suaugusių artimų žmonių pagalba vertinant šią informaciją.

Užsienio literatūroje įvardijama, kad profesijos pasirinkimą lemia ir **asmens lytis**. Yra nustatyta, jog VII-IX klasėse pradeda ryškiai skirtis mergaičių ir berniukų rūpinimasis profesine ateitimi. S. H. Cramer mini, jog J. R. Brauto duomenimis, mergaitės labiau rūpinasi savo asmenine-socialine raida ir savo mokymosi bei profesinės ateities planavimu, dažniau dėl to kreipiasi patarimų į profesinio orientavimo specialistus, negu berniukai. Dėl ko taip yra? J. R. Brautas mano, kad tradiciškai mergaitėms būdinga didesnė priklausomybė nuo suaugusiųjų ir ilgesnis vaikiško nuoširdumo ir atvirumo su mokytojais laikotarpis. Tuo tarpu iš berniukų tikimasi didesnio autonomiškumo ir „vyriškumo“, sprendžiant savo problemas. Antra, kadangi berniukai pasiekia paauglystę vidutiniškai dvejais metais vėliau nei mergaitės (atitinkamai 15 ir 13 metų), tai ir šiam amžiui būdingą krizę patiria vėliau bei silpniau negu mergaitės. Nustatyta, kad 15 metų mergaičių, turinčių aiškius profesinius ketinimus, yra daug daugiau nei šio amžiaus berniukų. Daroma išvada, jog šiuo laikotarpiu mergaitės jau turėtų gauti pirmąją profesinio orientavimo „porciją“ (E. Herr, S. Cramer, 1984).

Herr E. L., Cramer S. H. (1984) teigimu, šiuo metu stereotipai apie lyčių, profesijos ir karjeros skirtumus, taigi ir apie moters pareigas visuomenei bei šeimai nebėra tokie įtakingi. JAV profesinio orientavimo specialistai stengiasi padėti jaunimui įsisąmoninti stereotipų vaidmenį renkantis profesiją, išmokyti merginas ir vaikus rinktis laisvai ir su išmanymu. Kuriami netradicinių vaidmenų atlikimo modeliai – moterys, dirbančios vyriškus darbus, ir vyrai, užsiimantys „moteriška“ profesine veikla. Tėvai ir mokytojai skatinami atpažinti profesinius stereotipus mokymo programose, mokomuosiuose tekstuose, vaizdinėje medžiagoje, atkreipti į tai mokinių dėmesį.

R. Žukauskienė (1996) analizuodama lyčių skirtumus, taip pat pažymi, kad jau vaikystėje mergaitės dažnai nori būti tik geromis žmonėmis (o ypač biznierių), ir tai jos laiko profesija. Dalis jų norėtų „būti gražuolėmis ir demonstruoti rūbus“, nes taip, jų nuomone, jos užsidirbtų „daug pinigų“. Taigi ikimokyklinio amžiaus mergaitės jau domina greita karjera, pinigai ir šiek tiek mažiau – jų pačių saviraiška.

Berniukai labiau domisi politiko profesija. Pastebimas noras būti „žymiu žmogumi“. Tačiau šias pareigas vaikai norėtų užimti be didelių pastangų: lauktų „...kol kas nors pasiūlys“. Pasikeitęs vaikų požiūris į saviraišką ir jos formas: berniukai domisi fiziniu augimu ir stiprumu, o mergaitės

fiziniu grožiu. Tačiau vienus ir kitus jungia tai, kad siekia užsidirbti pinigų nesiorientuodami į profesijos pasaulį jų prestižą ar asmeninį tinkamumą, bet į konkurenciją su išankstiniu siekiu laimėti. Todėl vaikai nesirenka tų profesijų, kurios orientuotos į kūrybą ir reikalauja išskirtinų gebėjimų (aktorius, lakūno, dailininko ir pan.), orientuojamasi į populiarias masiškai paplitusias profesijas, būtent į tradicines (gydytojas, inžinierius, buhalteris ir pan.) ar modernias, susijusias su aptarnavimo sfera ir jėgos struktūromis bei ekstremalių situacijų valdymo. Pastebėtina tai, kad vaikų būsimos profesijos pasirinkimą veikia ir nauji Lietuvos socialinio **ekonominio gyvenimo pokyčiai ir jų padiktuotas žmonių profesinės veiklos perkainojimas**: intelektinės veiklos nuvertėjimas ir itin staigus, kai kurių anksčiau buvusių populiariomis, profesijų statuso pasikeitimas.

Lietuvos jaunimo diferenciacija renkantis profesiją pagal lytį gana ryški. S.Kregždės (1988) atlikti tyrimai parodė būdingą berniukų orientaciją į techninio profilio profesijas (statyba, radiotechnika, mašinų ir prietaisų gamyba, ryšiai, žemės ir miškų ūkis, transportas ir kt.); mergaitės labiau linkusios į humanitarinius ir gamtos mokslus, meną, pedagogiką, sveikatos apsaugą, aptarnavimo sferą. Nustatyti ir merginų bei vaikinų profesinio apsisprendimo motyvacijos, vertybinių orientacijų ir kt. skirtumai.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad socialiniam–ekonominiam profesijos pasirinkimui labai svarbi aplinkos, šeimos ir lyties įtaka. Mokinys pagrindinius profesijos vertinimo požymius išsiaiškina savo šeimoje, todėl labai svarbi mokiniui tėvų pasirinkta profesija ir jos teikiama nauda. Pastebėtina ir tai, kad profesijos pasirinkimui turi didelę įtaką lytis. Tačiau galima teigti, kad merginos kartais pasirenka „vyriškas“ profesijas, o vaikinai bijo rinktis „moteriškas“ specialybes.

2. MOKINIŲ PROFESINIO PASIRINKIMO GALIMYBĖS MOKYKLOJE

2.1. Profesinis orientavimas ir konsultavimas

Kaip teigia L. Jovaiša „profesinis orientavimas psichologinėje ir pedagoginėje literatūroje žinomas kaip „profesinis orientavimas ir konsultavimas“, tačiau racionaliau būtų jį vadinti „pedagoginiu ir profesiniu orientavimu“ (L. Jovaiša, 2009, p. 243).

K. Pukelio, D. Garnienės (2003) teigimu, profesijos pasirinkimas - vienas esmingiausių ir atsakingiausių jauno žmogaus žingsnių. K. Pukelis yra atlikęs nemažai profesinio pasirinkimo tyrimų, todėl teigia, kad „Padėties analizė rodo, kad dabar profesiniam informavimui ir konsultavimui skiriama dar per mažai dėmesio“. K. Pukelio (2003) nuomone, tai rodo, kad švietimo infrastruktūros grandys veikia nepatenkinamai. Vakarų Europos šalyse profesinis informavimas ir konsultavimas pasiekia beveik visus, besirenkančius tolesnį gyvenimo kelią. Todėl galima teigti, kad nors Lietuva jau yra ES valstybė narė, tačiau profesinio informavimo ir konsultavimo veikla dar nėra sureguliuota instituciniu mastu ir profesinio pasirinkimo akcentavimui mokyklose nėra skiriamas reikiamas dėmesys, todėl tikslinga analizuoti ES valstybių patirtį šioje srityje.

K. Pukelio (2003) teigimu, šiuo metu socialiniam bendradarbiavimui dar stinga supratimo, jog švietimo kokybė glaudžiai susijusi su profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų kokybe. K. Pukelis teigė, jog svarbiausios kliūtys sėkmingam socialinių partnerių bendradarbiavimui – institucinis uždumas bei silpnas veiksmų koordinavimas.

L. Jovaiša (2009) teigia, kad profesinio orientavimo praktika iš esmės yra pedagoginė „ne vien dėl to, kad ją jau vykdo pedagogai mokykloje, bet ir dėl to, kad mokykla skatina mokinių profesinį kryptingumą“ (L. Jovaiša, 2009, p. 243). Taigi, galima daryti išvadą, kad profesinis orientavimas yra realizuojamas per pedagoginę ir mokyklinę orientavimą.

Profesinis orientavimas yra dažnai įvardijamas kaip konsultavimas, todėl manytina, kad šios sąvokos yra panašios. L. Jovaiša teigia, kad profesinis konsultavimas – „pagalba mokiniui renkantis profesinio mokymo specialybę ar darbą, ištyrus asmenybės profesinį kryptingumą, pažangumą, sugebėjimus ir charakterį, nustačius jo tinkamumą profesiniam mokymuisi ir darbui“ (L. Jovaiša, 2007, p. 237). Mokslininkas skiria keturis profesinio konsultavimo lygius: 1) bendraamžių (nekvalifikuotas, bet turintis poveikio); 2) Tėvų (pagrįstas gyvenimo patirtimi); 3) žinovų (kompetencinis); 4) specialistų (institucinis, specialistų, dirbančių konsultavimo įstaigose, profesinio orientavimo centruose ir pan.). Įvertinant konsultavimo lygius, teigtina, kad profesinis konsultavimas yra daugiau laisvesnio pobūdžio veikla ir nėra griežtai reglamentuota, o profesinis orientavimas yra specialistų atliekama veikla.

Konsultavimas gali būti vykdomas dviem metodais: diagnostiniu ir konsultaciniu pokalbiu. O įgyvendinti profesinį orientavimą galima labai įvairiais metodais: paskaitomis, debatais, diskusijomis, renginiais ir pan.

Tačiau reikia akcentuoti, kad profesinio konsultavimo ir orientavimo tikslas – „išmokyti žmogų projektuoti savo karjerą pasirinktoje profesinės veiklos srityje, atsižvelgiant į poreikių kaitos tendencijas bei karjeros siekius ir galimybes“ (K. Pukelis, 2003, p.70) yra tas pats.

Remiantis M. Barkauskaite (2007), galima trumpai apžvelgti Lietuvos profesinio tinkamumo metodikas. Lietuvos Respublikoje 1918–1940 metais buvo plačiai taikytos užsienio profesinio tinkamumo ir atrankos diagnostikos metodikos, sparčiai pradėta kurti sava lietuviška tinkamumo profesijai nustatymo metodika. Buvo sukurtos vadovavimo profesijos atrankai prielaidos, suvoktas būtinumas derinti valstybės poreikius su moksleivių gebėjimais, interesais ir polinkiais. Mokyklai išskeltas uždavinys organizuoti profesinį moksleivių švietimą. Eksperimentinės psichologijos pradininkai Lietuvoje J. Vabalas-Gudaitis, A. Gučas, J. Šimkus, M. Reinys, K. Paltarokas, J. Laužikas ir kt. teigė, kad pagalba mokiniams išsiaiškinti, atrasti savo profesinį pašaukimą yra svarbiausias mokymo ir auklėjimo klausimas. Mokslininkai teigė, kad vykdant profesinį konsultavimą ir orientavimą tam tikrai profesijai būtina mokinį pažinti visapusiškai, t. y. moksliskai tirti ir žinoti kiekvieno mokinio išorinius ir vidinius profesijos rinkimosi veiksnius. 1931 m. įkurta Lietuvos psichotechnikos ir profesinės orientacijos draugija vykdė personalo atrankos, profesinio tinkamumo ir profesinio konsultavimo tyrimus ir juos taikė praktiškai. Sparčiai pradėta kurti sava lietuviška tinkamumo profesijai nustatymo metodika, pritaikant užsienio profesinio tinkamumo ir atrankos diagnostikos metodus.

Pirmasis profesinio orientavimo sistemą vidurinėje mokykloje teoriškai pagrindė L. Jovaiša (1964). Profesinis orientavimas vertinamas kaip „specialiai organizuota auklėjimo darbo sistema, skirta ugdyti mokinių profesiniam kryptingumui, sugebėjimui sąmoningai rinktis profesiją ir padėti mokiniams apsispręsti profesijos rinkimosi momentais“ (L. Jovaiša, 1970). Taip suprantamas profesinis orientavimas įtraukiamas į pedagoginį procesą, apimant mokinių profesinės patirties plėtotę, profesinio kryptingumo ir gebėjimo pažinti bei įvertinti savo galimybių sklaidą, sąmoningo požiūrio į profesijos pasirinkimą, ugdymas.

L. Jovaiša ypatingą dėmesį skyrė profesiniam veiklinimui (praktinės veiklos pagal profesijų reikalavimus organizavimui), kurį pateikė kaip vieną iš svarbiausių profesinio orientavimo sistemos komponentų. Veiklinimo tikslas – prognozuoti mokinio būsimojo darbo sėkmę remiantis jo praktinės veiklos rezultatais, padėti mokiniui praktiškai išbandyti ir ugdyti (-is) savo gebėjimus (L. Jovaiša, 1978).

Pastaruojų metu profesinį orientavimą Lietuvoje reglamentuoja Profesinio orientavimo strategija (2003), kurioje profesinio orientavimo paslaugos įvardijamos kaip „svarbiausias

mokymosi visą gyvenimą strategijos elementas“. (Profesinio orientavimo strategija, 2003). LR Švietimo įstatyme (2003) nurodyta, kad profesinio informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugas mokiniai turi gauti jau mokykloje. Šis įstatymas numato, kad profesinio orientavimo informacija turi būti pateikiama ne tik mokiniams, bet ir tėvams. Vadinasi, tėvus, kaip ir mokinius, reikia supažindinti su mokymosi profiliais, darbo rinkos paklausa, profesinio informavimo ir konsultavimo šaltiniais bei institucijomis.

Profesinis orientavimas Europos Sąjungos kontekste atlieka vieną iš svarbiausių vaidmenų, skatinančių mokymąsi visą gyvenimą, užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie nuolat kintančių rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galimybes. V. Indrašienė, L. Grinytė (2007) teigia, kad veiksmingai teikiamos profesinio orientavimo paslaugos yra svarbios švietimo sistemai, darbo rinkai bei jų tarpusavio sąveikai, nes padeda geriau panaudoti žmonių išteklius ir užtikrinti, kad jų turimi gebėjimai ir interesai sutaptų su esamomis mokymosi ir užimtumo sąlygomis. „Šios paslaugos yra svarbiausias mokymo ir užimtumo politikos elementas nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis, taip pat yra sudedamoji aktyvios darbo rinkos politikos dalis“ (V. Indrašienė, L. Grinytė, 2007, p.119).

Profesinio orientavimo strategijoje (2003) keliami šie profesinio informavimo ir konsultavimo tikslai: Lietuvos žmonėms teikti kokybišką informaciją apie mokymosi ir įsidarbinimo galimybes; teikti kokybiškas karjeros konsultavimo paslaugas visiems gyventojams neatsižvelgiant į jų amžių, lytį, tautybę ar gyvenamąją vietą bei socialinę padėtį, pagal individualius ir visuomenės poreikius; gerinti jaunų žmonių ir suaugusiųjų įsidarbinimo gebėjimus, skatinti jų verslumą ir nuolatinį žinių siekimą; ugdyti žmonių socialinį aktyvumą ir atsakomybę už savo profesinę veiklą siekiant išvengti nedarbo.

Pasak R. Kučinskienės, J. Rakauskienės (2003), kokybiškai vykdomas profesinis informavimas svarbus tiek švietimo sistemai, tiek darbo rinkai, nes atsiranda galimybė geriau panaudoti žmonių išteklius darbo rinkoje. Kaip teigiama Profesinio orientavimo strategijoje (2003), Europos Sąjungos kontekste profesinis orientavimas laikomas vienu iš svarbiausių veiksnių, skatinančių užimtumą, darbo jėgos prisitaikymą prie rinkos sąlygų, verslumą bei lygias galimybes – keturis Europos komisijos užimtumo strategijos ramsčius.

Pastaraisiais metais Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija imasi spręsti profesinio informavimo ir konsultavimo problemą Lietuvoje: plėtoja Europos Sąjungos remiamus ir finansuojamus projektus – kuria mokinių profesinio informavimo ir orientavimo sistemą, kuria siekiama, kad mokiniai jau mokykloje gautų karjeros planavimo pradžiamokslį, kaip kad dabar yra daugelyje Europos šalių. Tam tikslui įgyvendinti pradėjo veikti kompiuterizuota profesinio informavimo ir orientavimo informacinė sistema (AIKOS), steigiami Profesinio informavimo taškai (PIT).

Profesinio orientavimo tyrimai atliekami pakankamai senai ir jų yra atlikta nemažai, todėl pasak V. Indrašienės, L. Grinytės (2006a), remiantis atliktų tyrimų analize, teigtina, kad mokyklose vykdomas profesinis orientavimas nėra pakankamas. V. Indrašienės ir L. Grinytės (2006 b) teigimu, tikimybė pasiekti vieną svarbiausių profesinio orientavimo strategijos uždavinių – sukurti veiksmingą ir darnią nacionalinę profesinio orientavimo sistemą – yra, tačiau trūksta sėkmingo jos įgyvendinimo. Todėl svarbu, kad profesinio orientavimo specialistai, mokytojai, mokyklų vadovai ir politikai vienareikšmiai suprastų savo veiklos bei pastangų reikšmę Lietuvos ateičiai. Tik sutelkus bendras jėgas vieningam tikslui galima tikėtis ir teigiamų šios veiklos rezultatų.

Tačiau reikėtų pažymėti, kad profesinis orientavimas ir konsultavimas kaip veikla atliekamas ne tik mokyklose. Profesinį orientavimą vykdo įmonės ir personalo skyriai. Darbo išteklių panaudojimo įstaigos, darbo biržos, profesinio orientavimo centrai, radijas, televizija, internetas, darbo rinkos mokymo tarnyba. Todėl teigtina, kad profesinis orientavimas kaip paslauga yra reikalingas žmogui visą gyvenimą.

2.2. Profesinis informavimas

Profesinis informavimas – žinių apie profesijos turinį, ypatumus ir reikalavimus, profesijos įgijimo, kvalifikacijos kėlimo ir įsidarbinimo galimybės suteikimas. Informavimas sudaro didžiąją dalį profesinio orientavimo darbo. Lietuvoje profesinio informavimo šaltinių yra pakankamai daug: spausdinta medžiaga (spec. leidiniai, laikraščiai, mokymo įstaigų lankstinukai, profesijos vadovas ir kt.), interneto resursai (IS mokykla tinklapis, įvairaus lygio mokymo įstaigų tinklapiai, Darbo biržos tinklapis), atvirų durų dienos, aukštųjų mokyklų mugė, TV laidos ir kt. Profesinio orientavimo centrai (POC) rūpinasi ne tik informavimu, bet ir konsultuoja asmenis jiems rūpimais klausimais taikydami specialias metodikas bei įgyvendina prevencinę, reabilitacinę ir korekcinę veiklą. Lietuvoje veikia 46 teritorinės darbo biržos, kurios teikia išsamią informaciją apie profesinio konsultavimo paslaugas. (Profesinio orientavimo strategija ir įgyvendinimo institucijose galimybės, 2009).

Profesinis informavimas – veikla, apimanti žinių apie švietimo sistemą (priėmimo taisykles ir mokymosi sąlygas, studijų ir mokymo programas, jų turinį, trukmę, formas ir kt.), specialybių ir profesijų turinį, ypatumus ir reikalavimus, kvalifikacijas, kvalifikacijos įgijimo, tobulinimo ir persikvalifikavimo galimybes ir tvarką, darbo rinką (profesijų pasaulį, darbo jėgos paklausą ir pasiūlą bei kt.) ir profesinės karjeros galimybes teikimą (Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas, 2005).

R. Laužacko (2006) teigimu, profesinio informavimo paslaugos yra svarbiausias mokymo ir užimtumo politikos elementas nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis, taip pat yra

sudedamoji aktyvios darbo rinkos politikos dalis. Šios paslaugos yra svarbios tiek švietimo sistemai, tiek darbo rinkai bei jų tarpusavio sąveikai. Jos padeda kaip galima geriau panaudoti žmonių išteklius, sudarydamos palankesnes aplinkybes užtikrinti, kad žmonių turimi gebėjimai ir interesai sutaptų su esamomis mokymosi ir užimtumo galimybėmis.

Kaip vieną iš profesinio informavimo galimybių R. Laužackas (2006) nurodo AIKOS programą, kurios sukurtas tinklalapis sudaro galimybes pačiam žmogui susirasti reikalingą informaciją dėl profesinio informavimo. AIKOS tinklapyje yra sukurta duomenų bazė, kurios pagrindu vartotojams teikiama informacija iš šių švietimo informacinės sistemos registrų bei duomenų bazių: profesinių kvalifikacijų klasifikatoriaus, švietimo ir mokslo institucijų registro, licencijų registro, studijų ir mokymo programų registro, išsilavinimo pažymėjimų blankų registro, pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programų ir renginių duomenų bazės, informacijos studentams ir mokiniams, Lietuvos darbo biržos duomenų, Statistikos departamento duomenų. Taip pat į AIKOS svetainės sudėtį įeina nuorodos į kitus egzistuojančius informacinius šaltinius (*Ploteus*, *Eures* ir kt.).

Vykstant nuolatiniams mokslo, technikos ir technologijų pokyčiams, keičiasi ir veiklos pasaulis, lemiantis nuolat keliamus naujus reikalavimus darbuotojų profesinei kvalifikacijai. Spartėjant naujų profesijų atsiradimui ir senų nykimui, plėtojantis žinių ekonomikai, profesijos atitinkančios žmogaus pašaukimą rinkimosi problema tampa ypač svarbi.

Mokykloje, siekiant supažindinti mokinius su profesijų įvairove, pasitelkiamas profesinis informavimas. Profesinis informavimas – tikslingas konsultuojamųjų supažindinimas su profesijomis, jų keliamais psichologiniais, mediciniais, socialiniais, ekonominiais ir kitais reikalavimais asmens savybėms bei įgyjamai kvalifikacijai.

Pagrindinis profesinio informavimo tikslas – padėti mokiniui susidaryti tikslų ir išsamų būsimos profesijos vaizdą. Įgyvendindamas šį tikslą profesinio informavimo specialistas tvarko tikslinių grupių poreikius atitinkančią informaciją, prieinamai teikia ją kiekvienam asmeniui ar asmenų grupėms sudarydamas sąlygas klientui priimti racionalius profesijos rinkimosi ir karjeros planavimo sprendimus derinti saviraiškos bei individualius asmens tobulėjimo poreikius su darbo rinkos reikalavimais.

V. Railienės (2007) teigimu, profesinio informavimo svarba itin aktualizuojama padedant besimokančiajam surasti savo kelią švietimo sistemoje, bei kintančioje aplinkoje. Profesinio informavimo sistemą Lietuvoje sudaro nacionaliniu, regioniniu ir savivaldos lygmeniu veikiančių ir profesinio informavimo paslaugas teikiančios institucijos. Tai ir Švietimo ir mokslo ministerija, profesinio informavimo vietos, bendrojo lavinimo ir profesinės mokyklos ir kiti. Anot V. Railienės (2007), bendrojo lavinimo mokyklos, kaip profesinio informavimo paslaugas teikiančios institucijos, planuoja institucijos profesinio informavimo veikla, rengia karjeros ugdymo programas ir jas

integruoja į ugdymo turinį, rengia mokiniams paskaitas, seminarus, pateikia visą reikiama informaciją apie profesijas, studijas, užtikrina prieigą prie Atviros informavimo ir orientavimo sistemos AIKOS. „Profesinis informavimas padeda asmenims nepriklausomai nuo jų amžiaus bei gyvenimo etapo pasirinkti savo kelią švietimo, mokymo bei užimtumo sistemose, bei aktyviai dalyvauti formuojant savo profesinę karjerą.“ (V. Railienė, 2007, p. 51).

Pasak V. Railienės (2007) profesinį informavimą sudaro trys grupės:

- 1) informacija apie profesijas, jų turinį ir grupes;
- 2) informacija apie profesinio rengimo institucijas;
- 3) informacija apie įsidarbinimo galimybes.

Apibendrinant galima teigti kad, visi profesinės pagalbos mokiniui būdai: orientavimo, konsultavimo ir informavimo - yra nukreipti į tinkamą supažindinimą su profesija, profesijos paklausumo rinkoje išsiaiškinimą bei savo gebėjimų bei galimybių dirbti pagal atitinkamą profesiją nustatymą. Todėl mokyklose yra svarbus kiekvienas iš profesinio pasirinkimo aiškinimo aspektas.

2.3. Mokyklos įtaka mokinių profesiniam pasirinkimui

Bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose (2003) nurodoma, kad vienas iš bendrojo lavinimo mokyklos tikslų yra išugdyti asmenį, pajėgų savarankiškai spręsti savo gyvenimo problemas. Gebėjimas susirasti tinkamą darbą čia traktuojamas kaip viena iš asmens kompetencijos sričių.

Organizacines ir edukologines profesijos pasirinkimo problemas sprendė L.Jovaiša (1978), kurdamas, kaip jau buvo minėta, savą profesinio orientavimo pedagogiką. Pagrindine figūra, įvedant mokinius į šiuolaikinį darbo pasaulį, į žmonių santykius darbe laikomas mokytojas. Pripažįstant autoriaus pateiktą metodinę profesinio orientavimo strategiją, priimtina ir šiuolaikinėje mūsų mokykloje, reikia pasakyti, kad čia nėra numanyta tobulinti mokinių savianalizę, savęs pažinimą ir savo ypatybių atitikimo profesijos reikalavimams vertinimą. Iškelus mokytoją kaip centrinę figūrą pasirenkant profesiją, neišskiriama mokinių asmenybės autonomijos, jos norų ir pageidavimų savaiminė vertė.

Kaip teigia V. Lepeškienė (2004) dėl besikeičiančių visuomenės reikalavimų mokyklai ir mokytojo profesijai, naujo mokytojo vaidmens pastaraisiais metais ugdymo filosofų, edukologų, psichologų dėmesio centre vis dažniau atsiduria mokytojo asmenybės ypatumai, jo santykiai su vertybėmis, etiniai darbo aspektai. „Mokytojo profesionalumas siejamas su jo asmenybės ypatumais, o ne vien dalyko žinojimu, didėja mokytojo atsakomybė ir plečiasi jos ribos: nuo tarpininko tarp mokymo programos ir mokinio prie asmeniškiesnio, specifiško situacijos atžvilgiu požiūrio į mokymą, išsilavinusio, laisvo ir atsakingo žmogaus ugdymo“ (V. Lepeškienė, 2004, p. 5).

Pastebėtina, jog šiame apibrėžime nurodoma, jog pedagogas yra ne tik žmogus, kuris perteikia žinias. Vadinasi, svarbiausius profesinio orientavimo ir pasirinkimo skatinimo veiksnius mokiniui turėtų nurodyti pedagogas, kuris didelę dalį mokinio gyvenime praleidžia šalia.

D. Beresnevičienės (1990) teigimu, pasirengimas profesinei karjerai vyksta mokymosi bendrojo lavinimo mokykloje laikotarpiu, todėl mokyklai tenka svarbus vaidmuo - padėti suderinti mokinio siekius ir galimybes bei juos pritaikyti prie nuolat besikeičiančios visuomenės socialinių ir ekonominių poreikių. Mokykloje mokiniams reikia padėti kuo geriau pažinti save, išsiaiškinti, ką jie mėgsta, ko jie nori, kam turi pašaukimą, mokiniai turi rasti poreikius ir galimybes atitinkančią veiklą ir ugdyti savo kūrybines galias.

Mokykloje labai svarbu lavinti bendruosius gebėjimus. Bendrieji gebėjimai - tai universalūs gebėjimai, kurie užtikrina sėkmę įvairiose srityse, leidžia žmogui sėkmingai mokytis, dirbti, bendrauti ir bendradarbiauti, kritiškai mąstyti, savarankiškai spręsti problemas ir kt. Tai gebėjimų, tinkamų daugeliui profesinės veiklos sričių visuma, kuri būtina tobulėjančiam žmogui. Anot K. Pukelio, (2002) žmogaus gabumai, jų tinkamas lavinimas ir ugdymas - tai profesinės karjeros sėkmės bei pasitenkinimo darbu garantas.

Remiantis M. Radušiu (2005), teigtina, kad suaugusieji, kurie yra arti jaunuolio, neturėtų intensyviai kištis į jo profesinį pasirinkimą. Būtina suvokti, kad atsakomybė ir sprendimo teisė visuomet turi priklausyti pačiam asmeniui. Geriau tiesiog dalintis informacija apie įvairias mokymosi įstaigas, specialybes, profesijų perspektyvas, darbo sąlygas. Be to, „svarbu abejojančių jaunuolių paskatinti ieškoti informacinės ir konsultacinės pagalbos. Profesinio pasirinkimo srityje itin svarbus pedagogų vaidmuo, nes jie gali suteikti adekvatų konkretaus mokinio bendrųjų ir specialiųjų gebėjimų vaizdą“ (M. Radušis, 2005, p.17).

Apibendrinant teigtina, kad mokyklos įtaka mokinių profesiniam pasirengimui siejama su bendrųjų gebėjimų ugdymu, tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad labai svarbus vaidmuo tenka pedagogui, kuris turi gerai pažinti mokinio gebėjimus, asmenines charakterio savybės ir tinkamai nukreipti mokinių profesiniam pasirinkimui.

3. MOKINIŲ PROFESINIO PASIRINKIMO GALIMYBIŲ MOKYKLOJE EDUKACINIS TYRIMAS

3.1. Tyrimo organizavimas, metodologija ir imties charakteristika

Radviliškio miesto ir rajono gimnazijose mokinių profesinio pasirinkimo galimybių mokyklose tyrimas buvo atliekamas tokiais etapais:

1. mokslinės literatūros studijavimas, problemos formulavimas ir tyrimo tikslo nustatymas.
2. klausimyno sudarymas, tyrimo metodikos kūrimas, tyrimo instrumento konstravimas.
3. anketinės apklausos vykdymas.
4. gautų tyrimo duomenų analizė, interpretavimas, išvadų ir rekomendacijų formulavimas.

Tyrimo tikslas: Ištirti Radviliškio miesto ir rajono gimnazijų I – IV klasių mokinių profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje. Šiuo empiriniu tyrimu siekiama nustatyti pagrindinius ekonominius–socialinius, psichologinius ir ugdymo veiksnius, turinčius įtakos mokinių profesiniam pasirinkimui pačių mokinių, jų tėvų ir pedagogų požiūriu; nustatyti profesinio orientavimo formas, metodus ir būdus, kurie realizuojami mokyklose; nustatyti pateikiamos informacijos mokiniams naudingumą ir efektyvumą.

Tyrimo imtis: Tyrimas buvo atliekamas Radviliškio miesto ir rajono gimnazijose, kurių rajone ir mieste yra keturios: Vaižganto gimnazija, Lizdeikos gimnazija, Šeduvos gimnazija ir Baisogalos gimnazija. Tyrime dalyvavo I-IV klasių gimnazistai, jiems dėstantys pedagogai, klasių vadovai, socialiniai pedagogai, gimnazistų tėvai. Anketos buvo išdalintos savanoriškai apklausoje sutikusiems dalyvauti respondentams: 199 mokiniams, 70 tėvų, 83 pedagogams – iš viso 352 respondentams.

Tyrimo metodas – anketinė apklausa. Anketinė apklausa pasirinkta todėl, kad šis metodas leidžia vienu metu išsiaiškinti didesnio skaičiaus respondentų nuomonę ir atlikti kiekybinę analizę. Respondentams pateikta standartizuota anketa, kaip formalizuotas teiginių rinkinys informacijai iš apklaustųjų gauti. Ji sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo tikslu, uždaviniais, hipoteze bei išanalizuota mokslinė literatūra, švietimo ir teisės aktais.

Sudarant anketą buvo atsižvelgta į K. Kardelio (1997) pateikiamus bendruosius reikalavimus anketai. Pradžioje trumpai paaiškinta, kokių tikslu yra atliekama apklausa, nurodoma anketos užpildymo instrukcija. Klausimai pateikiami konkretūs. Respondentams reikėjo tik pasirinkti atsakymų variantus, paskutiniame klausime paprašyta pateikti apibendrinančią nuomonę.

Respondentams išdalintos anketos, paliekant savarankišką iniciatyvą patiems jas užpildyti. Anketa užpildymo atžvilgiu nėra sudėtinga, pateikti atsakymų variantai, respondentai rinkosi jiems labiausiai tinkantį atsakymą. Anketinės apklausos pabaigoje buvo prašoma respondentų išsakyti savo nuomonę bei pasiūlymus dėl profesinio orientavimo veiklos gerinimo mokyklose.

Anketa parengta visoms respondentų grupėms, klausimai išlieka tie patys, nes yra siekiama išsiaiškinti tikslią mokyklose vykdomą profesinio orientavimo veiklą, kuri turi įtakos mokiniams renkantis profesiją.

Anketos įžangoje respondentų buvo prašoma pažymėti ir išskirti svarbiausią profesinio pasirinkimo požymį. Toliau pateikti klausimai, skirti nustatyti ekonominių, psichologinių ir ugdymo veiksnių reikšmingumą mokinių profesiniam pasirinkimui visų trijų respondentų grupėse.

Trečiuoju anketinės apklausos klausimų bloku galima įvardinti klausimus apie profesinio orientavimo veiklą gimnazijoje, kuriais siekiama išsiaiškinti respondentų nuomonę dėl mokyklose dirbančių specialistų, PIT'o, klasės vadovų atliekamos veiklos.

Ketvirtasis anketos klausimų blokas skirtas profesinio orientavimo veiklos naudingumui vertinti.

Apibendrinant anketinę apklausą prašoma įrašyti savo pastebėjimus, pasiūlymus.

Tyrimo rezultatų analizė. Tyrime dalyvavo I-IV gimnazinių klasių mokiniai, jiems dėstantys pedagogai, klasių vadovai, socialiniai pedagogai ir mokinių tėvai. Mokytojai, dalyvaujantys tyrime, pasiskirstė pagal lytį, kvalifikacinę kategoriją, pedagoginio darbo stažą bei darbo vietą.

3 lentelė

Pedagogų socialiniai – demografiniai duomenys (N=83)

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį		
	Skaičius (N)	Procentas (%)
Moterys	74	89
Vyrai	9	11
Respondentų pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją		
Mokytojai	21	25
Vyresnieji mokytojai	21	25
Mokytojai metodininkai	34	41
Mokytojai ekspertai	2	2,5
Respondentų pasiskirstymas pagal pareigas		
Dėstantys mokytojai	57	68
Klasių vadovai	21	26
Socialiniai pedagogai	5	6
Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą		
Iki 5 metų	9	11
6 – 10 metų	13	16
11 – 15 metų	15	18
16 – 20 metų	14	17
Daugiau nei 20 metų	32	38
Respondentų pasiskirstymas pagal darbo vietą		
Miestas	53	64
Miestelis	30	36

Remiantis duomenimis, pateiktais 4 lentelėje teigtina, kad anketinėje apklausoje daugiau dalyvavo moterų nei vyrų, kas rodo, kad gimnazijose vyrauja moteriški kolektyvai. Pagal

kvalifikacinę kategoriją daugiausiai mokytojų metodininkų. Tai lėmė gimnazijos statusas, kadangi gimnazijose dirba daugiau mokytojų, turinčių aukštesnes kategorijas.

Paskirstant respondentus pagal užimamas pareigas, pastebėtina, kad socialinių pedagogų apklausoje dalyvavo tik 5 – trijose gimnazijose po vieną specialistą, o vienoje – Baisogalos gimnazijoje du socialiniai pedagogai.

Nors pačiame Radviliškio mieste yra taip pat dvi gimnazijos kaip ir rajono miesteliuose, tačiau miesto gimnazijų pedagogai buvo aktyvesni ir jų dalyvavo tyrime gerokai daugiau. Pagal darbo stažą dalyvavo daugiau pedagogų, turinčių vidutinę ir didesnę pedagoginio darbo patirtį.

Mokiniai, dalyvavusieji tyrime, pasiskirstė pagal lytį, amžių ir klasę. Mokinių demografiniai duomenys pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė

Mokinių demografiniai duomenys (N=199)

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį		
	Skaičius (N)	Procentas (%)
Mergina	134	67
Vaikinas	65	33
Respondentų pasiskirstymas pagal amžių		
15 metų	6	3
16 metų	38	20
17 metų	92	45
18 metų	63	32
Respondentų pasiskirstymas pagal klasę		
I klasė	33	16
II klasė	21	11
III klasė	52	26
IV klasė	93	47

Pagal duomenis, pateikiamus 4 lentelėje galima matyti, kad merginų buvo daugiau negu vaikinių, tačiau tai dar nerodo tendencijos, kad gimnazijose mokosi daugiau merginų. Dalyvavimas apklausoje buvo savanoriškas, todėl merginos buvo aktyvesnės. Daugiausiai apklaustų respondentų 17 metų amžiaus ir mokosi 3 gimnazinėje klasėje.

Mokinių tėvai, dalyvavę tyrime, pasiskirstė pagal lytį, socialinį statusą, amžių bei gyvenamąją vietą. Tėvų socialiniai - demografiniai duomenys pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė

Tėvų socialiniai – demografiniai duomenys (N=70)

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį		
	Skaičius (N)	Procentas (%)
Moteris	60	86
Vyras	10	14

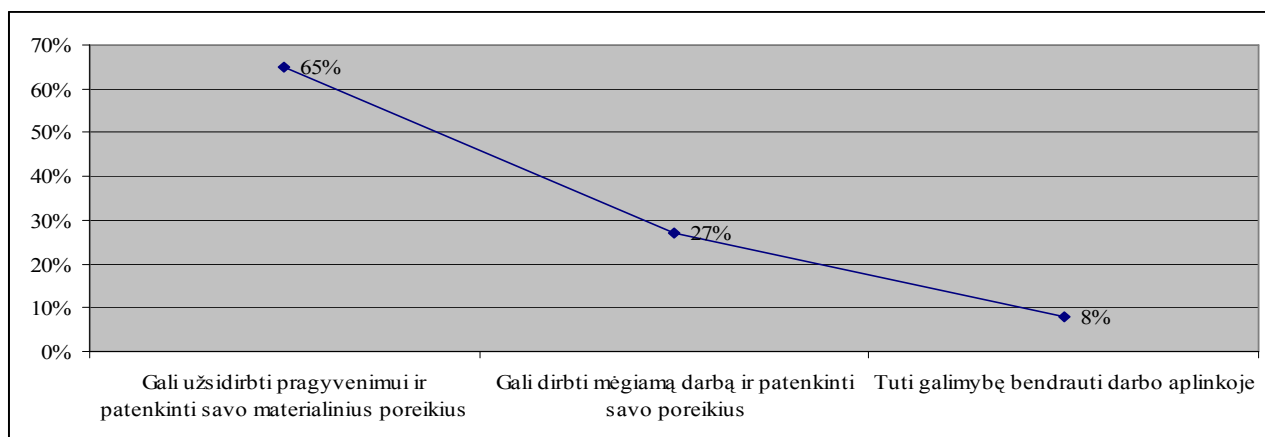
5 lentelės tęsinys 35 puslapyje

Respondentų pasiskirstymas pagal amžių		
30 – 40 metų	20	29
41 – 50 metų	46	66
51 – 60 metų	4	5
Respondentų pasiskirstymas pagal socialinį statusą		
Darbininkai	20	19
Tarnautojai	14	20
Bedarbiai	36	51
Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą		
Miestas	32	46
Miestelis	38	54

Pagal duomenis, pateikiamus 5 lentelėje, matyti, kad ir šioje respondentų grupėje aktyvesnės buvo moterys. Pagrindinis respondentų amžius yra nuo 41 iki 50 metų, tai turėtų būti dar aktyviai dirbantys žmonės, tačiau net 51 proc. apklaustųjų yra bedarbiai. Miestelių gimnazijų mokinių tėvai apklausoje dalyvavo šiek tiek aktyviau negu miesto gimnazistų tėvai.

3.2. Mokinių nuomonių apie profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje analizė

Mokiniai vyresnėse klasėse turi susiformavę įvairių sąvokų, veiksmų sampratas. Taip pat yra ir su profesija, vyresnėse klasėse jų profesijos ar specialybės svarba žmogui suvokiama. Todėl buvo siekiama išsiaiškinti, kokius pagrindinius profesijos įsigijimo aspektus išskiria mokiniai (žr. 4 pav.).

4 pav. Profesijos ar specialybės svarba žmogui (N=199)

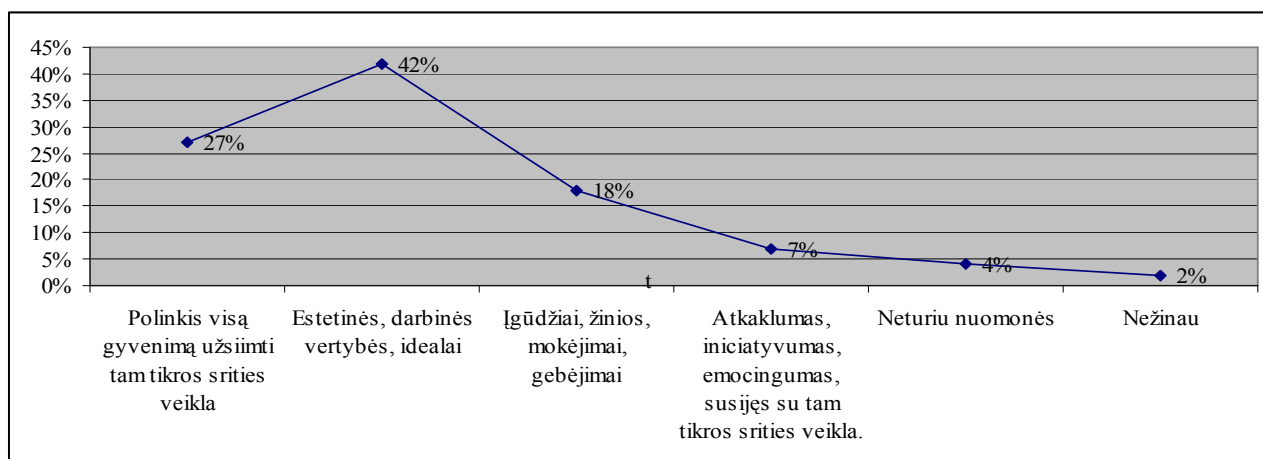
Analizuojant mokinių atsakymus, paaiškėjo, kad jie profesijos reikalingumą ir būtinumą daugiausiai vertina kaip galimybę užsidirbti pragyvenimui ir patenkinti savo materialinius poreikius. Todėl galima daryti prielaidą, kad mokiniai profesiją sieja su galimybe dirbti ir užsidirbti. Ši mokinių nuostata, taip pat patvirtina R. Laužacko (2005) teiginį, jog specialybė sietina su galimybe užsidirbti pragyvenimui.

Taigi, matyti, kad didžioji dalis gimnazistų turi susiformavę materialinį požiūrį į profesijos reikalingumą. Galima akcentuoti, kad jų požiūris yra praktiškas; tokį požiūrį galėjo įtakoti tai, kad daugiau nei pusės mokinių tėvai yra bedarbiai, todėl šie mokiniai suvokia ne tik profesijos, bet ir uždarbio būtinybę.

Profesiją ar specialybę - kaip galimybę dirbti mėgstamą darbą ir patenkinti savo poreikius nurodo tik 27 proc. mokinių. Todėl galima teigti, kad šie mokiniai gyvena tokioje aplinkoje, kurioje bendrauja su žmonėmis, kuriems patinka jų atliekama veikla.

Labai nedidelė dalis mokinių dar neturi tinkamos nuomonės dėl profesijos reikalingumo, nes profesijos būtinybę įvardinta tik kaip galimybę bendrauti darbo aplinkoje. Todėl galima daryti prielaidą, kad didžioji dalis gimnazistų turi susiformavę nuomonę dėl profesijos ar specialybės reikalingumo.

Reikia akcentuoti ir tai, kad dažniausiai kiekvienas žmogus renkasi specialybę pagal profesinį pašaukimą. Taigi teigtina, kad profesinis pašaukimas yra suvokiamas labai skirtingai. Mokinių profesinio pašaukimo samprata pateikiama 5 paveiksle.

5 pav. **Mokinių samprata apie profesinio pašaukimo esminį požymį** (N=199)

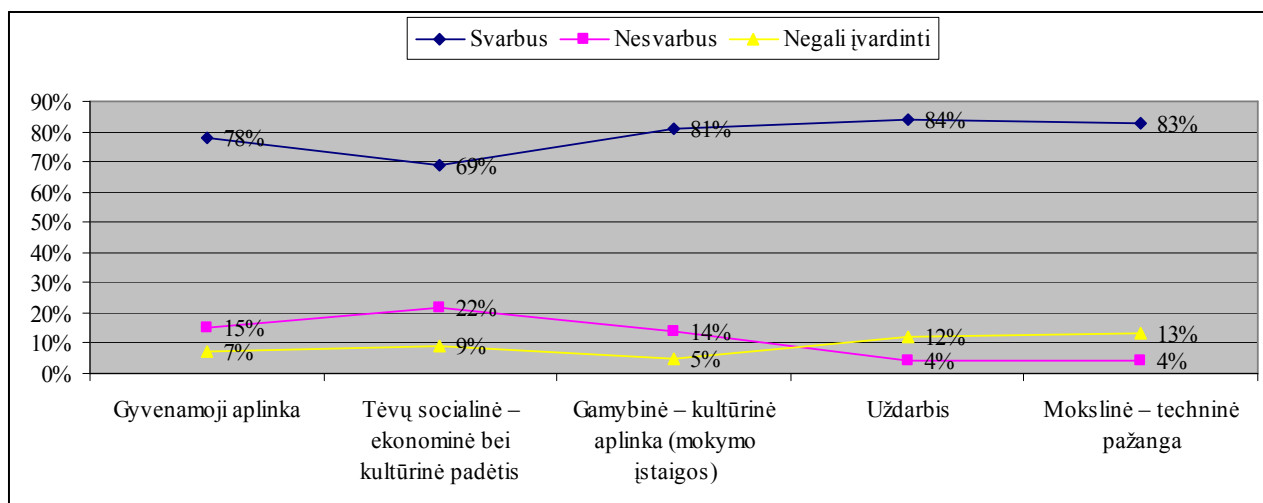
Mokinių nuomone, pagrindinis veiksnys, lemiantis profesinį pašaukimą yra estetiškos, darbinės vertybės ir idealai. Todėl galima teigti, kad šiems respondentams nuo vaikystės yra skiepijamas vertybinis požiūris į profesiją, kadangi augdamas vaikas turi pasirinkti, kokių vertybių laikosi savo gyvenime, kokius ilgūdžius geriausiai gali pritaikyti veikloje.

Antroje vietoje pagal mokinių atsakymų gausumą, yra polinkis visą gyvenimą užsiimti tam tikros srities veikla, todėl šis polinkis turėtų būti lavinamas nuo ankstyvosios vaikystės. Manytina, kad mokiniai, kurie pritaria šiam teiginiui, yra iš šeimų, kuriose skiepijamos šeimos tradicijos, mėgstamo darbo samprata.

Nedidelė dalis gimnazistų mano, kad profesinį pašaukimą lemia įgūdžiai, žinios, mokėjimai ir gebėjimai. Tikslinga pastebėti, kad mokinių gabumai sudaro sąlygas pasirinkti profesiją: humanitarinių gabumų mokiniai renkasi humanitarinio profilio profesijas, realinių – realines ir pan.

Maža dalis mokinių pritarė, kad profesinį pašaukimą lemia atkaklumas, iniciatyvumas, emociingumas, susijęs su tam tikros srities veikla.

Mokinių profesijos pasirinkimui įtakos turi labai daug veiksnių, todėl reikalinga išsiaiškinti, kokius veiksnius išskiria kaip svarbius ir nesvarbius patys gimnazistai. Socialinių–ekonominių veiksnių vertinimas pateikiamas 6 paveiksle.

6 pav. Socialiniai-ekonominiai veiksniai svarbūs mokiniams renkantis profesiją (N=199)

Pagal duomenis, pateikiamus 6 paveiksle teigtina, kad visi išvardinti atsakymo variantuose veiksniai mokiniams yra dažniausiai svarbūs. Tačiau vėl reikia pastebėti, kad labiausiai mokiniai yra orientuoti į uždarbį. Tokia pati mokinių nuostata išryškėjo ir J. Reingardienės, A. Zdanavičiaus (2003) atliktame tyrime. Šių autorių teigimu, atliekant mokinių tyrimą pastebėta, kad „moksleiviai linkę rinktis tas profesijas, kurios yra labiausiai siejamos su dideliu atlyginimu ir galimybe lengvai įsidarbinti“ (J. Reingardienė, A. Zdanavičius, 2003, p. 98).

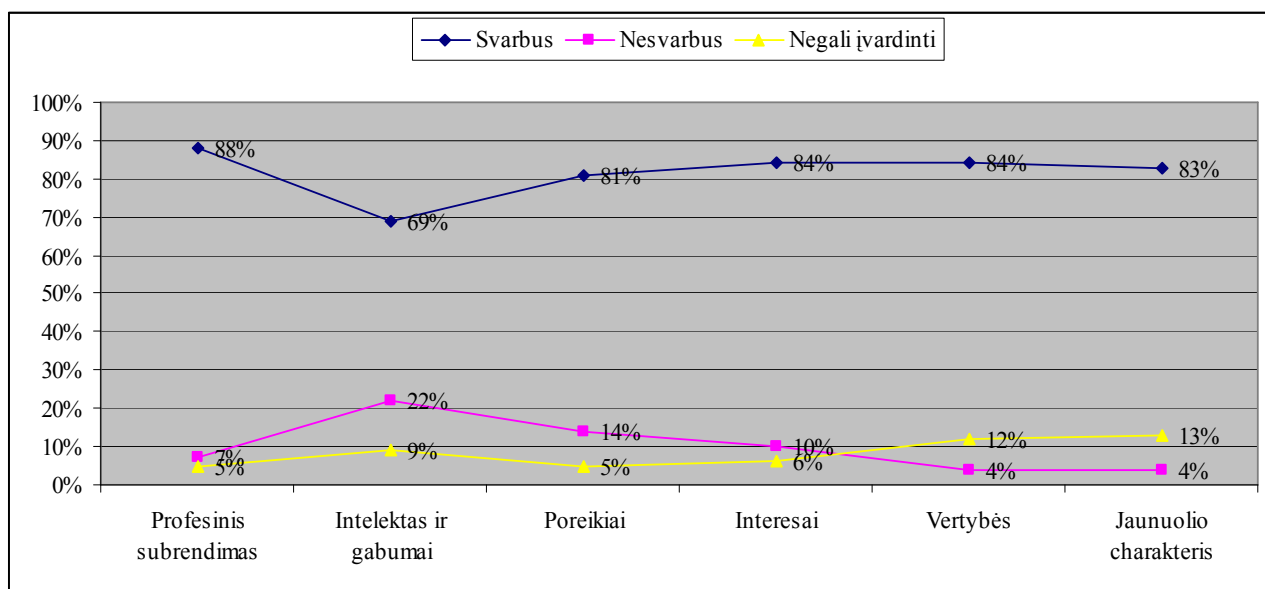
Beveik tiek pat svarbus veiksnys mokiniams yra mokslinė–techninė pažanga. Šiam gimnazistų pasirinkimui įtakos turi šiuolaikinis kompiuterizuotas gyvenimo būdas. Mokiniai savo veikloje dažnai naudoja informacines technologijas, todėl technine pažanga tikrai yra vertinama.

Didelę ir svarbią įtaką mokinių profesiniam pasirinkimui turi ir gamybinė–kultūrinė aplinka, kurią sukuria mokymo įstaiga, nes mokykloje mokiniai praleidžia didžiąją savo laiko dalį. Akcentuotina, kad mokyklose turi būti į tai kreipiamas dėmesys: mokyklos aplinkoje turi būti įvairios priemonės, kurios padėtų formuoti profesinę mokinių sampratą.

Gyvenamąją aplinką ir tėvų socialinę–ekonominę bei kultūrinę padėtį galima priskirti grupei ekonominių–socialinių veiksnių, pakankamai stipriai įtakančių mokinių profesinį pasirinkimą.

Reikėtų pastebėti, kad šiuolaikiniai mokiniai mažiau vertina tėvų ekonominę padėtį, tam turbūt turi įtakos dirbančiųjų užsienyje patirtis ir susidaryta nuomonė, kad mokymuisi galima užsidirbti patiems. Todėl yra pastebima tendencija, kad dalis mokinių, baigusiu mokyklą, pirmiausiai važiuoja dirbti į užsienį ir tik vėliau pradeda mokytis. Ši tendencija daugiau paliečia šeimas, kurių sunki materialinė padėtis.

Psichologiniai veiksniai, lemiantys profesijos pasirinkimą yra taip pat labai svarbūs gimnazistams (žr. 7 pav.).

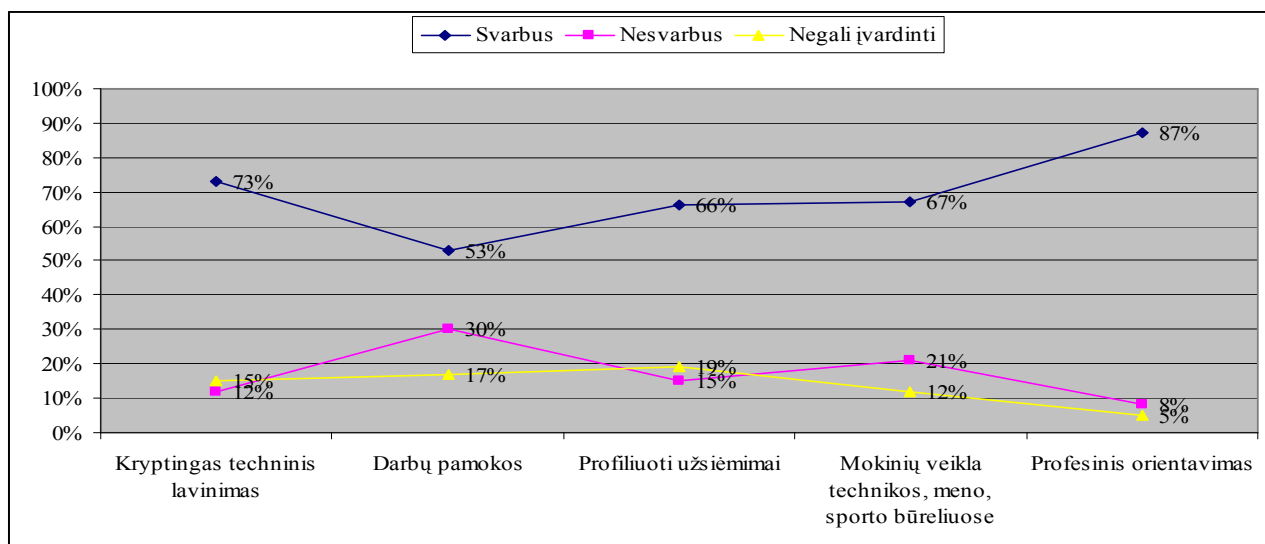
7 pav. **Psichologiniai veiksniai, įtakoję mokinių profesinį pasirengimą (N=199)**

Svarbiausias psichologinis veiksnys, įtakojęs mokinių profesinį pasirengimą, mokinių teigimu, yra profesinis subrendimas. Vadinasi, svarbu pasirinkti profesiją tuomet, kada jie yra tikri dėl savo profesinio pasirinkimo ir žino, kuo norėtų būti. Todėl galima interpretuoti tokį jų atsakymo pasirinkimą kaip vienintelės profesijos įgijimą, tačiau reikėtų pastebėti, kad mokiniams reikalinga diegti tai, jog šiuolaikinė visuomenė nuolat tobulėja ir reikia įvertinti mokymosi visą gyvenimą principus ir galimybes.

Gimnazistams, renkantis profesiją, svarbu interesai ir vertybės. Teigtina, kad vis tik profesinis pasirinkimas yra siejamas su pomėgiais, dominančia veikla, bei profesijos teikiamomis vidinėmis vertybėmis.

Labai svarbus psichologinis profesinio pasirinkimo veiksnys yra jaunuolio charakteris, todėl akcentuotina, kad tai būtina įvertinti renkantis profesiją. Tuo tikslu mokyklose turėtų būti sudarytos sąlygos mokiniams atlikti charakterio tipo nustatymo testus, taip pat išsiaiškinti charakterio tipui tinkančias profesijas.

Mokinių ugdymas šiuolaikinėje mokykloje turėtų būti siejamas su gyvenimiška patirtimi, todėl ugdymo veiksniai taip pat turi didelės įtakos pasirenkant profesiją (žr. 8 pav.).

8 pav. Ugdymo veiksniai, turintys įtakos mokinių profesiniam pasirinkimui (N=199)

Pagal duomenis, pateiktus 8 paveiksle, matyti, kad ugdymo veiksniai nėra sureikšminami, tačiau svarbumo tendencija išlieka.

Svarbiausias mokinių įvardintas ugdymo veiksnys yra profesinis orientavimas. Vadinasi, mokykloje ši veikla yra mokiniams reikalinga.

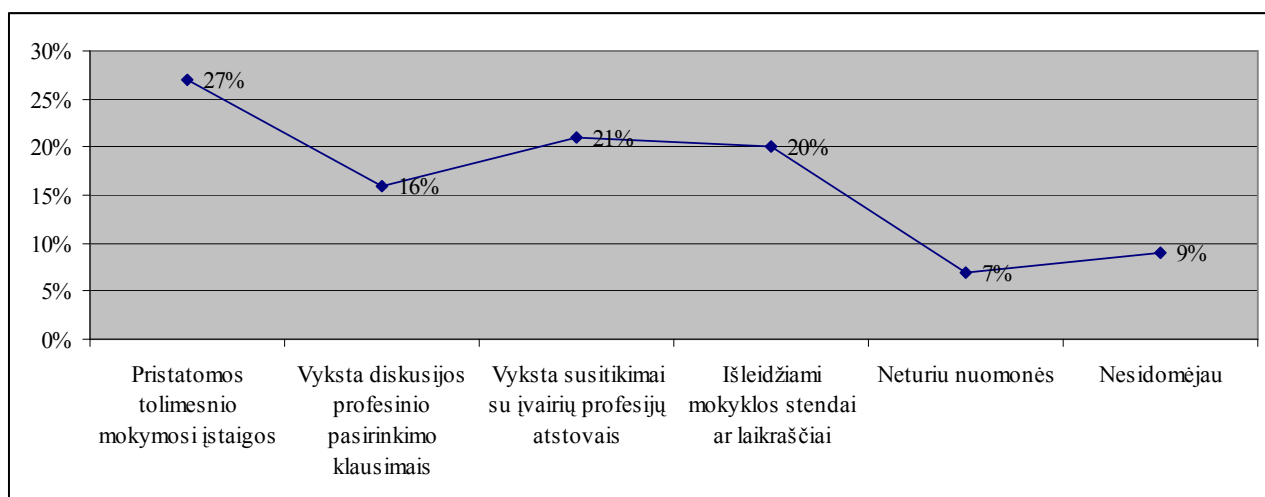
Kryptingas techninis lavinimas taip pat padeda pasirinkti savo būsimą profesiją, nes šioje veikloje mokiniai išsiaiškina savo galimybes.

Panašiai yra vertinami profilinei užsiėmimai bei mokinių veikla technikos, meno, sporto būreliuose. Pastebėtina, kad nors profiline mokymas yra keičiamas į srautinį mokymą pagal lygius, išlieka mokinių pasirinkimo pagal jų sugebėjimus galimybė. Taigi jau mokykloje mokiniai turi išsiaiškinti savo poreikius dėl profesinio pasirinkimo, nes gimnazinėse klasėse reikia pasirinkti stipresnį lygį tų dalykų, kurių egzaminas yra reikalingas stojant mokytis specialybės. Teigtina, kad apsispręsti dėl profesijos mokinys turi mažiausiai prieš du metus iki baigiamųjų abiturų egzaminų.

Mokiniai neformaliojo ugdymo būrelius, mokyklas pasirenka pagal savo pomėgius, todėl visai suprantama, kad kiekvienas pasirinkęs neformaliojo ugdymo kryptį siekia jos teikiamą naudą pritaikyti savo gebėjimų ir galimybių lavinimui.

Mažiausią naudą profesiniam pasirinkimui iš ugdymo veiksmų mokiniai nurodė darbų pamokas, todėl galima daryti prielaidą, kad technologijų dalyko įtaka nėra labai reikšminga visiems mokiniams.

Remiantis mokinių atsakymais pastebėta, kad profesinis orientavimas yra labai svarbus renkantis profesiją ar specialybę. Aktualu išsiaiškinti konkrečios profesinio orientavimo veiklos svarbą mokinių poreikiams ir būsimos profesijos pasirinkimui (žr. 9 pav.).

9 pav. **Profesinio orientavimo priemonės mokyklose (N=199)**

Gimnazistų teigimu, dažniausiai vykstanti veikla - tolimesnio mokymosi įstaigų pristatymas gimnazijose. Pastebėtina, kad jau mokyklose mokiniai gali susipažinti su konkrečiomis galimybėmis studijuoti, nes jiems yra pateikiama įvairių mokymosi įstaigų informacija.

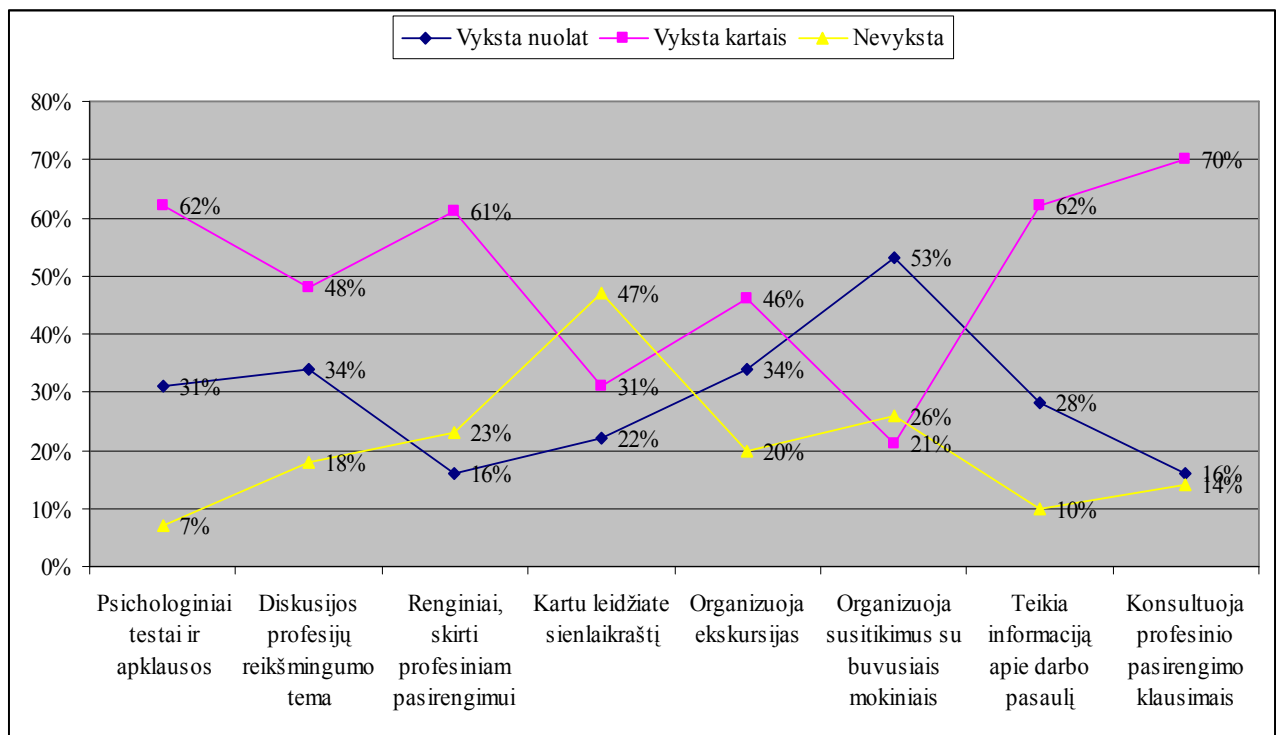
Mokyklose vyksta susitikimai su įvairių profesijų atstovais. Manytina, kad mokiniai turi galimybę pabendrauti su žmonėmis, atstovaujančiais vienai ar kitai profesijai, todėl tikėtina, kad iš šių susitikimų respondentai gauna naudingos informacijos apie įgūdžius, reikalingus norimai profesijai.

Mokyklos sienlaikraščiai ir standai gimnazijose yra leidžiami. Taigi galima teigti ir tai, kad mokyklos aplinkoje yra priemonių, nuolat pristatančių informaciją profesinio pasirinkimo klausimais.

Nedidelės dalies mokinių yra nurodomos diskusijos profesinio pasirinkimo klausimais. Manytina, kad tokia veikla leidžia mokiniams išsiaiškinti įvairius kriterijus dėl profesinio pasirinkimo.

Reikia akcentuoti, kad dalis gimnazistų neturi nuomonės dėl profesinio orientavimo veiklos, vykdomos mokykloje, arba nesidomi tokia veikla. Tai grupei mokinių galima priskirti respondentus, kurie yra tvirtai susiformavę savo profesinį pasirinkimą ir jiems nebereikalinga jokia papildoma informacija arba mokinius, kurie negalvoja dėl ateities profesijos, tad jų pasirinkimui įtakos neturi jokia mokykloje vykdoma veikla.

Buvo aiškinamasi mokinių nuomonė apie mokyklose dirbančių specialistų siūlomų priemonių profesinio orientavimo klausimais naudingumą (žr. 10 pav.).

10 pav. Mokyklose dirbančių specialistų siūlomos priemonės profesinio orientavimo klausimais (N=199)

Analizuojant mokinių atsakymus, nustatyta, kad mokyklose dirbančių specialistų siūlomų profesinio orientavimo priemonių vykdymo dažnumas yra įvardijamas kaip „vykstantis kartais“, kas rodo nereguliarią profesinio orientavimo tendenciją.

Dažniausiai kaip vykstanti nuolatinė veikla yra įvardinti susitikimai su buvusiais mokyklos mokiniais, kadangi šią veiklą įvardijo daugiau nei pusė respondentų. Manytina, kad tokia profesinio orientavimo veikla propaguojama ne vienoje gimnazijoje. Iš to, kad mokiniai šiai veiklai paskyrė daugiausiai savo atsakymų, teigtina, kad tokie susitikimai duoda nemažai naudos ir yra gimnazistų mėgstami. Reikėtų akcentuoti, kad informacija, kurią gauna gimnazistai iš buvusių draugų yra visai kitokia, nei pateikiama specialistų: draugai geriau perteikia savo išspūdžius ir pasiekimus, kas labiau domina paauglius, nei informacija apie reikalingus laikyti egzaminus.

Mažiausiai kaip nuolatinė veikla yra įvardinti renginiai, skirti profesiniam pasirengimui.

Didžiausia dalis respondentų pritarė, kad kartais vyksta konsultacijos profesinio rengimo klausimais. Galima daryti prielaidą, kad mokyklose profesinis konsultavimas yra vykdomas.

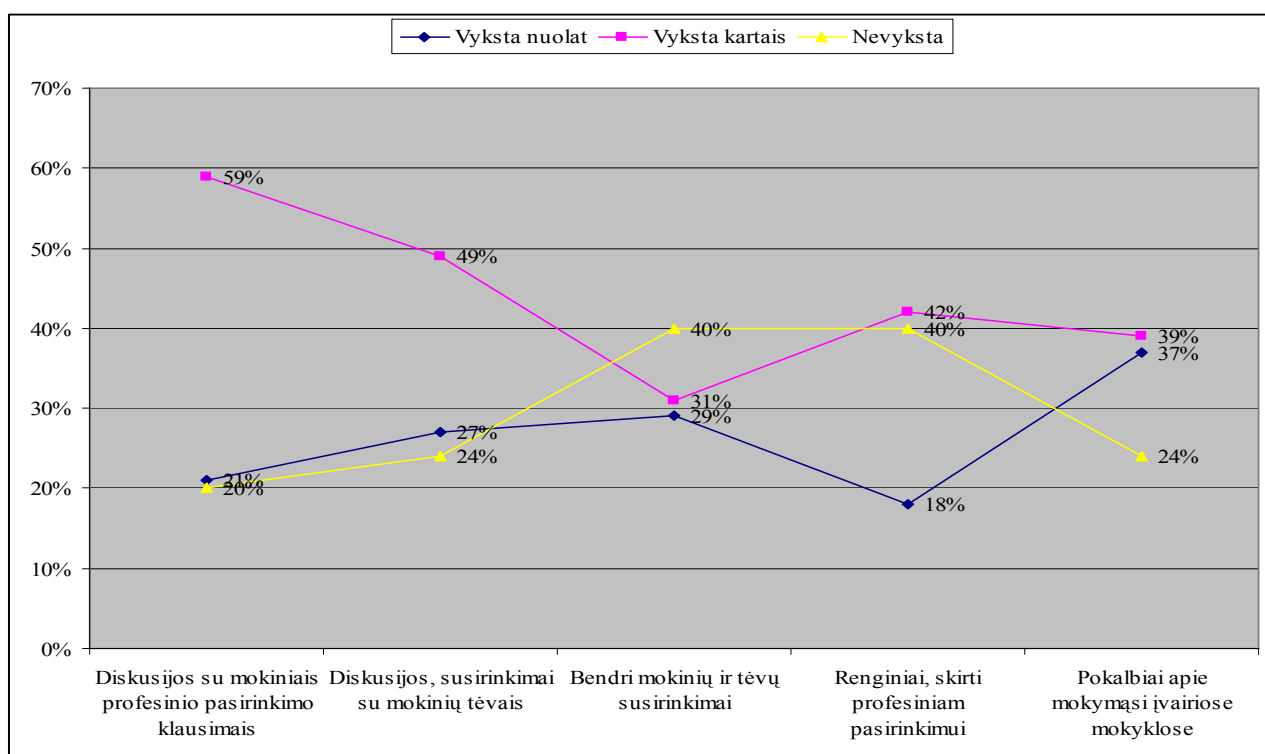
Informacijos teikimas apie darbo pasaulį ir psichologinių testų atlikimas įvardintas tokios pat dalies respondentų, todėl galime teigti, kad ši veikla mokinių yra vertinama palankiai.

Kaip nevykstanti profesinio orientavimo veikla įvardinta - mokiniai kartu su mokyklos darbuotojais išleidžia sienlaikraščius. Reikėtų akcentuoti, kad mokinių surasta ir platinama informacija, gaunant papildomas konsultacijas, būtų kur kas vertingesnė negu tik elementarus informacijos perskaitymas stende.

Mokinių mėgstama veikla yra ekskursijos, tačiau pastebėtina, kad profesijos pasirinkimui ar mokymosi įstaigų pristatymui ekskursijų nėra labai gausu, bet galima sutikti, kad ekskursijos sudaro galimybes mokiniams aiškiau išsivaizduoti būsimo mokymosi sąlygas bei aplinką.

Apibendrinant teigtina, kad profesinio orientavimo veikla gimnazijose yra vykdoma ir ji gana įvairi. Reikėtų akcentuoti tai, kad jei profesinio orientavimo veikla vykdoma tik todėl, kad reikalinga kažką vykdyti, jokios naudos mokiniams tai neduoda.

Klasės vadovai geriausiai pažįsta savo auklėtinius, todėl jie gali žinoti auklėtinių poreikius ir taikyti reikalingą ir tikslingą veiklą. Todėl aiškinamasi, kokią profesinio orientavimo veiklą siūlo klasės vadovai (žr. 11 pav.).

11 pav. **Klasių vadovų taikoma profesinio orientavimo veikla (N=199)**

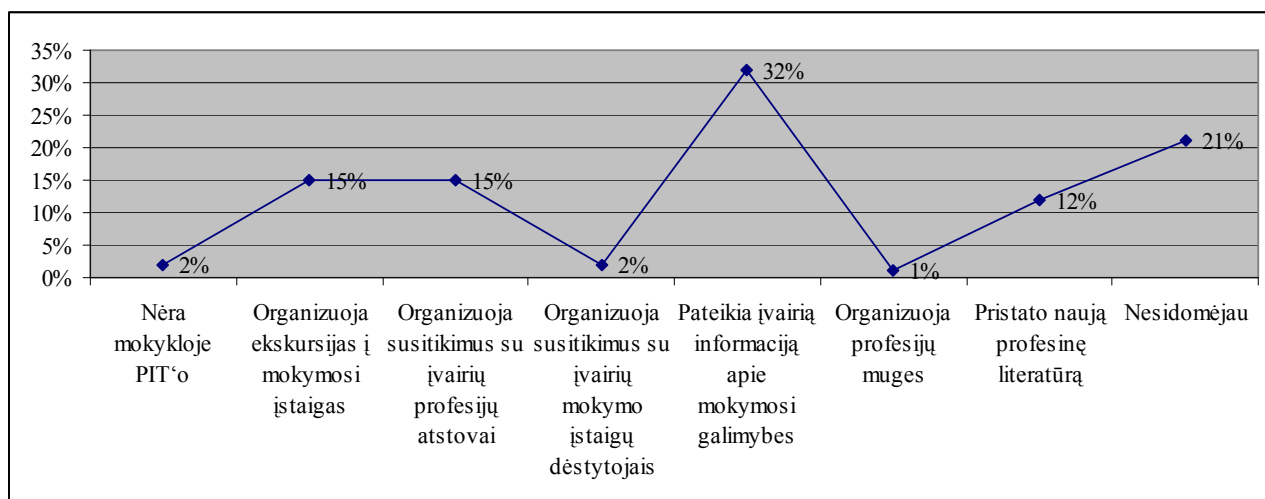
Klasės vadovo veikla mokinių įvardijama kaip „vykstanti kartais“, todėl galima daryti prielaidą, kad klasės vadovai profesiniam orientavimui neteikia pirmenybės. Reikėtų sutikti, kad klasės vadovai turi daug auklėjamosios veiklos, o profesinio orientavimo klausimams mokyklose yra skiriama nemažai kitų dirbančių specialistų dėmesio.

Analizuojant klasės vadovų veiklą, nustatyta, kad jų inicijuojamos diskusijos su auklėtiniais vyksta kartais, o pokalbiai apie mokymąsi įvairiose mokyklose vyksta nuolat.

Reikia įvertinti tai, kad profesinio pasirinkimo klausimai yra analizuojami ir aptariami tėvų susirinkimuose, diskusijose, kuriose dalyvauja ir mokiniai. Pastebėtina, kad mokinių, tėvų ir pedagogų bendros diskusijos yra labai svarbios gimnazistams, nes jie turi galimybę sužinoti suaugusiųjų nuomonę ir būti patys išklaustyti.

Apibendrinant teigtina, kad klasių vadovai, nors ir esant mokyklose profesiniams konsultantams ir kitiems specialistams, kurie organizuoja profesinio orientavimo veiklą, išlieka vieni pagrindinių profesinio orientavimo veiklos vykdytojų.

Gimnazijose viena iš paskutinių naujovių yra PIT^{as} (profesinio informavimo taškas). Kaip šią veiklą vertina ir kokias funkcijas pastebi mokiniai, pateikiama 12 paveiksle.

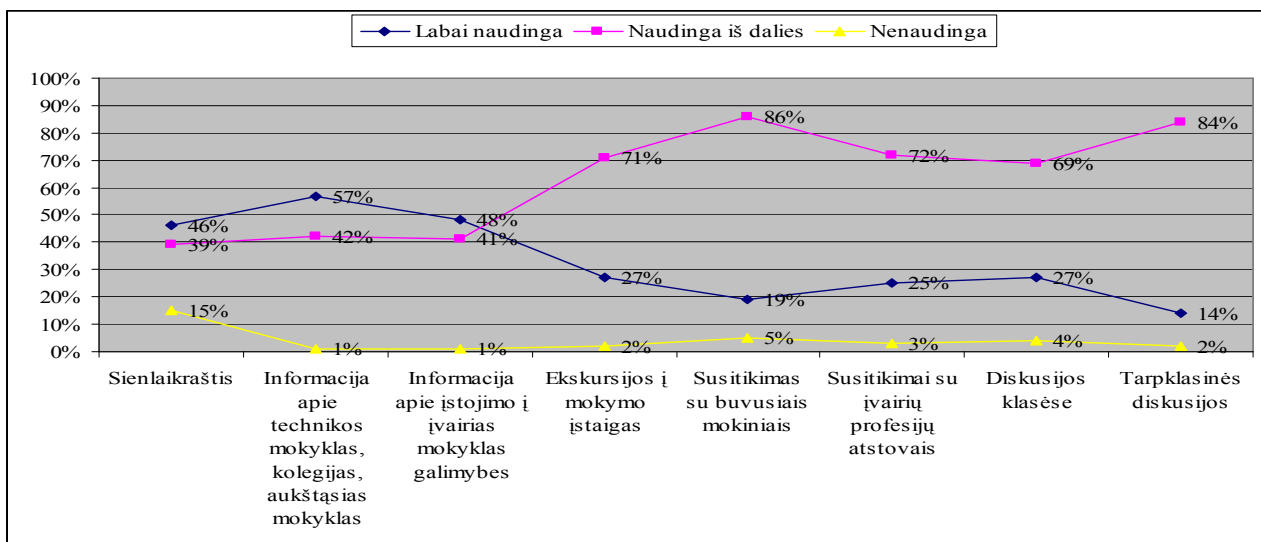

12 pav. PIT^o veikla mokyklose (N=199)

PIT^o veikla mokinių įvardinta kaip įvairios informacijos apie mokymosi galimybes pateikimo vieta. Iš mokinių atsakymų matyti, kad būtent PIT^o konsultantas organizuoja mokinių susitikimus su įvairių profesijų atstovais bei organizuoja ekskursijas į įvairias mokymosi įstaigas.

Reikia akcentuoti, kad nemaža dalis mokinių nesidomi PIT^o veikla. Gali būti, kad šio taško veikla nėra mokyklose įvardijama arba plačiai akcentuojama. Vykdamt apklausą pastebėta, kad dalis gimnazistų nežinojo, kas tai yra PIT^{as}: minėtos informacijos trūkumas gali būti susijęs su nepakankamu šių taškų vykdomos veiklos populiarinimu.

Kad mokiniai gauna tam tikrą informaciją apie profesinio pasirinkimo galimybes, matyti iš pateiktų mokinių atsakymų, todėl labai svarbu išsiaiškinti, kokia informacija mokiniams yra labiausiai reikalinga ir aktuali (žr. 13 pav.).

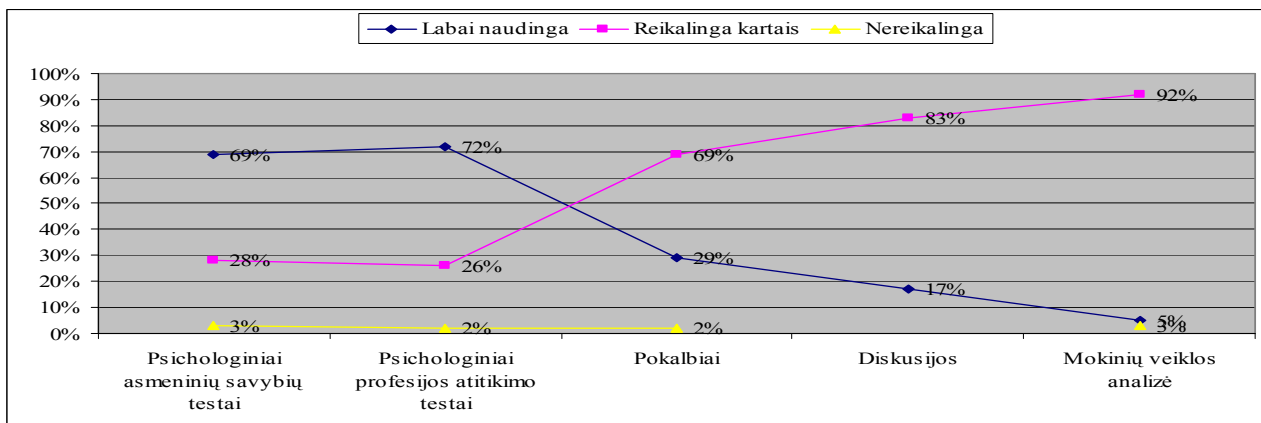
13 pav. Mokinių gaunamos informacijos dėl profesinio pasirinkimo vertinimas (N=199)

Analizuojant mokinių atsakymus dėl gaunamos informacijos vertinimo nustatyta, kad gaunama informacija nėra vertinama kaip labai naudinga, didžioji dalis respondentų šią informaciją nurodė, kaip naudingą iš dalies. Pastebėtina, kad informacija beveik nebuvo vertinama kaip „nenaudinga“.

Labai naudinga informacija mokiniams yra informacija apie kolegijas, technikos ir aukštąsias mokyklas bei įstojimo galimybes į šias mokyklas. Taip pat buvo įvertintas susitikimų su buvusiais mokiniais bei tarpklasinių diskusijų naudingumas.

Kiek mažiau naudingais yra nurodyti susitikimai su įvairių profesijų atstovais bei diskusijos klasėse. Mažiausiai naudinga mokiniams yra stenduose pateikiama informacija, manytina, kad pedagogų parengti stendai retai skaitomi. Tikėtina, kad stendų parengimas kartu su pedagogais ar kitais atsakingais darbuotojais mokiniams duotų žymiai daugiau naudos.

Tačiau reikia pažymėti, kad gimnazistams vien profesinį pasirinkimą įtakojančios informacijos nepakanka, todėl dar reikalinga ir psichologinė pagalba. Kaip tokios pagalbos reikalingumą ir naudingumą vertina mokiniai, pateikiama 14 paveiksle.

14 pav. Psichologinės pagalbos pasirenkant profesiją vertinimas (N=199)

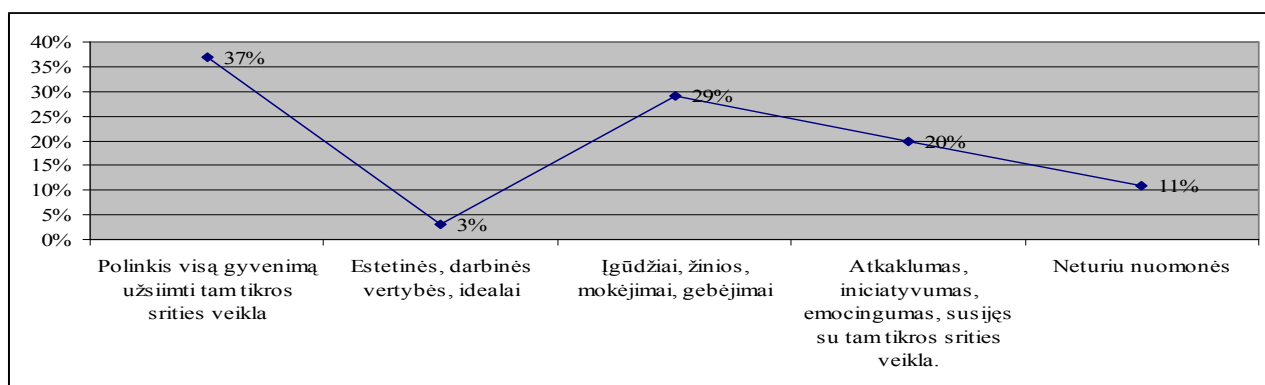
Analizuojant mokinių nuomonę, paaiškėjo, kad psichologinė pagalba pasirenkant profesiją vertinama įvairiai. Kaip labai naudingą pagalbą mokiniai išskyrė psichologinius profesijos atitikimo testus bei psichologinius asmeninius testus. Akcentuotina, kad mokiniai siekia išsiaiškinti savo asmenines savybes, charakterio tipą bei šių veiksmų atitikimą profesijai. Reikia pastebėti ir tai, kad atliktų testų rezultatai nenurodo vienos konkrečios profesijos, dažniausiai nurodomos kelios darbinės veiklos galimybės, todėl mokiniai gali iš jų pasirinkti artimą jo poreikiams ar visiškai juos atitinkančią profesiją.

Pokalbiai, diskusijos ir mokinių veiklos analizė daugumos respondentų vertinami kaip „reikalingi kartais“, todėl galima daryti prielaidą, kad tokie pokalbiai ne visuomet patenkina mokinių interesus arba poreikius.

Apibendrinant teigtina, kad mokiniams profesinis orientavimas yra reikalingas, jie domisi pateikiama informacija, tačiau teikiamą informaciją reikia labai tikslingai parengti ir jos rengimui galima įtraukti ir pačius mokinius. Taip pat galima sugalvoti įvairesnių informacijos pateikimo formų, kad ji tenkintų mokinių poreikius bei būtų jiems naudinga.

3.3. Tėvų požiūrių apie vaikų profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje analizė

Didžioji dalis mokinių tėvai yra dirbantys ir įgiję specialybę žmonės, todėl jie turi visiškai suformuotą požiūrį į profesinį pašaukimą (žr. 15 pav.).

15 pav. Mokinių tėvų požiūris į profesinį pašaukimą (N=70)

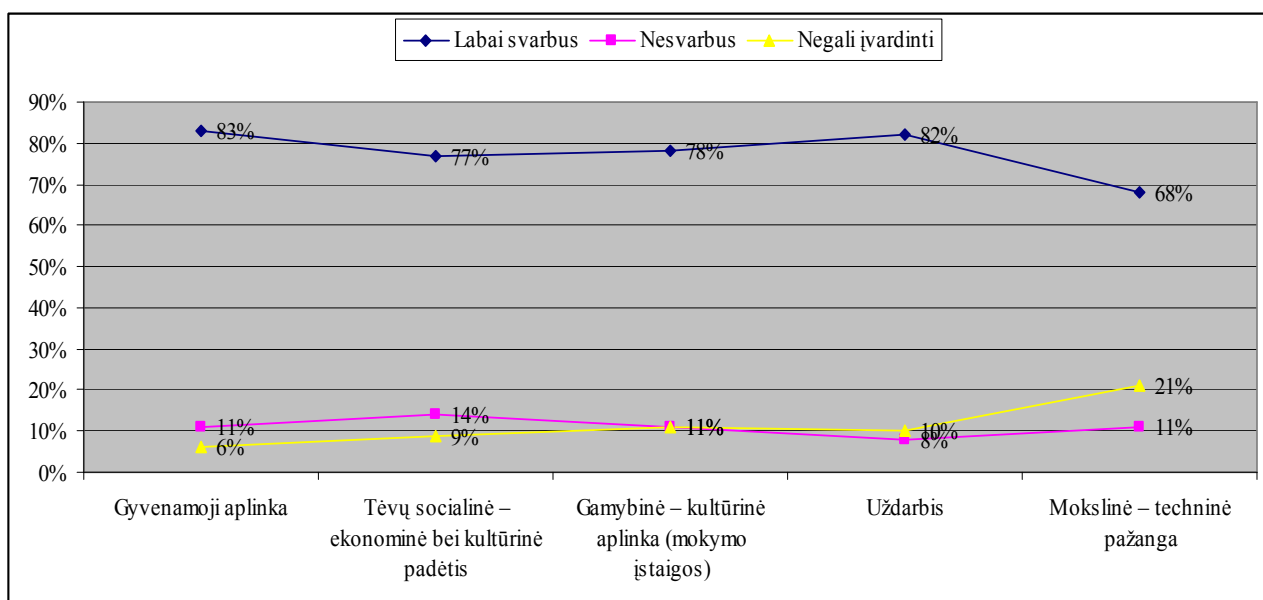
Tėvų nuomone, pagrindinis profesinio pašaukimo požymis turi būti polinkis visą gyvenimą užsiimti tam tikros srities veikla bei nemažai pritarimo išsakyta, kad tai atkaklumas, iniciatyvumas, emocingumas, susijęs su tam tikros srities veikla. Vadinasi, tėvų nuomone, profesinis pašaukimas turi būti siejamas su pomėgiu dirbti mėgstamą darbą, taigi svarbiausias akcentuotinas dalykas yra pasitenkinimas atliekama veikla.

Įgūdžiams, žinioms ir mokėjimams pritarė nemaža dalis tėvų, todėl pažymėtina, kad renkantis profesiją, minėtų veiksmų tobulinimui turi būti skiriamas dėmesys visą gyvenimą

Mažiausiai apklaustų mokinių tėvų nurodė, kad profesinio pašaukimo požymis yra estetiškos vertybės ir idealai. Todėl būtina tinkamai pasirinkti profesija ar specialybę, kad dirbant būtų galima aktyviai, iniciatyviai atlikti savo darbą ir jausti pasitenkinimą.

Apibendrinant teigtina, kad mokinių požiūrį į profesinį pasirinkimą, pirmiausia formuoja jų tėvai. Tikėtina, jei šeimos nariai dirba mėgstamą darbą ir nuolat akcentuoja, kad tai yra naudinga, tai ir vaikai susiformuos tokį požiūrį į profesinę veiklą, o jei šeimoje vyrauja neigiamas požiūris į darbą, tai ir vaikams bus formuojama tokia pati nuostata.

Veiksnius, kurie turi įtakos mokinių profesiniam pasirinkimui, galima skirstyti į kelias grupes. Viena veiksnių, formuojančių mokinių profesinį pasirinkimą, grupė yra socialiniai–ekonominiai veiksniai. Patys mokiniai išskyrė uždarbį. Tėvų nuomonė dėl šių veiksnių reikšmingumo jų vaikų profesiniam pasirinkimui pateikiama 16 paveiksle.

16 pav. Mokinių tėvų nuomonė dėl socialinių – ekonominių veiksnių įtakos jų vaikų profesiniam pasirinkimui (N=70)

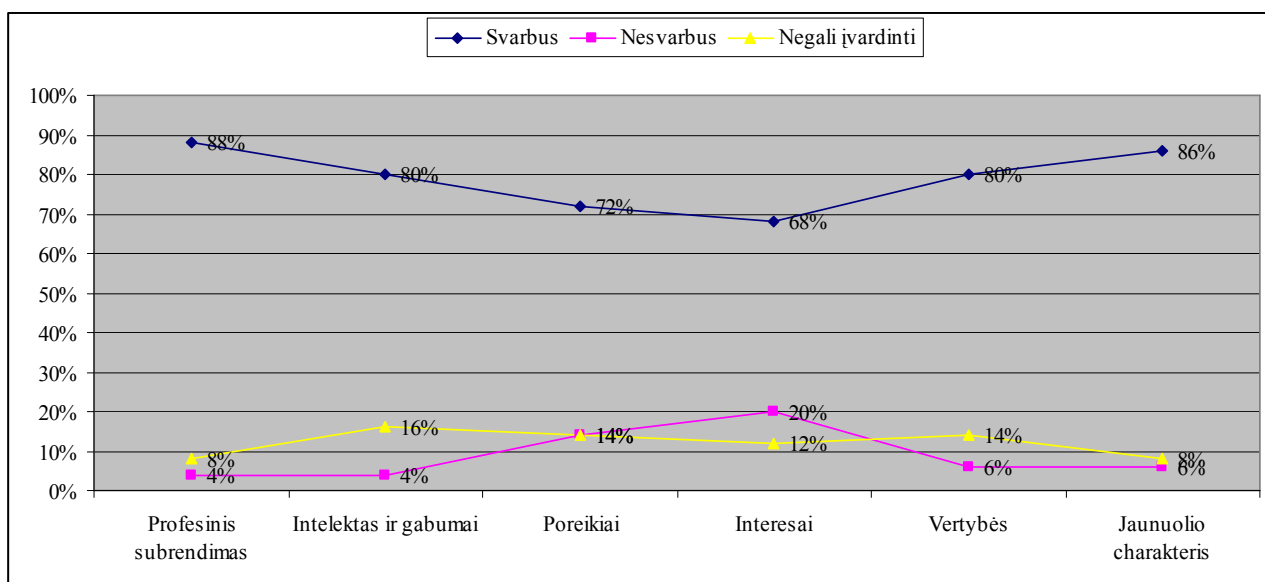
Remiantis tėvų pateiktais atsakymais, galima teigti, kad visi ekonominiai–socialiniai veiksniai yra labai svarbūs. Daugiausiai tėvų pažymėjo gyvenamąją aplinką, todėl tikėtina, kad kokioje aplinkoje vaikas gyvena, tokius ir susiformuoja socialinius vaizdinius. Tas pats akcentuotina renkantis profesiją, jei namų aplinkoje į darbą žiūrima su pagarba, akcentuojama mokymosi, išsilavinimo ir profesijos įsigijimo būtinybė, tai mokiniai šiuos veiksnius susiformuos tinkamai ir tikėtina, kad pasirinks patinkančią ir atitinkančią gebėjimus specialybę.

Tokia pat dalis tėvų pritarė ir tam, kad pagrindinis ekonominis veiksnys, svarbus profesiniam pasirinkimui, yra uždarbis. Vadinasi, tėvai praktiškai žiūri į profesijos teikiamą naudą, todėl nėra nieko nestebina tokiu mokinių požiūriu. Pastaruoju metu, Lietuvoje ir pasaulyje dažnai akcentuojant

ekonominę krizę ir nedarbą, tokio veiksnio, kaip uždarbis, išskyrimas yra suprantamas, nes uždarbis - tai pirmiausia galimybė patenkinti visus savo poreikius.

Kiek mažiau tėvų pritarė, kad labai svarbu yra tėvų socialinė–ekonominė ir kultūrinė aplinka bei mokymo įstaigos gamybinė aplinka. Aukštajam mokslui Lietuvoje tapus mokamam, tik nedidelė dalis tėvų gali sudaryti sąlygas vaikams mokytis. Tėvų padėtis yra labai svarbi ekonominiu požiūriu, jei mokslai kainuoja labai daug, o tėvai yra nedirbantys, tai mokiniui belieka vykti į užsienį užsidirbti pačiam, tačiau mokiniai, pradėję dirbti užsienyje, retai grįžta mokytis. Galima pastebėti ir tai, kad gabūs mokiniai sugeba užsienyje dirbti ir mokytis, pažymėtina, kad jie ten pasilieka ir gyventi. Todėl galima daryti prielaidą, kad švietimo sistemos reforma užkirto kelius į mokslą daugeliui šalies mokinių.

Psichologinių profesinio pasirinkimo veiksnių svarba pateikiama 17 paveiksle.

17 pav. **Psichologiniai veiksniai svarba mokinių profesiniam pasirinkimui (N=70)**

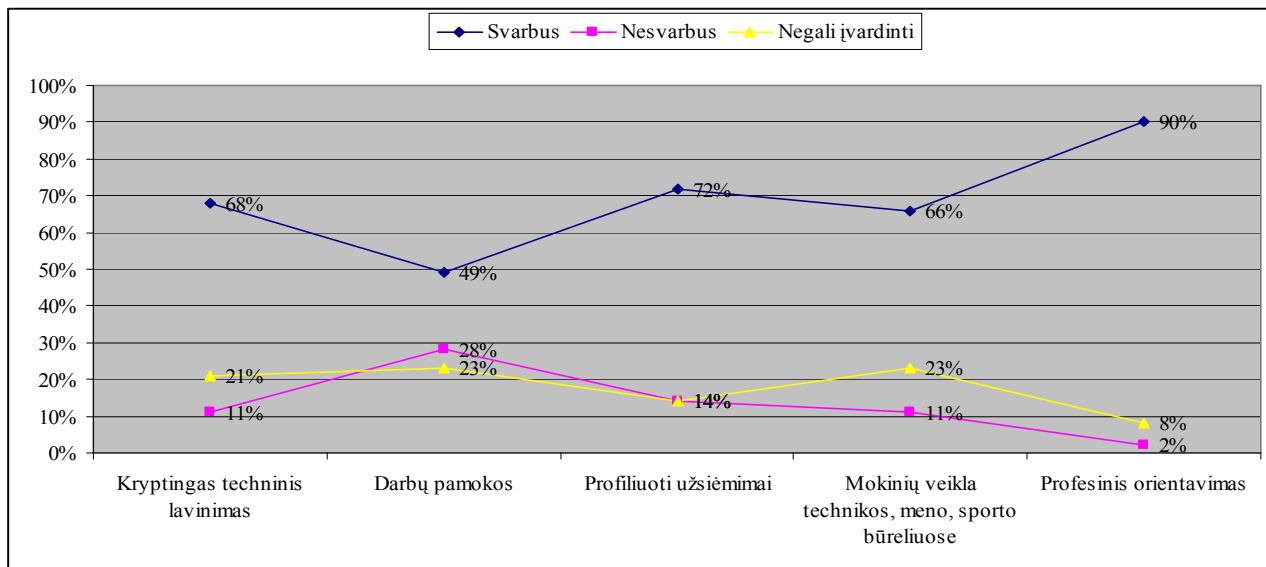
Psichologiniai veiksniai visais atvejais gimnazistų tėvų įvardinti kaip svarbūs. Didžiausia dalis tėvų mano, kad profesinis subrendimas yra svarbiausias psichologinis veiksnys. Reikia sutikti, kad mokinys, pasirinkdamas profesiją, turi būti jai pasiruošęs, nusiteikęs ir apsisprendęs, kad būtent tokia profesija jam reikalinga.

Labai aktualus, tėvų nuomone, psichologinis veiksnys – jaunuolio charakteris, taigi mokiniui reikalinga pažinti savo charakterį. Kiekvieno charakterio tipui yra priskiriama nemažai specialybių ir profesijų, todėl pasirinkti tinkamiausią savo vaikui turėtų padėti tėvai, nes jie geriausiai pažįsta savo vaiką.

Vertybės, intelektas ir gabumai bei interesai yra tėvų vertinami beveik vienodai svarbiai. Pastebėtina, kad šios savybės yra aktualios bet kokioje veikloje, o ypač renkantis profesiją.

Apibendrinant teigtina, kad pagrindinis psichologinis veiksnys, kuris turi įtakos jaunuoliui renkantis profesiją, tėvų nuomone, yra profesinis subrendimas. Teigtina, kad kiekvienas mokinys tam subręsta nevienodai, nes yra vaikų, kurie nuo mažens kryptingai žino, ko nori, kuo bus užaugę, o kai kurie jaunuoliai dažnai pasirenka paskutiniu momentu arba paskatinti draugų. Profesinis subrendimas yra labai svarbus dėl to, kad nereikėtų keisti profesijos ar mesti mokslų, pastariesiems po kiek laiko pasirodžius per sunkiems ar neatitinkantiems mokinio gebėjimų.

Dar viena grupė profesiniam pasirinkimui aktualių veiksmų – yra ugdymo veiksniai. (žr. 18 pav.).

18 pav. Ugdymo veiksmų svarba jaunuolio profesiniam pasirinkimui (N=70)

Remiantis duomenimis, pateikiamais 18 paveiksle, teigtina, kad ir ugdymo veiksmus tėvai vertino kaip svarbius mokiniui pasirenkant profesiją. Kaip svarbiausią ugdymo veiksmą tėvai įvardino profesinį orientavimą. Teigtina, kad tėvai įvertina ir suvokia, jog profesinis orientavimas yra naudingas ir tikslingas jų vaikams.

Nemaža dalis tėvų pritarė, kad kryptingas techninis lavinimas yra naudingas, todėl akcentuotina, kad šio lavinimo svarba padeda mokiniui išsiaiškinti savo galimybes, pritaikyti jas įvairiose veiklose.

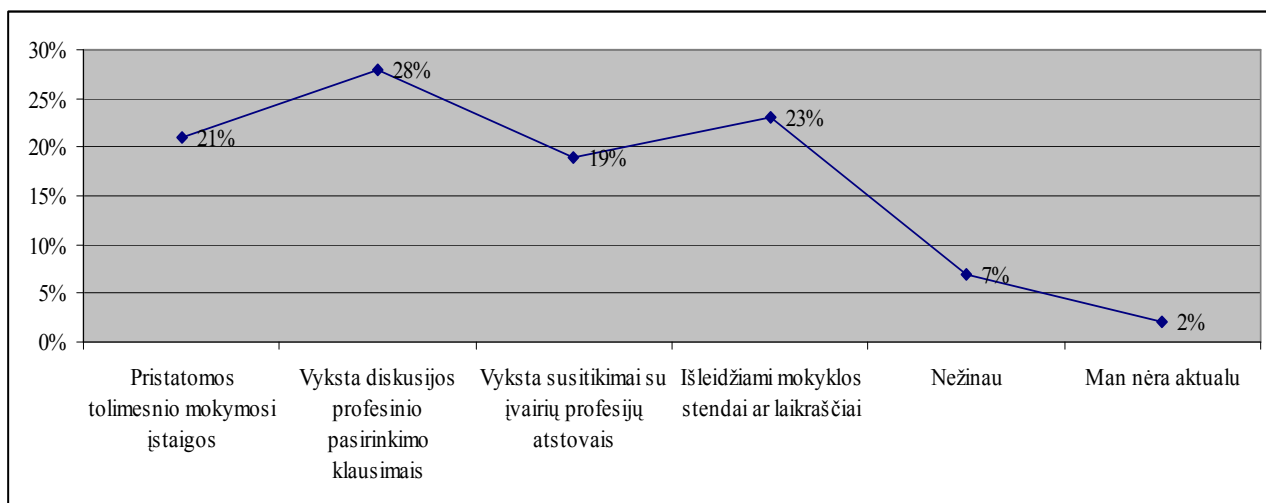
Tėvai įvertina profilinių užsiėmimų naudą vaikams, nes tuomet mokiniai daugiau dėmesio skiria savo pamėgtiems dalykams arba tiems, kurie reikalingi laikant baigiamuosius egzaminus. Galima teigti, kad mokymasis pagal lygius gimnazistams naudingas, nes mažiau reikia skirti laiko tiems mokomiesiems dalykams, kurie nebus reikalingi renkantis profesiją ar studijuojant.

Mažiausiai tėvų pritarimo įvardinta darbų pamokoms, kaip veiksmui, įtakančiam profesinį pasirinkimą, tačiau vis tik jos įvardintos kaip svarbus veiksnys. Todėl galima daryti prielaidas, kad pagal naująją technologijų programą mokiniams šios pamokos yra naudingesnės ir įdomesnės, nes

merginos ir vaikinai mokosi įvairių veiklų, todėl yra tikimybė atskleisti savo gebėjimus vaikinams, vadinamoje moteriškoje veikloje, o merginoms vyriškoje.

Apibendrinant teigtina, kad mokykloje organizuojama veikla tėvų yra vertinama palankiai, todėl reikalinga suderinti mokyklose dirbančių specialistų veiklą taip, kad profesinį pasirinkimą skatinanti veikla būtų vykdoma kryptingai ir nuosekliai.

Gimnazistų tėvų buvo prašoma įvardinti, kaip jų vaiko mokykloje vyksta profesinis orientavimas (žr. 19 pav.).

19 pav. Profesinio orientavimo veikla mokyklose tėvų požiūriu (N=70)

Kaip matyti pagal pateikiamus duomenis 19 paveiksle, mokinių tėvai dažniausiai įvardija diskusijas profesinio pasirinkimo klausimais. Teigtina, kad apie tokius renginius tėvams papasakoja patys vaikai arba tėvai yra kviečiami kaip šių diskusijų dalyviai.

Kiek mažiau tėvų žino apie mokyklos stendų ir laikraščių išleidimą. Pastebėtina, kad mokyklose minėta veikla tikrai vyksta, bet galima teigti, kad gimnazistų tėvai per retai lankosi savo vaikų mokyklose, nepastebi leidžiamų laikraščių ar neskaito stendų.

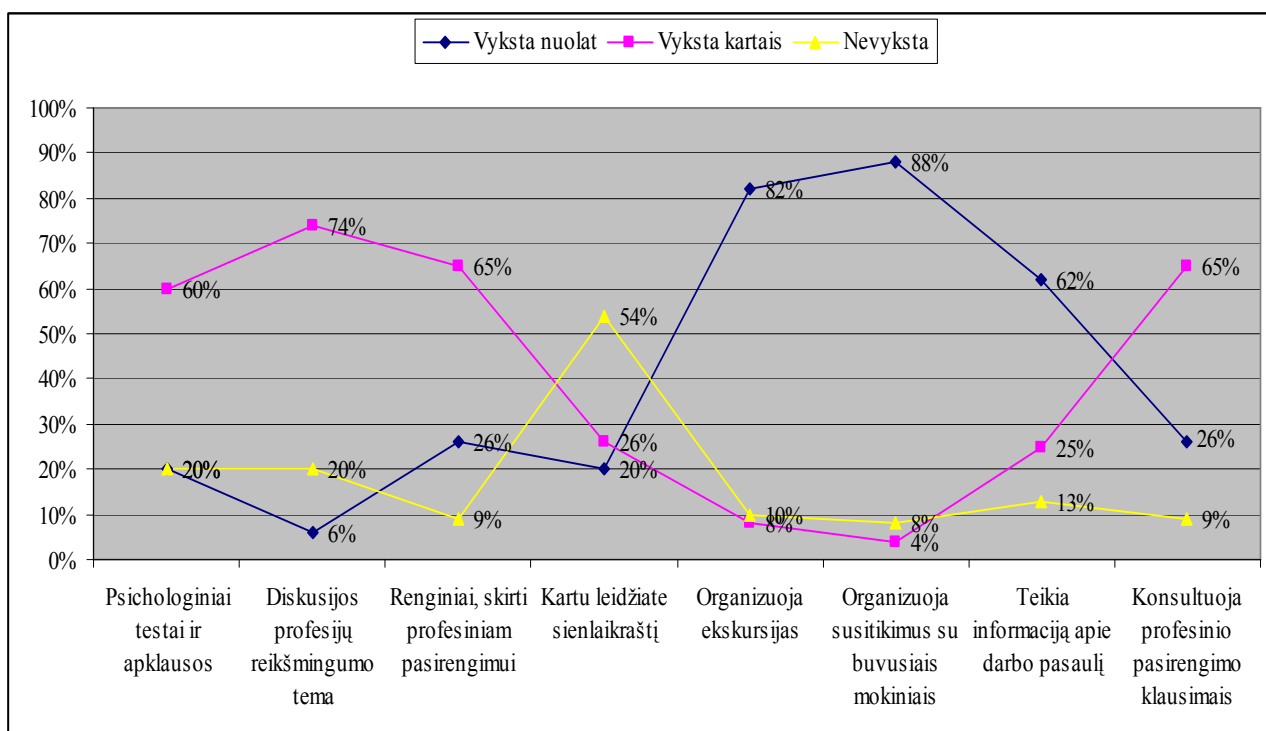
V. Indrašienės, L. Grinytės (2006), atlikto tyrimo metu taip pat išryškėjo, kad bendrojo lavinimo mokyklose viena iš profesinio orientavimo priemonių yra renginių, kurių metu jie susitiktų su įvairių profesijų specialistais, studentais, besimokančiais profesinėse ir aukštosiose mokyklose, profesinio orientavimo specialistais ir gautų betarpišką tikslingą informaciją, mokiniams organizavimas. Tačiau mokinių tėvai šią veiklą vertino prastai.

Apibendrinant galima teigti, kad apklaustų Radviliškio rajono gimnazijų mokinių tėvai yra supažindinti ir gali įvardinti, kokia veikla vyksta profesinio orientavimo klausimais mokyklose.

Mokyklose profesinio orientavimo veiklą organizuoja pedagogai, socialiniai pedagogai, psichologai bei profesijos konsultantai. Reikia pastebėti, kad aukštosiose mokyklose profesinio orientavimo specialistai pradėti ruošti labai neseniai, jų labai trūksta, todėl tai kliudo sėkmingai

profesinio orientavimo veiklai. VDU darbo grupė (vadovas D. Pukelis) parengė „Profesinio informavimo ir karjeros planavimo gebėjimų ugdymo nuotolinio mokymo programą“, kuri suteikia galimybę mokytojams, socialiniams pedagogams ir profesijos patarėjams tobulinti savo žinias. Taip pat yra parengtas „Profesinio konsultanto rengimo standartas“, todėl galima tikėtis, kad profesijos konsultantų rengimas spartės. Galima teigti, kad parengti profesionalūs konsultantai suteiktų tinkamas paslaugas mokiniams ir ši veikla taptų intensyvesnė ir koordinuotesnė.

Kaip vertina dabartinę mokyklos specialistų veiklą gimnazistų tėvai, pateikiama 20 paveiksle.

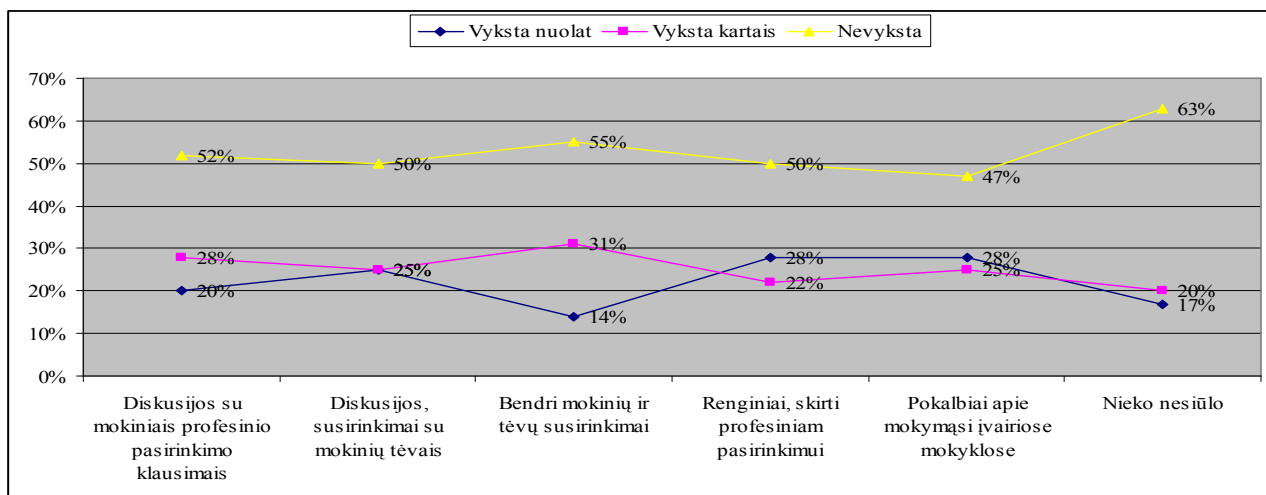
20 pav. Mokykloje dirbančių specialistų veikla profesinio orientavimo srityje (N=70)

Pagrindinę ir svarbią mokykloje dirbančių specialistų veiklą tėvai įvardijo kaip susitikimų su buvusiais mokiniais ir ekskursijų organizavimą bei informacijos teikimą apie darbo pasaulį.

Psichologinius testus, diskusijas profesijų reikšmingumo temomis ir renginius, skirtus profesiniam pasirengimui – kaip kartais vykstančias veiklas nurodė didelė dalis gimnazistų tėvų. Teigtina, kad specialistų atliekama veikla, mokinių tėvų nuomone, yra pakankamai kryptinga ir tenkina jų vaikų lūkesčius.

Kaip nevykstančią veiklą – sienlaikraščio bendrą leidimą – nurodė daugiau nei pusė apklaustų gimnazistų tėvų.

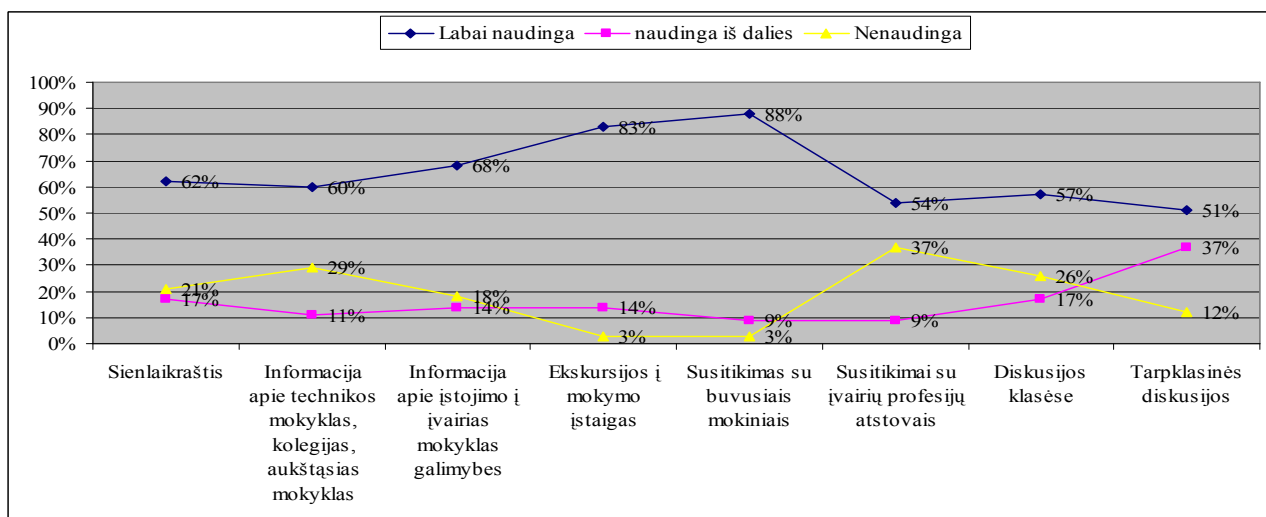
Gimnazistų tėvai dažniausiai bendrauja su klasių vadovais, todėl tikėtina, kad jie daugiausiai žino apie jų vykdomą veiklą. Todėl buvo aiškinamasi, kaip klasės vadovai organizuoja profesinio orientavimo veiklą, tėvų požiūriu (žr. 21 pav.).

21 pav. Klasės vadovų veikla profesinio orientavimo srityje (N=70)

Daugiau nei pusė apklaustų mokinių tėvų nurodė, kad klasės vadovo organizuojama veikla profesinio orientavimo srityje nevyksta. Klasės vadovams gimnazistų tėvai priskiria panašias funkcijas kaip ir mokyklose dirbantiems specialistams, tačiau jas įvardina kaip vykstančias kartais. Manytina, kad profesinio orientavimo veiklą mokykloje vykdo ir specialistai, ir klasės vadovai, tačiau yra reikalinga profesinio orientavimo funkcijas paskirstyti kiekvienam specialistui pagal paskirtį. Reikia paminėti ir tai, kad mokyklose steigiami PIT'ai, kurių darbuotojai atlieka konsultantų vaidmenį ir jie vykdo pagrindinę veiklą siekiant organizuoti mokinių profesinį orientavimą.

Išsiaiškinus, kad profesinio orientavimo veikla yra vykdoma gimnazijose, svarbu išsiaiškinti tėvų požiūrį į tai, kokia informacija mokiniams yra naudinga. (žr. 22 pav.).

22 pav. Pateikiamos informacijos dėl profesinio pasirinkimo naudingumas mokiniams (N=70)

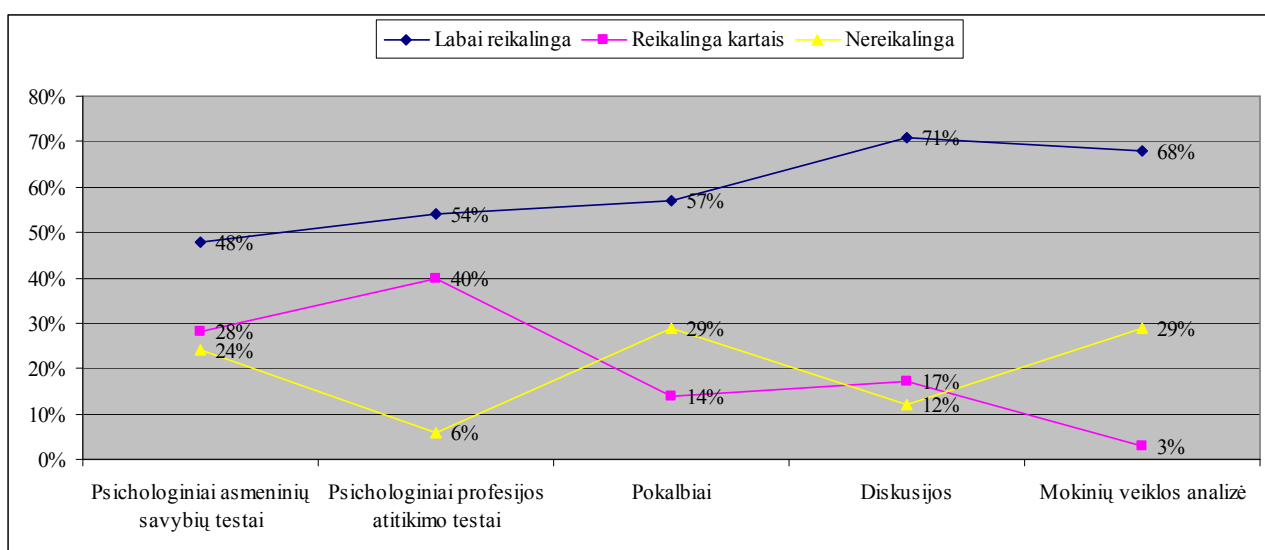
Kaip matyti pagal duomenis, pateikiamus 22 paveiksle, gimnazistų tėvai pritaria visoms informavimo priemonėms, jos visos daugiausiai įvardintos kaip svarbios.

Kaip labiausiai naudingą informaciją gimnazistų tėvai išskyrė susitikimus su buvusiais mokiniais bei ekskursijas į mokymo įstaigas. Todėl teigtina, kad tėvų požiūriu, susitikimai su buvusiais draugais, dabar jau studentais, duoda daugiausiai naudos. Labai svarbu ir tai, kad mokiniai gali nuvykti į mokyklas ir įvertinti aplinką, dėstomus dalykus, pamatyti, kokia yra mokyklų materialinė bazė, kaip gyvena studentai.

Antroje grupėje pagal tėvų atsakymų populiarumą yra informacija apie stojimo galimybes į kitas mokyklas, informacija apie pačias mokyklas bei mokyklos sienlaikraštis. Manytina, kad tėvai pritaria tokios informacijos svarbai jų vaikų atžvilgiu. Akcentuoti, kad pastaruoju metu mokiniai yra išmokyti ieškoti informacijos patys, todėl tai, ką jie sužino gimnazijose, paskatina ieškoti daugiau informacijos apie tas mokyklas, kuriuos domina pačius gimnazistus.

Mažiausiai naudos mokiniai, tėvų manymu, gauna informacijos iš susitikimų su profesijos atstovais bei diskutuodami su bendramoksliais ar bendraklasiais. Pažymėtina, kad organizuojant susitikimus su profesijų atstovais, reikia rasti gebantį bendrauti žmogų, kurio pasisakymai nebūtų tik informatyvūs ir nuobodūs; labai svarbu sudominant mokinius bendravimo stilius ir gebėjimas įdomiai pristatyti profesiją.

Mokiniams renkantis profesiją yra reikalinga ir psichologinė pagalba, kurios reikšmingumas mokinių tėvų nuomone pateikiamas 23 paveiksle.

23 pav. **Psichologinės pagalbos reikalingumas mokiniams pasirenkant profesiją (N=70)**

Bet kokia teikiama psichologinė pagalba vaikams, tėvų nuomone, yra svarbi. Kaip svarbiausia psichologinė pagalba išskiriamos diskusijos. Manytina, kad diskusijose mokiniai gali išsakyti patys ir išgirsti jiems naudingų patarimų, profesinio pasirinkimo klausimais.

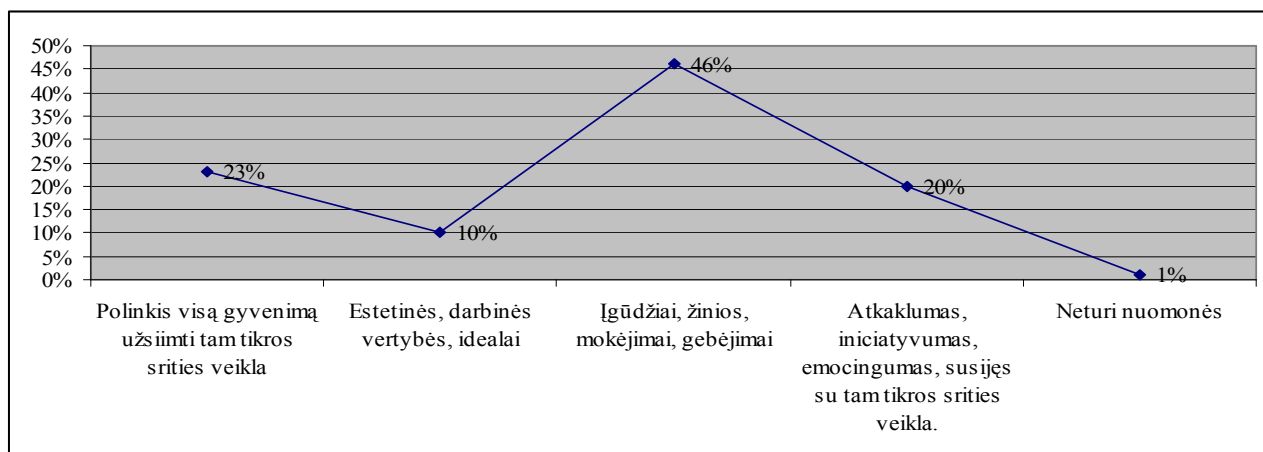
Mokinių veiklos analizė ir pokalbiai, daugumos mokinių tėvų nurodyti kaip labai reikalingi, todėl tikėtina, kad tėvų supratimu, mokykloje turi būti analizuojama mokinių veikla ir vykdomi pokalbiai su specialistais, kad kuo tikslingiau išsiaiškinti profesines galimybes.

Gimnazistų tėvams psichologiniai asmeninių savybių testai ir psichologinių atitikimų profesinei veiklai testai neatrodo pačios reikalingiausios ir efektyviausios psichologinės pagalbos renkantis profesiją formas. Pastebėtinas ir nemažos dalies tėvų nurodytas minėtų veiklų nereikalingumas, kas paneigia teorinius A. Brandišauskienės (2007) pateiktus pagrindinius gabių vaikų identifikavimo būdus: tam tikrų testų ir pasiekimų vertinimus. Manytina, kad mokinių tėvams minėta veikla neatrodo kaip labai patikima, tačiau mokiniai šią veiklą vertina labai palankiai.

Apibendrinant gimnazistų tėvų nuomonę, galima teigti, kad tėvų atsakymai ne visada sutampa su vaikų nuomone. Pažymėtina, kad tėvai yra pakankamai susipažinę su profesinio orientavimo veikla, tačiau ne visiems jiems vienodai įdomi veikla, kuri vykdoma mokykloje.

3.4. Pedagogų nuomonių apie profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje analizė

Mokytojai kasdien su mokiniais bendrauja įvairiausioje veikloje. Pastebėtina, kad daugelis mokinių pasirenka pedagogo specialybę, nes mokytojo pavyzdys tam paskatina. Todėl labai svarbi yra pedagogo nuomonė dėl profesinio pašaukimo svarbiausio požymio (žr. 24 pav.).

24 pav. Pedagogų nuostatos dėl profesinio pašaukimo požymio (N=83)

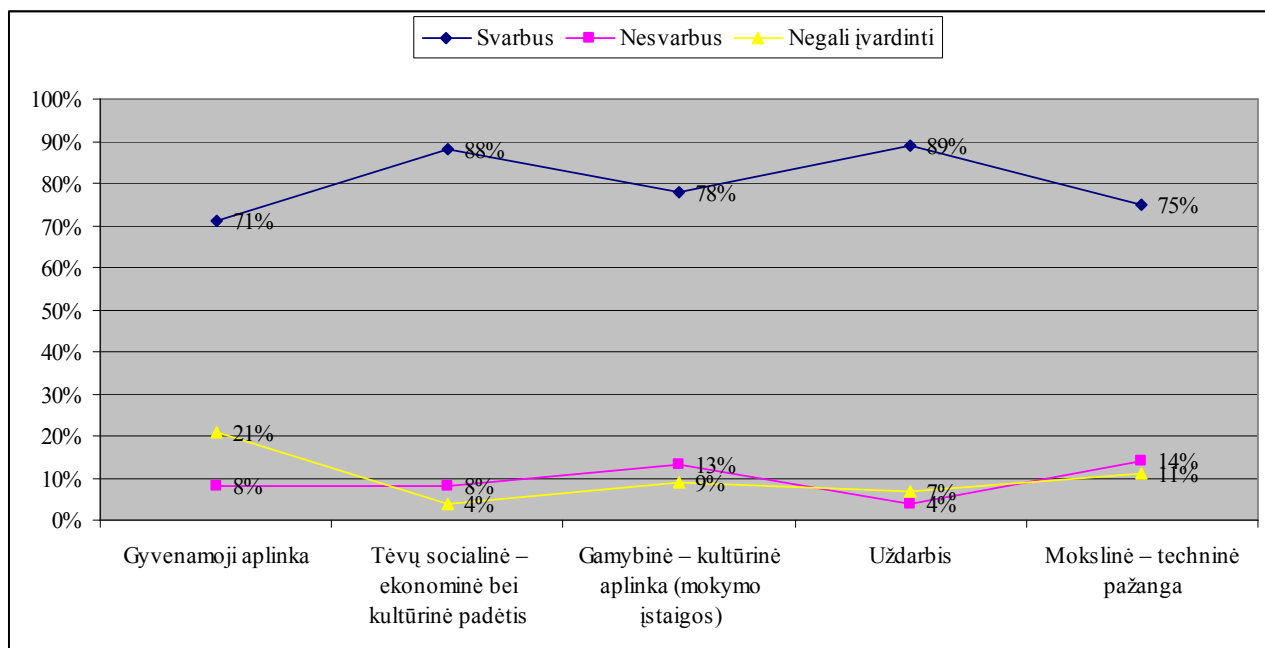
Pedagogai daugiausiai pritarė tam, kad profesiniam pašaukimui svarbiausias veiksnys yra įgūdžiai, žinios, mokėjimai ir gebėjimai. Teigtina, kad pedagogai išskyrė profesionalų požiūrį, nes jų nuomone, pasirenkant profesiją pirmiausia reikalinga įvertinti turimus įgūdžius, žinias, mokėjimus ir gebėjimus.

Labai aktualus veiksnys, lemiantis profesinį pašaukimą, yra polinkis visą gyvenimą užsiimti tam tikros srities veikla. Vadinas, pedagogų nuomone, profesinis pašaukimas turi pasireikšti polinkiu kažkuriai veiklai, kad dirbant būtų jaučiamas pasitenkinimas.

Nemaža dalis respondentų nurodė, kad profesiniam pašaukimui svarbu aktualumas, iniciatyvumas, emociingumas, susijęs su tam tikros srities veikla.

Pedagogų požiūriu, labai aktualu skiepyti mokiniams įvairias žinias, mokėjimus, todėl profesiniam pasirinkimui mokinius ugdyti reikia nuo pat mažens, pažįstant ir puoselėjant jų gabumus.

Veiksnius, kurie lemia profesinį pasirengimą, pedagogai vertino panašiai kaip gimnazistų tėvai ir patys mokiniai. Ekonominių–socialinių veiksnių vertinimas pagal pedagogus pateikiami 25 paveiksle.

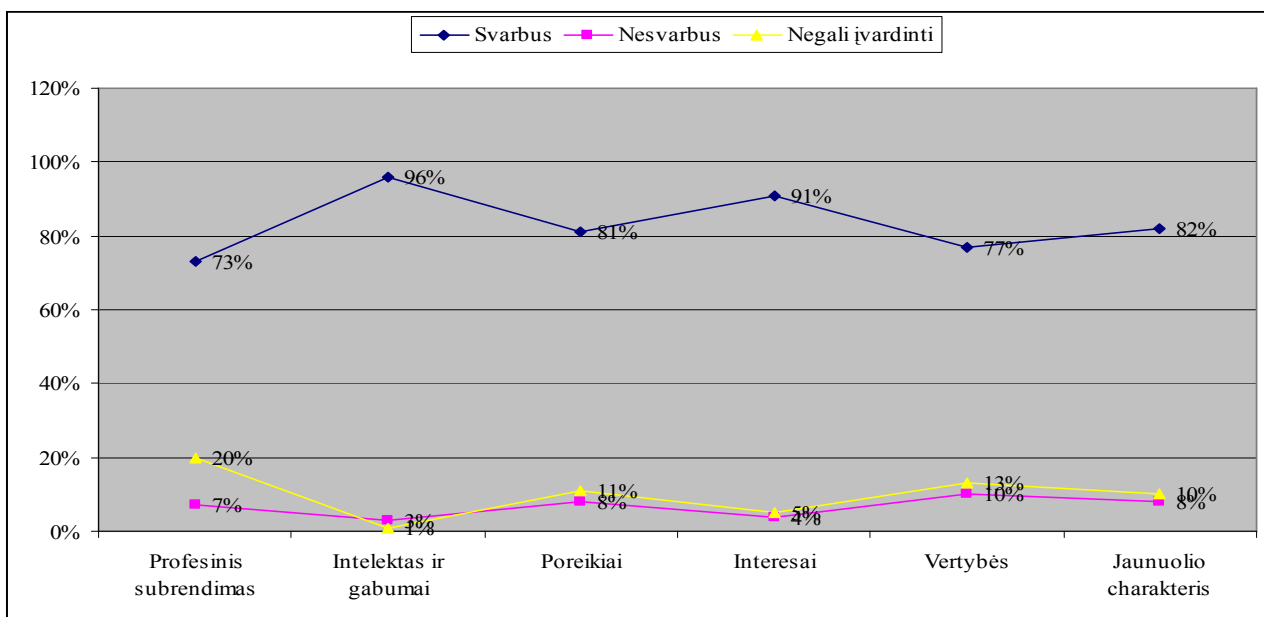
25 pav. **Pedagogų požiūris į ekonominius – socialinius profesinio pasirinkimo veiksnius (N=83)**

Pedagogai, kaip ir gimnazistai, bei jų tėvai, visiems ekonominiams veiksniams pateikė svarbius vertinimus. Kaip ypač svarbius kriterijus mokiniams renkantis būsimą profesiją, pedagogai nurodė uždarbį ir tėvų socialinę, ekonominę bei kultūrinę padėtį. Uždarbio kriterijaus svarba sutapo su mokinių išsakyta nuomone. Tokių pedagogų atsakymą galėjo įtakoti pastarieji ekonominiai visuomeninio gyvenimo įvykiai, kuomet pedagogams nuolat mažinami atlyginimai, todėl uždarbio problema yra labai akcentuojama. Pastebėtina, kad pedagogai mano, jog suteikti vaikui išsilavinimą, kuomet mokslas yra mokamas, išgali ne kiekviena šeima, todėl neretai vaiko profesinį pasirinkimą lemia ne tai, ko jis siekia ir nori, bet tai, ką jam gali suteikti tėvai.

Pedagogų nuomone, trečioje vietoje - gamybinė kultūrinė įstaigos aplinka bei gyvenamoji veikla. Tai patvirtina teorinėje dalyje pateiktą mokslininkų nuomonę, kad aplinka turi didelę įtaką žmogaus socializacijai.

Mokslinei–techninei pažangai pritarė didelė dalis pedagogų, kas rodo veiksnio reikšmingumą.

Pedagogų pritarimas psichologiniams veiksniams, įtakojantiems profesinį pasirinkimą, pateikiamas 26 paveiksle.

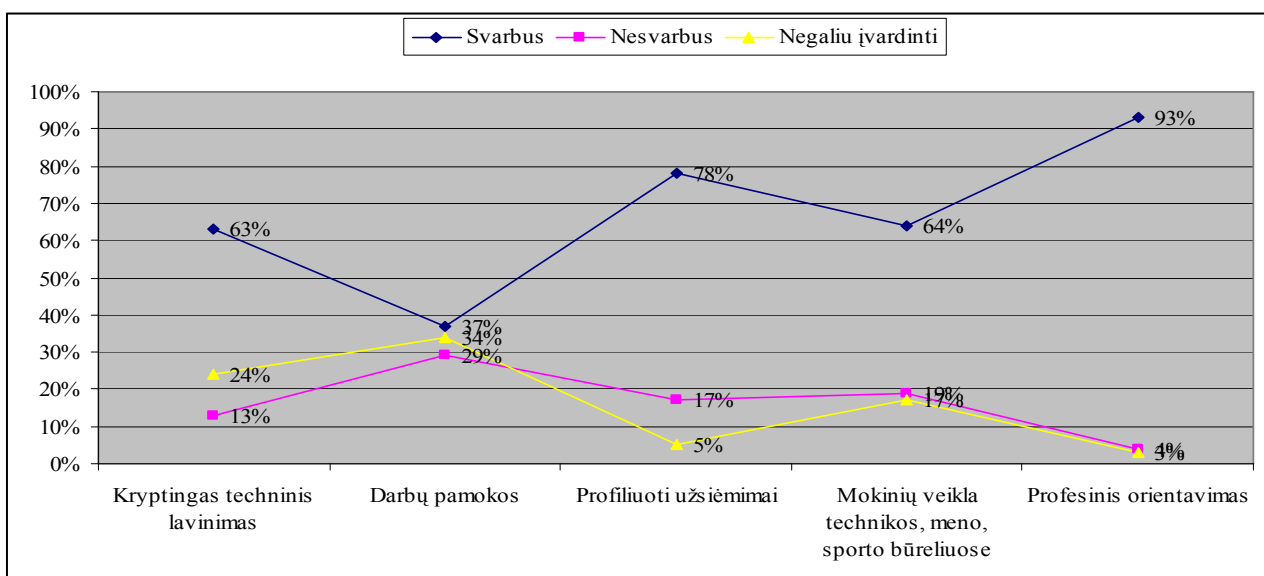

26 pav. **Pedagogų požiūris į psichologinius veiksnius, turinčius įtakos profesiniam mokinių pasirinkimui (N=83)**

Analizuojant pedagogų išsakytą nuomonę, pastebėta, kad vėl išryškėja pedagoginis požiūris, nes kaip svarbiausią psichologinį veiksni šie respondentai išskyrė intelektą ir gabumus.

Pedagogų požiūriu, labai aktualus psichologinis veiksnys – interesai. Akcentuotina, kad svarbu mokiniui tinkamai išsiaiškinti jo interesus, nukreipti mokinio veiklą tikslinga linkme. Mokinio charakterio ir poreikių įtaka yra ne mažiau svarbi, vadinasi būtina mokiniui padėti išsiaiškinti savo gebėjimus ir pažinti save, kad jo profesinis pasirinkimas būtų teisingas.

Ugdymo veiksnių svarbą pedagogai suvokia geriausiai iš visų respondentų grupių, todėl buvo tikėtasi, kad jų pateikiami vertinimai turėtų skirtis nuo gimnazistų ir jų tėvų vertinimų (žr. 27 pav.).

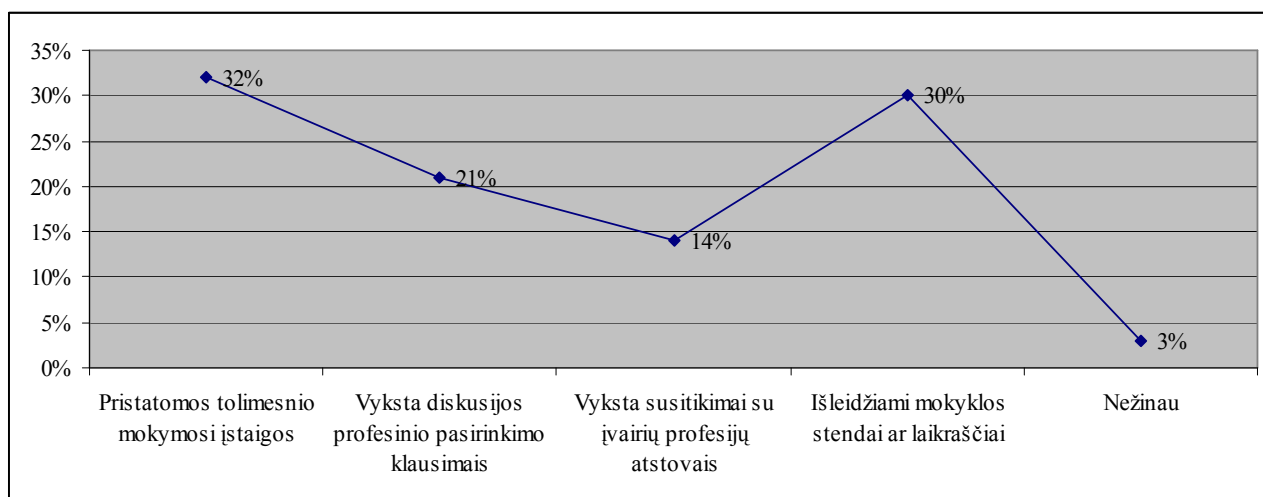

27 pav. **Ugdymo veiksnių, turinčių įtakos profesiniam mokinių pasirinkimui, pedagoginis vertinimas (N=83)**

Tačiau stebint pedagogų vertinimus, galima teigti, kad ir pedagogai aktualiausiai vertina profesinio orientavimo įtaką mokiniams. Teigtina, kad gimnazistams labai reikšminga mokyklose vykdoma profesinio orientavimo veikla.

Pedagogų išskiriamos mokinių profilinio pasirinkimo galimybės, tikslingiau pasirenkant mokomuosius dalykus, bei savo galimybių įvertinimas mokykliniuose būreliuose.

Pedagogų nuomonė dėl pagrindinio ugdymo veiksnio – profesinio orientavimo – veiklos priemonių mokyklose pateikiama 28 paveiksle.

28 pav. **Profesinio orientavimo veikla, vykstanti mokyklose** (N=83)

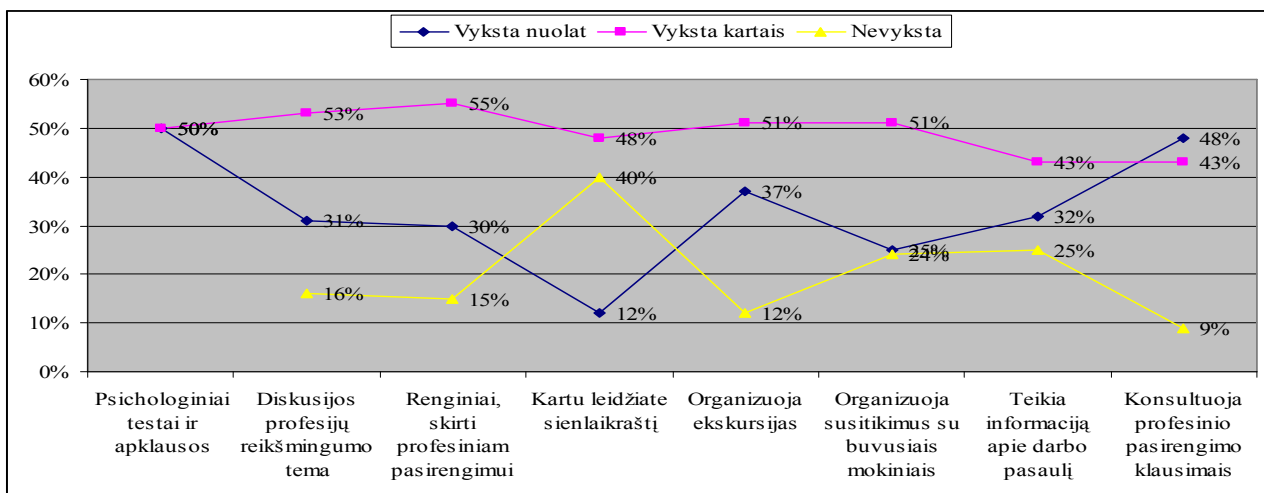
Kaip matyti pagal duomenis, pateikiamus 28 paveiksle, dažniausiai pedagogų pastebima profesinio orientavimo veikla yra tolimesnių mokymosi galimybių ir įstaigų pristatymas bei mokyklos sienlaikraščių ir laikraščių išleidimas. Manytina, kad minėta veikla yra pastebimiausia, todėl pedagogų ir nurodoma kaip dažniausiai vykstanti mokyklose.

Nemaža dalis pedagogų nurodo mokyklose vykstančias diskusijas profesinio orientavimo klausimais. Remiantis anksčiau pateiktais mokinių ir jų tėvų atsakymais, manytina, kad diskusijos mokyklose vyksta.

Nedidelės dalies pedagogų nurodyta, kad vyksta mokinių susitikimai su įvairių profesijų atstovais, tačiau, remiantis pateiktų atsakymų skaičiumi, matyti, kad minėta veikla nėra dažna.

Apibendrinant teigtina, kad profesinio orientavimo veikla, vykdoma gimnazijose, pedagogų nuomone yra daugiau informacinio pobūdžio.

Mokyklose didelę dalį profesinio orientavimo veiklos atlieka įvairūs specialistai: psichologas, socialinis pedagogas ir profesinis konsultantas, todėl ir pedagogų buvo prašoma įvardinti, kokią šių specialistų atliekamą veiklą mokykloje jie pastebi (žr. 29 pav.).

29 pav. Mokyklose dirbančių specialistų siūlomos priemonės renkantis profesiją (N=83)

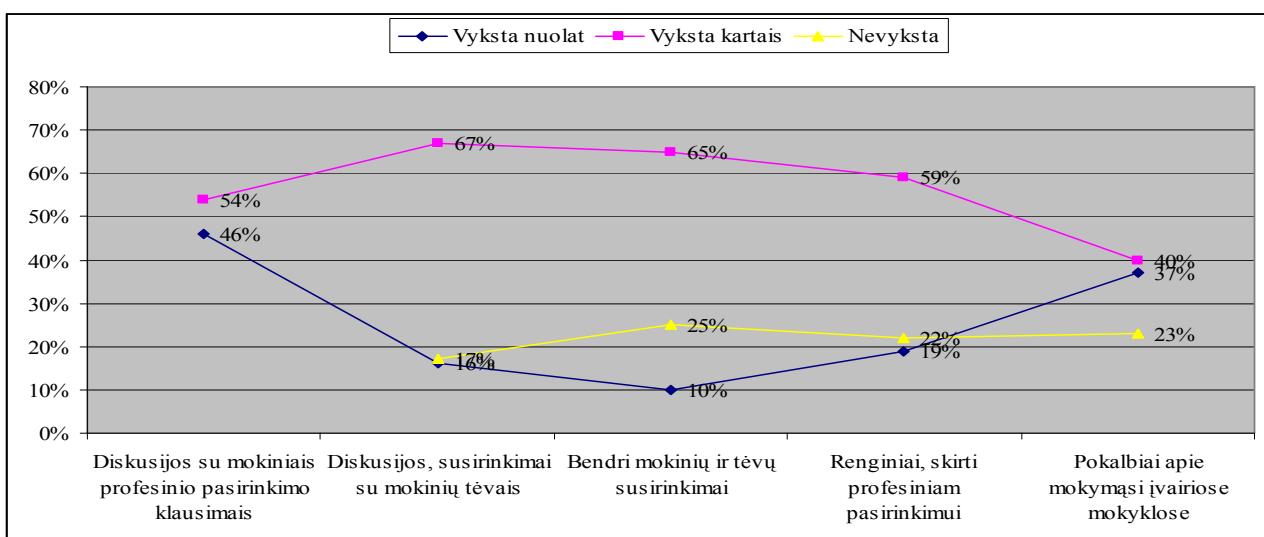
Analizuojant pedagogų apklausos duomenis, pastebėta, kad šie respondentai visą profesinio orientavimo veiklą daugiausiai vertina kaip vykdoma kartais.

Kaip vykstančios nuolatinės priemonės, siūlomos specialistų daugiausiai įvardinama: psichologiniai testai ir apklausos bei profesinio konsultavimo veikla. Taip pat prie nuolat vykstančios veiklos priskiriamas informacijos apie darbo pasaulį teikimas, diskusijų ir renginių, susijusių su profesiniu pasirėngimu, vykdymas ir ekskursijų į mokymosi įstaigas organizavimas.

Psichologiniai testai ir apklausos yra vykdomos dažnai ir pedagogų nėra pažymėta, kad ši veikla nevykdoma, todėl galima teigti, kad mokyklose minėtą veiklą atliekantys psichologai ir socialiniai pedagogai yra aktyvūs.

Apibendrinant teigtina, kad pedagogai profesinio pasirinkimo priemones, siūlomas mokyklose, vertina nelabai palankiai, nes jos vykdomos nedažnai ir pasyviai.

Klasės auklėtojų veikla profesinio orientavimo klausimais taip pat yra labai aktuali mokiniams (žr. 30 pav.).

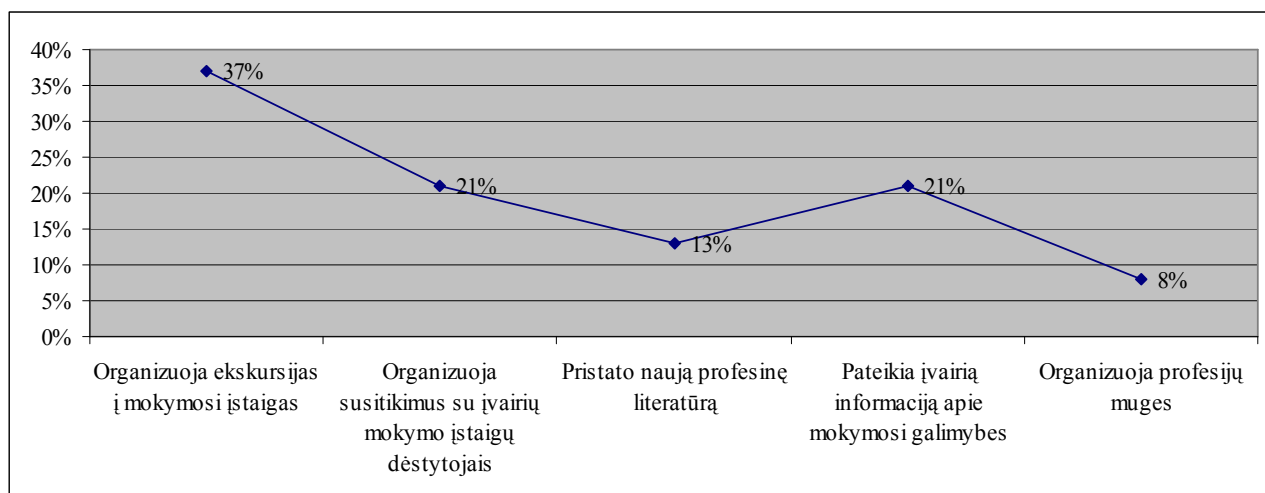
30 pav. Klasės vadovų atliekama profesinio orientavimo veikla (N=83)

Klasės vadovų veikla pačių pedagogų taip pat daugiausiai vertinta kaip vykstanti kartais. Vadinasi, klasės vadovai profesiniam orientavimui neskiria ypatingai daug laiko, tačiau taiko įvairius metodus. Kaip dažniausiai vykdoma veikla yra nurodomos diskusijos ir susirinkimai su mokinių tėvais – kas leidžia pastebėti, kad klasės vadovai stengiasi įjungti į savo veiklą ir tėvus. Prie nuolatinių vykdomos veiklos pedagogai nurodė pokalbius apie mokymąsi įvairiose mokyklose.

Klasės vadovai kartais organizuoja renginius, skirtus profesiniam pasirinkimui, tokiems renginiams galima priskirti diskusijas, profesijų muges.

Apibendrinant galima teigti, kad klasės vadovai savo veikloje naudoja įvairius metodus, kuriais vykdoma profesinio orientavimo veikla.

Klasės vadovų vykdoma profesinio orientavimo veikla neretai dubliuojasi su mokyklose veikiančių PIT'ų atliekamomis profesinio orientavimo, konsultavimo ir informavimo funkcijomis. Reikėtų pastebėti, kad PIT'o veikla yra skirta profesiniam mokinių orientavimui. Jo įvairias funkcijas įvardino tėvai ir mokiniai. Kokią PIT'o veikla mato pedagogai, pateikiama 31 paveiksle.

31 pav. PIT'o veikla mokykloje pedagogų požiūriu (N=83)

Mokytojų nuomone, pagrindinė PIT'o veikla mokykloje – ekskursijų organizavimas į mokymosi įstaigas. Vadinasi, ekskursijas, kurių metu mokiniai susipažįsta su įvairiomis mokymosi įstaigomis dažniausiai organizuoja mokyklose esantis PIT'as ir jame dirbantis karjeros konsultantas.

Pagal išvardintą veiklą pastebėta, kad pedagogų ir specialistų atliekama veikla dubliuojasi, todėl teigtina, kad PIT'o funkcijos mokyklose dar nėra konkrečiai nurodytos arba visa profesinio orientavimo veikla yra atliekama bendrai su klasės vadovais ir mokyklose dirbančiais specialistais.

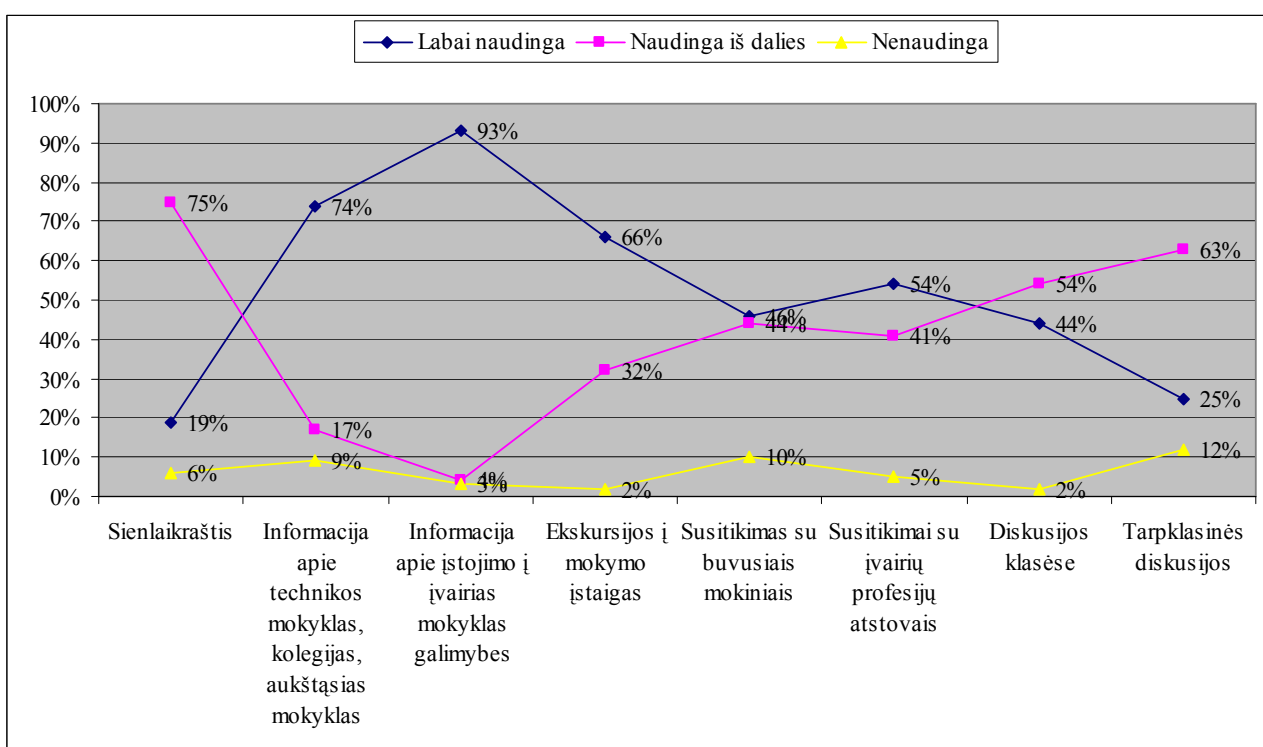
Mokiniams yra pateikiama įvairi informacija, todėl reikia išskirti ir pedagogų nuomonę dėl pateikiamos profesinio orientavimo informacijos naudingumo (žr. 32 pav.).

Pagal pateikiamus duomenis 32 paveiksle matyti, kad informacijos naudingumą pedagogai vertina palankiai. Išsiskyrė tai, kad pedagogai kaip naudingiausią informaciją, kurią gauna mokiniai, įvardijo informaciją apie įstojimo į kitas mokyklas galimybes. Teigtina, kad mokyklose yra

analizuojami įstojusiuju mokinių egzaminų rezultatai, atliekama mokyklų reitingų, stojusiųjų ir neištojusiuju analizė. Tai atliekama tam, kad mokiniai galėtų įvertinti savo galimybes, paanalizuoti rezultatus prieš pasirenkant norimą studijuoti profesiją.

Aktuali mokiniams informacija apie kolegijas, technikos mokyklas bei aukštąsias mokyklas. Reikėtų akcentuoti, kad nors mokiniai ir geba susirasti informaciją apie juos dominančią mokyklą, tačiau kartais tokios pat specialybės mokymasis kitose mokyklose yra lengvesnis ar paprastesnės įstojimo sąlygos.

Ekskursijos, pedagogų nuomone, taip pat duoda daug naudos. Todėl galima tik pritarti anksčiau išsakytomis mintims, kad akivaizdus norimos specialybės mokyklos pamatymas yra naudingesnis nei vien pašnekesiai apie ją.

32 pav. Informacijos apie profesinį pasirinkimą moksleiviams naudingumas (N=83)

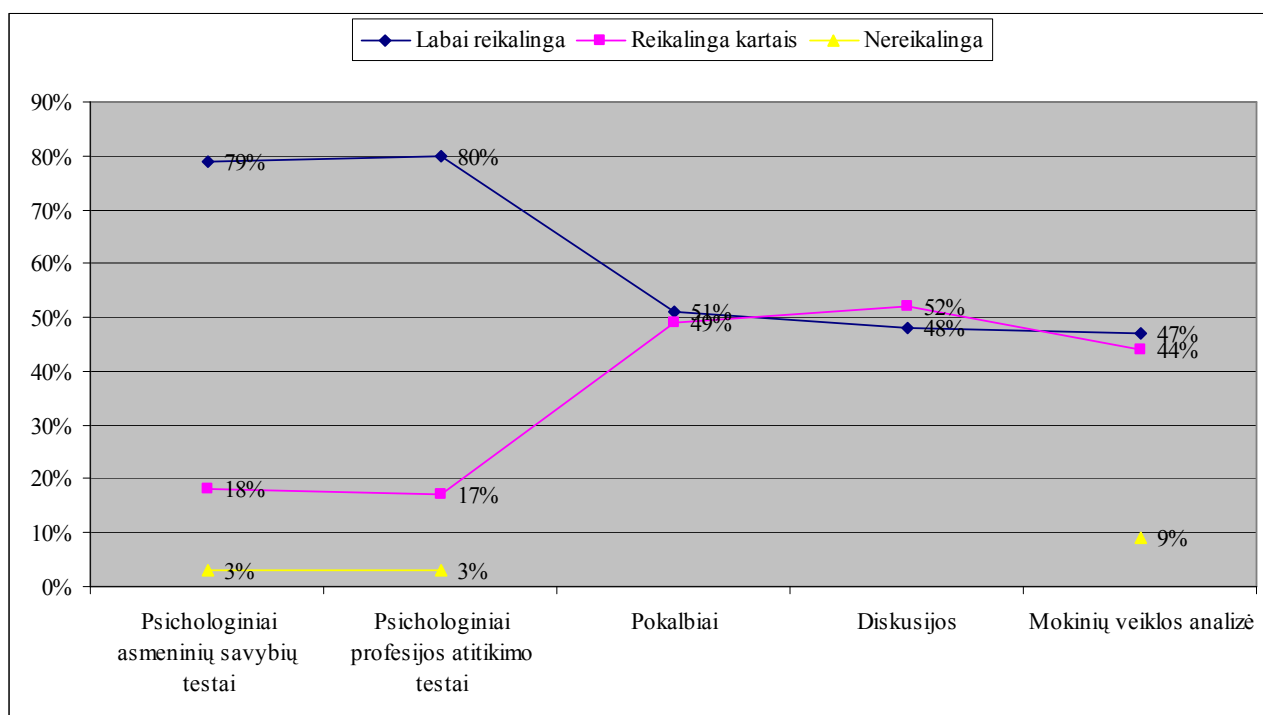
Pedagogai išskiria informacijos apie būsimas mokyklas ir įstojimo į jas galimybių pateikimą, kaip labai svarbią ir naudingą mokiniui.

Kaip naudingą informaciją galima įvardinti diskusijas klasėse ir tarp klasių, nes jų metu mokiniai išklauso bendraamžių nuomones, bei gali išsakyti savo pamąstymus ar pastebėjimus.

Apibendrinant teigtina, kad informacija apie profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje, suteikiama mokiniams yra naudinga.

Mokiniams, ieškant savo profesinio pašaukimo, renkantis ateities profesiją yra reikalinga nuolatiniai suaugusiųjų patarimai ir pagalba. Mokyklose esantis psichologas ar socialinis pedagogas

gali tokią pagalbą suteikti. Kokią psichologinę pagalbą yra reikalingiausia gimnazistams, pedagogų požiūriu, pateikiama 33 paveiksle.

33 pav. **Psichologinės pagalbos reikalingumas gimnazistams pasirenkant profesiją (N=83)**

Labai svarbu mokiniams, pedagogų nuomone, psichologiniai asmenybės testai bei psichologiniai profesijos atitikimo testai. Vadinasi, mokyklose mokiniai turi išnaudoti galimybę išsiaiškinti savo asmenines savybes bei jų atitikimą būsimai profesijai.

Mokinių veiklos analizė, pokalbiai, diskusijos su psichologu mokyklose yra vertinami kaip kartais reikalinga pagalba.

Apibendrinant teigtina, kad pedagogai įvertino profesinio orientavimo veiklą kaip vykdomą mokyklose, tačiau pastebi, kad neretai dubliuojasi įvairių specialistų, dirbančių mokyklose, veikla. Respondentų anketose nebuvo parašyta, kokia dar neįvardinta atsakymuose veikla užsiima pedagogai, nebuvo papildomi atsakymai savo nuomone. Tai, rodo, kad anketinės apklausos mokyklose, kad ir nedidelės nėra populiarios.

IŠVADOS

1. Atlikus empirinį I-IV gimnazinių klasių mokinių, jų tėvų ir gimnazistams dėstančių pedagogų tyrimą ir remiantis respondentų pateiktais atsakymais, galima teigti, kad darbe kelta hipotezė pasitvirtino. Nustatyta, profesinio orientavimo veikla gimnazijose vykdoma, tačiau ji nėra pakankama, kryptinga ir nuosekli.
2. Atlikus mokslinės literatūros teorinę analizę, nustatyta, kad profesinis mokinių pasirengimas prasideda nuo vaikystės. Mokykloje jaunuoliai išsiaiškina savo polinkius, gabumus, susiformuoja jų vertybės ir idealai, kuriais vadovaujantis renkasi profesiją. Todėl profesiniam pasirinkimui lemiamos įtakos turi įvairi veikla mokyklose, kuri kryptingai padeda mokiniams atskleisti savo gebėjimus, pomėgius ir išsiaiškinti savo profesinį pašaukimą.
Vertinant ekonominius – socialinius profesinio pasirinkimo veiksnius, nustatyta, kad svarbūs ekonominiai veiksniai, tėvų nuomone, yra: gyvenamoji aplinka ir uždarbis, o mokinių ir pedagogų nuomone, svarbiausias ekonominis veiksnys, renkantis profesiją yra uždarbis.
3. Gimnazistų nuomone, profesinio orientavimo veikla mokyklose yra vykdoma, tačiau ji daugiau pasireiškia kaip informacinė veikla, todėl reikalingas didesnis dėmesys profesiniam konsultavimui. Tačiau akcentuotina, kad konsultavimo vykdymui mokyklose trukdo tai, kad profesinių konsultantų Lietuvos aukštosiose mokyklose rengimas yra naujas reiškinys.
4. Pedagogų nuomone, mokyklose profesinio orientavimo funkcijas pasidalina klasės vadovai, psichologai, socialiniai darbuotojai bei PIT'o specialistas, kuris dažniausiai yra vienas iš mokykloje dirbančių mokytojų. Todėl iš respondentų pateikiamų atsakymų pastebimas įvairių specialistų funkcijų ir atliekamos veiklos dubliavimas.
5. Mokinių tėvų nuomone, pagrindinė profesinio orientavimo veikla, vykdoma mokyklose, yra ekskursijos į mokymosi įstaigas, tolimesnio mokymosi mokyklų bei mokymosi galimybių jose pristatymas. Yra organizuojami gimnazistų susitikimai su buvusiais mokiniais, įvairių profesijų atstovais bei dėstytojais iš įvairių mokymosi įstaigų.
6. Visų apklausoje dalyvavusių respondentų nuomone pagrindinis ugdymo veiksnys, lemiantis profesinį jaunuolio pasirinkimą mokykloje, yra profesinis orientavimas. Visa informacija apie profesinio pasirinkimo galimybes mokiniams yra naudinga, tačiau efektyviausia respondentų vertinama tokia informacija, kurią gaudamas mokinsys gali akivaizdžiai susipažinti su būsimomis mokymosi galimybėmis ir pabendrauti su jau besimokančiais specialybės buvusiais vyresniais bendramoksliais.

REKOMENDACIJOS

1. Profesinio orientavimo veiklos funkcijas gimnazijose reikalinga suderinti ir paskirstyti jas vykdančioms specialistams, kad jos nebūtų dubliuojamos.
2. Tikslinga mokyklose organizuoti mokinių apklausą, kad išsiaiškinti jų profesinio pasirinkimo poreikius, kokios profesinio orientavimo veiklos jie pageidauja ir teikia daugiausiai naudos. Sugalvoti įvairesnių informacijos pateikimo formų, kad ji tenkintų mokinių poreikius bei būtų jiems naudinga.

LITERATŪRA

1. Arnold J. (1997). Nineteen propositions concerning the nature OFM effective thinking for career management in a turbulent world. // British journal OFM Guidance and Counselling 25 (4).
2. Adamonienė R., Daukilas S. Krikščiūnas B. Makninė I., Palujanskienė A. (2001). *Profesinio ugdymo pagrindai*. Vilnius: Petro ofsetas.
3. Barkauskaitė M. (2007). Profesinis konsultavimas ir orientavimas šiuolaikinio profesinio rengimo kontekste /. *ACTA PAEDAGOGICA*, Nr. 18, p. 106 – 120.
4. Bartnikienė Z., Paužienė L. (1989). *Padėkime mokiniams pasirinkti profesiją*. Kaunas: Šviesa
5. Beresnevičienė D. (1990). *Diferencijuotas profesinis orientavimas mokykloje*. Vilnius: PMTI
6. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai (2003).
7. Bitinas B. (2004). *Hodegetika. Auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
8. Brandišauskienė A. (2007). Gabių mokinių identifikavimo problemos. *ACTA PEDAGOGIKA VILNENSIA*, Nr. 19, p. 42 – 50.
9. Bukauskienė T. (1996). *Lietuvos mokykla ir pedagoginė mintis 1918 – 1940 metais*. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
10. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
11. Černius J. (1992). *Mokytojo pagalbininkas*. Kaunas: Litera.
12. Čiužas A., Ratkevičienė V., Stankevičius P., Vosyliūtė A., 2005, *Akademinis jaunimas: gyvenimo būdas ir vertybės*. Vilnius, Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
13. Danilevičius E. (2002). Asmenybės ugdymo filosofinių kryptių sankirtos profesinio rengimo kontekste. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos* T 4, p. 90 – 101.
14. Damkauskienė A. karjeros planavimas prasideda jau mokykloje [Žiūrėta 2009–10–17] prieiga per internetą: <http://www.klsmk.lt/gallery/_klsmk/mokslas/karjera/aliona_damkauskien_e.pdf>.
15. Gaižutis A. (2001). *Estetika. Tarp tobulumo ir minties*. Vilnius: Mintis.
16. Gardner H. (1998). Atsisveikinimas su IQ. Bendroji intelektų įvairovės teorija. Klett Cotta Verlag.
17. Galkytė H. (1977). *Mokinių sugebėjimo analizuoti savo galimybes, renkantis profesiją, ugdymas*. Kaunas: Technologija.
18. Gumuliauskienė A., Augienė D., Bobrova L.(2002). *Karjera šiandien ir rytoj*. Šiauliai. Šiaulių universiteto leidykla.
19. Indrašienė V., Grinytė L. (2007a). Tėvų požiūris į profesinį orientavimą bendrojo lavinimo mokykloje. *Pedagogika*, Nr. 87, p.119-125.

20. Indrašienė V., Grinytė L. (2007 b). Klasės auklėtojo veikla organizuojant mokinių profesinį orientavimą, konsultavimą ir orientavimą mokykloje. *Socialinis ugdymas*, Nr. 3 (14), p.51–59.
21. Jovaiša L. (1978). *Profesinio orientavimo metodika*. Kaunas, Šviesa.
22. Jovaiša L. (1981). *Asmenybė ir profesija*. Kaunas: Šviesa.
23. Jovaiša L. (1999). *Profesinio konsultavimo psichologija*. Vilnius: Mintis.
24. Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
25. Jovaiša L. (2009). *Profesinio orientavimo ir konsultavimo psichologija*. Vilnius: Agora.
26. Jucevičienė P. (1996). *Organizacijos elgsena*. Kaunas: Šviesa.
27. Indrašienė V., Grinytė L. (2006a). Tėvų požiūris į profesinį orientavimą bendrojo lavinimo mokykloje. *Pedagogika*, Nr. 87, p. 79 – 87.
28. Indrašienė V., Grinytė L. (2006 b). Klasės auklėtojo veikla organizuojant mokinių profesinį informavimą. *Pedagogika*, T. 83, p.74 – 86.
29. Fukuyama Sh. (1994). *Profile Guidelines for Teachers*. Ashiya Hyago. Japan: Ashiya University Press.
30. Hallahan D. P., Kauffman J. M. (2003). *Ypatingieji mokiniai*. Vilnius: Alma litera.
31. Herr E. L., Cramer S. H. (1984). *Career guidance and counseling through the life Span*. Boston, Toronto.
32. Hesketh B. (1982). Decision-Making Style and Career Decision-Making Behaviours Among School Learners. *Journal of Vocational Behaviour*, No 20.
33. Holland J.K. (1973). *Making vocational: A theory of careers* // Englewoods Cliffs, New York: Prentice – Hall.
34. Hoyt K. B. (1997). *A primer for career education*. Washington, D.C. Office OFM Career Education.
35. Kardelis K. (1997). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: technologija.
36. Kavolis V.(1996). *Kultūros dirbtuvė*. Vilnius: Baltos lankos.
37. Kregždė S. (1988). *Profesinio kryptingumo formavimosi psichologiniai pagrindai*. Kaunas: Šviesa.
38. Kučinskienė R. (2003). Asmeninės karjeros valdymo gebėjimai ir jų ugdymo gairės. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*. Nr. 7, p. 72 – 82.
39. Kučinskienė R., Rakauskienė J. (2003). Mokytojų IT kompetencijos taikymo aspektai mokinių profesiniame informavime // [Žiūrėta 2009–11–17] prieiga per internetą: <<http://www.tavokarjera.lt/3.doc>>
40. Kuzmickas B. (2001). *Laimė, asmenybė, vertybės*. Vilnius: Tyto Alba.
41. Laumenskaitė E., Petkevičiūtė N. (2004). Asmeninė motyvacija kaip profesinės karjeros pagrindas. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*. T 8, p.72 – 83.

42. Laužackas R. (1999). *Sisteminės – teorinės profesinio rengimo kaitos dimensijos*. Kaunas, Šviesa.
43. Laužackas R. (2002). Profesinio rengimo plėtra žinių visuomenės ir konkurentabilios ekonomikos amžiuje. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 5.
44. Laužackas R. (2005). *Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas*. Kaunas, Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
45. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 63 – 2853.
46. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 98 – 2478.
47. Lepeškieienė V. (2004). Mokytojo asmenybės ypatumai ir jo profesinė veikla. *Žvirblių takas* nr. 2 p.5.
48. Natham R. Hill L. (1992) *Career Councelling*. London: Sage
49. Makūnas V., D. Pugevičienė (2005). Profesinio apsisprendimo veiksmų tyrimas Kauno kolegijos kraštotvarkos fakultete [Žiūrėta 2009-10-21] prieiga per internetą: <
http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2005~ISSN_1822-1068.N_2.PG_35-40/DS.002.0.01.ARTIC.
50. Maslow A. H. (2006). *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius, Apostrofa.
51. Matulionis A. Mikšys A. (1992). *Jaunimo socialinė – profesinė orientacija*. Vilnius: Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas.
52. Narkevičienė B. (2000). *Gabių vaikų ugdymo sąlygų modelis ir jo raiška Lietuvoje*. Daktaro disertacija. KTU.
53. Natham R., Hill L. (1992). *Career Councelling*.
54. Neverauskas B., Rastenis J.(2000). *Vadybos pagrindai*. Kaunas: Technologija.
55. Parsons T. (1909). *Chosing a Vocations*. New. York: Free Press.
56. Palujanskienė A., Pugevičius A., (2002). Karjeros samprata pedagogo darbe. *Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: aktualijos ir perspektyvos*.
57. Palujanskienė A. (2003). Darbo ir karjeros psichologija. Metodinės rekomendacijos. Kaunas.
58. Profesinio orientavimo strategija (2003) *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 56 – 1957.
59. Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas (2005).
60. Projektas „Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas“ karjeros planavimo gebėjimų ugdymo C metodika [Žiūrėta 2009-10-11] prieiga per internetą: <
http://www.smm.lt/es_parama/docs/projektai/pos_rez/Karjeros%20planavimo%20gebejimu%20ugdymo%20C%20metodika.pdf>.
61. Pruskus V. (2005). *Vertybės rinkoje: sąveika ir pasirinkimas*: Vilnius, Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.

62. Pukelis K., Pundzienė Z. (2002). Profesinis konsultavimas karjeros projektavimui: paradigmu kaita. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 5, p.96-106.
63. Pukelis K. (2002). Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui. *Profesinis rengimas, Tyrimai ir realijos*, Nr. 6, p. 62 – 72.
64. Pukelis K., Garnienė D. (2003). Moksleivių ugdymas karjerai: padėties analizė ir perspektyvos bendrojo lavinimo mokykloje. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 5, p. 28 – 35.
65. Pukelis K. (2003). Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: Nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui. *Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos*, Nr. 6 p. 66 – 76.
66. *Psichologijos žodynas*. (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
67. Railienė V. (2007). Mokinių požiūris į profesinio informavimo organizavimą bendrojo lavinimo mokykloje. *Pedagogika* T. 88, p. 50 – 56.
68. Reingardienė J., Zdanavičius A. (2003). Moksleivių vertybinės orientacijos ir pasirengimas karjerai. *Profesinio rengimo tyrimai*, Nr. 3., p. 98-109.
69. Stanišauskienė V. (2004). *Rengimosi karjerai socioeducaciniai pagrindai*. Kaunas: Šviesa.
70. Sokolova A. (2000). Apie tėvų vaidmenį pasirenkant profesiją [Žiūrėta 2009-12-01] prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2004-06-09-aleksandra-sokolova-apie-tėvu-vaidmeni-pasirenkant-profesija/15169/print>
71. Super D. E. (1961). Consistency and Wisdom OFM vocational Preference as Indices OFM Vocational Maturity in the Ninth Grade. // *Journal OFM Educationnal Psychology* 62, No 1
72. Šavareikienė D., Dubinas V. (2003). *Integruota vadybinio proceso motyvacija*. Šiauliai, Šiaulių universiteto leidykla.
73. Šernas V. (1998). *Profesinės veiklos pedagogika*. Vilnius: Presvika.
74. Tidikis R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius, Lietuvos Teisės universitetas.
75. valstybinės švietimo strategijos. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 71- 3216.
76. Veinhardt V.(2005). Organizacijos žmoniškųjų išteklių ir vadovo vystimosi sąveika. *Vadyba. Mokslo tiriamieji darbai*. Klaipėda, Nr. 32, p.18 - 25.
77. Vytauto Didžiojo universitetas. (2006). Vadovas Laužackas R. Atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS) ir užsienio profesinio informavimo sistemų turinio lyginamoji studija. Vilnius, ŠMM.[Žiūrėta 2009-12-17] prieiga per internetą: http://www.smm.lt/es_parama/docs/projektai/AIKOS_ir_uzs_prof_inf_sist_turinio_lyg_studija.pdf

78. *Tarptautinių žodžių žodynas*. (2004). Vilnius: Gimtinė.
79. Zemdliauskaitė A. Kaip surasti gerą darbuotoją ir jį išlaikyti? (2005.06.28) NK [Žiūrėta 2009–09–15] prieiga per internetą: <http://www.manager.lt/karjera/index.php?st=28>
80. Žukauskienė R. (1998). *Raidos psichologija*. Vilnius. Margi raštai.

PRIEDAI

ANKETA 2 – 4 GIMNAZINIŲ KLASIŲ MOKSLEIVIAMS

*Mieli moksleiviai,
esu studentė Irma, atlieku
tyrimą, kurio tikslas
išsiaiškinti profesinio
pasirinkimo galimybes
mokyklose, savo magistro
darbui.*

*Jūsų nuomonė yra labai
svarbi, todėl prašau
nuoširdžiai atsakyti į
klausimus*

*Anketa anoniminė, todėl
nereikia rašyti nei vardo
nei pavardės, jūsų
atsakymai apibendrinti
bus pateikti magistro
darbe*

*Jums tinkantį atsakymo
variantą pažymėkite X, jei
nebus nurodyta kitaip.*

1. Pateikite duomenis apie save:

- Mergina
- Vaikinas

- 16 metų
- 17 metų
- 18 metų

- 2 klasė
- 3 klasė
- 4 klasė

2. Profesijos ar specialybės svarba žmogui: (Pasirink vieną, svarbiausią, tavo manymą, teiginį)

- Gali užsidirbti pragyvenimui ir patenkinti savo materialinius poreikius

- Gali dirbti mėgiamą darbą ir patenkinti savo dvasinius poreikius

- Turi galimybę bendrauti darbo aplinkoje

Versti

3. Pažymėk svarbiausią, tavo manymu, esminį profesinio pašaukimo požymį:

- Polinkis visą gyvenimą užsiimti tam tikros srities veikla
- Estetinės, darbinės vertybės, idealai
- Įgūdžiai, žinios, mokėjimai, gebėjimai
- Atkaklumas, iniciatyvumas, emociingumas, susijęs su tam tikros srities veikla.
- Neturiu nuomonės
- Nežinau
- Kita.....

4. Kokie socialiniai – ekonominiai veiksniai yra svarbūs mokiniui renkantis profesiją?

(Įvertink kiekvieną teiginį)

Socialiniai – ekonominiai veiksniai	Svarbus	Nesvarbus	Negaliu įvardinti
Gyvenamoji aplinka	O	O	O
Tėvų socialinė – ekonominė bei kultūrinė padėtis	O	O	O
Gamybinė – kultūrinė aplinka (mokymo įstaigos)	O	O	O
Uždarbis	O	O	O
Mokslinė – techninė pažanga	O	O	O

5. Kokie psichologiniai veiksniai yra svarbūs mokiniui renkantis profesiją?

(Įvertink kiekvieną teiginį)

Psichologiniai veiksniai	Svarbus	Nesvarbus	Negaliu įvardinti
Profesinis subrendimas	O	O	O
Intelektas ir gabumai	O	O	O
Poreikiai	O	O	O
Interesai	O	O	O
Vertybės	O	O	O
Jaunuolio charakteris	O	O	O

6. Kokie ugdymo veiksniai yra svarbūs mokiniui renkantis profesiją?

(Įvertink kiekvieną teiginį)

Ugdymo veiksniai	Svarbus	Nesvarbu	Negaliu įvardinti
Kryptingas techninis lavinimas	O	O	O
Darbų pamokos	O	O	O
Profiliuoti užsiėmimai	O	O	O
Mokinių veikla technikos, meno, sporto būreliuose	O	O	O
Profesinis orientavimas	O	O	O

Versti

7. Kaip tavo mokykloje vyksta profesinis orientavimas?

- Pristatomos tolimesnio mokymosi įstaigos
- Vyksta diskusijos profesinio pasirinkimo klausimais
- Vyksta susitikimai su įvairių profesijų atstovais
- Išleidžiami mokyklos stendai ar laikraščiai
- Neturiu nuomonės
- Nesidomėjau
- Kita.....

8. Kokias priemones siūlo mokykloje dirbantys specialistai (psichologas, socialinis pedagogas, karjeros konsultantas) renkantis profesiją?

(Įvertink kiekvieną teiginį)

Profesinio pasirinkimo priemonės	Vyksta nuolat	Vyksta kartais	Nevyksta
Psichologiniai testai ir apklausos	○	○	○
Diskusijos profesijų reikšmingumo tema	○	○	○
Renginiai, skirti profesiniam pasirengimui	○	○	○
Kartu leidžiate sienlaikraštį	○	○	○
Organizuoja ekskursijas	○	○	○
Organizuoja susitikimus su buvusiais mokiniais	○	○	○
Teikia informaciją apie darbo pasaulį	○	○	○
Konsultuoja profesinio pasirengimo klausimais	○	○	○

9. Kokią veiklą, skirtą profesiniam pasirinkimui siūlo klasės vadovai?

(Įvertink kiekvieną teiginį)

Klasės auklėtojo organizuojama veikla	Vyksta nuolat	Vyksta kartais	Nevyksta
Diskusijos su mokiniais profesinio pasirinkimo klausimais	○	○	○
Diskusijos, susirinkimai su mokinių tėvais	○	○	○
Bendri mokinių ir tėvų susirinkimai	○	○	○
Renginiai, skirti profesiniam pasirinkimui	○	○	○
Pokalbiai apie mokymąsi įvairiose mokyklose	○	○	○

10. Kokią veiklą jūsų mokykloje vysto esantis PIT'as?

- Nėra mokykloje PIT'o
- Organizuoja ekskursijas į mokymosi įstaigas
- Organizuoja susitikimus su įvairių profesijų atstovais
- Organizuoja susitikimus su įvairių mokymo įstaigų dėstytojais
- Pateikia įvairią informaciją apie mokymosi galimybes
- Organizuoja profesijų mugės
- Pristato naują profesinę literatūrą
- Nesidomėjau
- Kita..... *Versti*

11. Kokia informacija ir veikla mokiniui naudinga?

(Ivertink kiekvieną teiginį)

Veikla ir informacija apie profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje	Labai naudinga	Naudinga iš dalies	Nenaudinga
Sienlaikraštis	☐	☐	☐
Informacija apie technikos mokyklas, kolegijas, aukštąsias mokyklas	☐	☐	☐
Informacija apie įstojimo į įvairias mokyklas galimybes	☐	☐	☐
Ekskursijos į mokymo įstaigas	☐	☐	☐
Susitikimas su buvusiais mokiniais	☐	☐	☐
Susitikimai su įvairių profesijų atstovais	☐	☐	☐
Diskusijos klasėse	☐	☐	☐
Tarpklasinės diskusijos	☐	☐	☐

12. Kokia psichologinė pagalba reikalinga mokiniams pasirenkant profesiją?

(Ivertink kiekvieną teiginį)

Psichologinė pagalba	Labai reikalinga	Reikalinga kartais	Nereikalinga
Psichologiniai asmeninių savybių testai	☐	☐	☐
Psichologiniai profesijos atitikimo testai	☐	☐	☐
Pokalbiai	☐	☐	☐
Diskusijos	☐	☐	☐
Mokinių veiklos analizė	☐	☐	☐

13. Įvardink galima organizuoti mokykloje veiklą, priemones kurios būtų labai tikslingos renkantis profesiją.

Nuoširdžiai dėkoju už bendradarbiavimą

ANKETA 2 – 4 GIMNAZINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ TĖVAMS

Šiaulių universiteto studentė Irma atlieka tyrimą magistro darbui. Šio tyrimo tikslas išsiaiškinti gimnazijos 2 - 4 klasių mokinių tėvų nuomonę apie profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje. Jūsų nuoširdūs atsakymai padės atsakyti į iškeltus uždavinius magistro darbe. Anketa anoniminė, todėl nereikia žymėti nei vardo nei pavardės, Jums tinkantį atsakymą, pažymėkite X, jei nebus nurodyta kitaip.

Iš anksto dėkoju už atsakymus

1. Pateikite truputį duomenų apie save:

Lytis: ☐ Moteris ☐ Vyras	Socialinis statusas ☐ Darbininkas ☐ Tarnautojas ☐ Bedarbis ☐ Pensininkas
Amžius: ☐ 30 - 40 metų ☐ 41 – 50 metų ☐ 51 – 60 metų ☐ Daugiau nei 60 metų	Gyvenamoji vieta ☐ Miestas ☐ Rajono centras ☐ Miestelis ☐ Kaimas

2. Pažymėkite svarbiausią, Jūsų manymu, profesinio pašaukimo požymį:

- Polinkis visą gyvenimą užsiimti tam tikros srities veikla
- Estetinės, darbinės vertybės, idealai
- Įgūdžiai, žinios, mokėjimai, gebėjimai
- Atkaklumas, iniciatyvumas, emocingumas, susijęs su tam tikros srities veikla.
- Neturiu nuomonės
- Kita.....

3. Kokie socialiniai – ekonominiai veiksniai yra svarbūs mokiniui renkantis profesiją?

(Ivertinkite kiekvieną teiginį)

Socialiniai – ekonominiai veiksniai	Svarbus	Nesvarbus	Negaliu įvardinti
Gyvenamoji aplinka	O	O	O
Tėvų socialinė – ekonominė bei kultūrinė padėtis	O	O	O
Gamybinė – kultūrinė aplinka (mokymo įstaigos)	O	O	O
Uždarbis	O	O	O
Mokslinė – techninė pažanga	O	O	O

VERSTI

4. Kokie psichologiniai veiksniai yra svarbūs mokiniui renkantis profesiją?

(Ivertinkite kiekvieną teiginį)

Psichologiniai veiksniai	Svarbus	Nesvarbus	Negaliu įvardinti
Profesinis subrendimas	O	O	O
Intelektas ir gabumai	O	O	O
Poreikiai	O	O	O
Interesai	O	O	O
Vertybės	O	O	O
Jaunuolio charakteris	O	O	O

5. Kokie ugdymo veiksniai yra svarbūs mokiniui renkantis profesiją?

(Ivertinkite kiekvieną teiginį)

Ugdymo veiksniai	Svarbus	Nesvarbu	Negaliu įvardinti
Kryptingas techninis lavinimas	O	O	O
Darbų pamokos	O	O	O
Profiliuoti užsiėmimai	O	O	O
Mokinių veikla technikos, meno, sporto būreliuose	O	O	O
Profesinis orientavimas	O	O	O

6. Kaip Jūsų vaiko mokykloje vyksta profesinis orientavimas?

- Pristatomos tolimesnio mokymosi įstaigos
- Vyksta diskusijos profesinio pasirinkimo klausimais
- Vyksta susitikimai su įvairių profesijų atstovais
- Išleidžiami mokyklos stendai ar laikraščiai
- Nežinau
- Man nėra aktualu
- Kita.....

VERSTI

7. Kokias priemones siūlo mokykloje dirbantys specialistai (psichologas, socialinis pedagogas, karjeros konsultantas) renkantis profesiją jūsų vaikui?

(Įvertinkite kiekvieną teiginį)

Profesinio pasirinkimo priemonės	Vyksta nuolat	Vyksta kartais	Nevyksta
Psichologiniai testai ir apklausos	○	○	○
Diskusijos profesijų reikšmingumo tema	○	○	○
Renginiai, skirti profesiniam pasirengimui	○	○	○
Kartu leidžiate sienlaikraštį	○	○	○
Organizuoja ekskursijas	○	○	○
Organizuoja susitikimus su buvusiais mokiniais	○	○	○
Teikia informaciją apie darbo pasaulį	○	○	○
Konsultuoja profesinio pasirengimo klausimais	○	○	○

8. Kokią veiklą, skirtą profesiniam pasirinkimui siūlo Jūsų vaiko klasės vadovas?

(Įvertink kiekvieną teiginį)

Klasės auklėtojo organizuojama veikla	Vyksta nuolat	Vyksta kartais	Nevyksta
Diskusijos su mokiniais profesinio pasirinkimo klausimais	○	○	○
Diskusijos, susirinkimai su mokinių tėvais	○	○	○
Bendri mokinių ir tėvų susirinkimai	○	○	○
Renginiai, skirti profesiniam pasirinkimui	○	○	○
Pokalbiai apie mokymąsi įvairiose mokyklose	○	○	○
Nieko nesiūlo	○	○	○

9. Kokią veiklą Jūsų vaiko mokykloje vysto esantis PIT'as?

- Nėra mokykloje PIT'o
- Organizuoja ekskursijas į mokymosi įstaigas
- Organizuoja susitikimus su įvairių profesijų atstovais
- Organizuoja susitikimus su įvairių mokymo įstaigų dėstytojais
- Pateikia įvairią informaciją apie mokymosi galimybes
- Organizuoja profesijų mugę
- Pristato naują profesinę literatūrą
- Nežinau
- Man nėra aktualu
- Kita.....

VERSTI

10. Kokia informacija ir veikla mokiniui naudinga?*(Įvertinkite kiekvieną teiginį)*

Veikla ir informacija apie profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje	Labai naudinga	Naudinga iš dalies	Nenaudinga
Sienlaikraštis	☐	☐	☐
Informacija apie technikos mokyklas, kolegijas, aukštąsias mokyklas	☐	☐	☐
Informacija apie įstojimo į įvairias mokyklas galimybes	☐	☐	☐
Ekskursijos į mokymo įstaigas	☐	☐	☐
Susitikimas su buvusiais mokiniais	☐	☐	☐
Susitikimai su įvairių profesijų atstovais	☐	☐	☐
Diskusijos klasėse	☐	☐	☐
Tarpklasinės diskusijos	☐	☐	☐

11. Kokia psichologinė pagalba reikalinga mokiniams pasirenkant profesiją?*(įvertinkite kiekvieną teiginį)*

Psichologinė pagalba	Labai reikalinga	Reikalinga kartais	Nereikalinga
Psichologiniai asmeninių savybių testai	☐	☐	☐
Psichologiniai profesijos atitikimo testai	☐	☐	☐
Pokalbiai	☐	☐	☐
Diskusijos	☐	☐	☐
Mokinių veiklos analizė	☐	☐	☐

12. Įvardinkite galimą organizuoti mokykloje veiklą, priemones kurios būtų labai tikslingos jūsų vaikui renkantis profesiją.

Nuoširdžiai dėkoju už bendradarbiavimą

ANKETA 2 – 4 GIMNAZINIŲ KLASIŲ VADOVAMS, DĖSTANTIEMS MOKYTOJAMS, SOCIALINIAMS PEDAGOGAMS

Šiaulių universiteto studentė Irma atlieka tyrimą magistro darbui. Šio tyrimo tikslas išsiaiškinti gimnazijos 2 - 4 klasių mokinių tėvų nuomonę apie profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje. Jūsų nuoširdūs atsakymai padės atsakyti į iškeltus uždavinius magistro darbe. Anketa anoniminė, todėl nereikia žymėti nei vardo nei pavardės, Jums tinkantį atsakymą, pažymėkite X, jei nebus nurodyta kitaip.

Iš anksto dėkoju už atsakymus

2. Pateikite truputį duomenų apie save:

Lytis: ☐ Moteris ☐ Vyras	Kvalifikacinė kategorija ☐ Mokytojas ☐ Vyresnysis mokytojas ☐ Mokytojas metodininkas ☐ Mokytojas ekspertas ☐ Socialinis pedagogas
Pedagoginio darbo stažas: ☐ Iki 5 metų ☐ 6 - 10 metų ☐ 11 - 15 metų ☐ 16 - 20 metų ☐ Daugiau nei 20 metų	Darbo vieta ☐ Miestas ☐ Rajono centras ☐ Miestelis ☐ Kaimas

2. Pažymėkite svarbiausią, Jūsų manymu, profesinio pašaukimo požymį:

- Polinkis visą gyvenimą užsiimti tam tikros srities veikla
- Estetinės, darbinės vertybės, idealai
- Įgūdžiai, žinios, mokėjimai, gebėjimai
- Atkaklumas, iniciatyvumas, emociingumas, susijęs su tam tikros srities veikla.
- Neturiu nuomonės
- Kita.....

3. Kokie socialiniai – ekonominiai veiksniai yra svarbūs mokiniui renkantis profesiją?

(Ivertinkite kiekvieną teiginį)

Socialiniai – ekonominiai veiksniai	Svarbus	Nesvarbus	Negaliu įvardinti
Gyvenamoji aplinka	O	O	O
Tėvų socialinė – ekonominė bei kultūrinė padėtis	O	O	O
Gamybinė – kultūrinė aplinka (mokymo įstaigos)	O	O	O
Uždarbis	O	O	O
Mokslinė – techninė pažanga	O	O	O

VERSTI

4. Kokie psichologiniai veiksniai yra svarbūs mokiniui renkantis profesiją?

(Įvertinkite kiekvieną teiginį)

Psichologiniai veiksniai	Svarbus	Nesvarbus	Negaliu įvardinti
Profesinis subrendimas	O	O	O
Intelektas ir gabumai	O	O	O
Poreikiai	O	O	O
Interesai	O	O	O
Vertybės	O	O	O
Jaunuolio charakteris	O	O	O

5. Kokie ugdymo veiksniai yra svarbūs mokiniui renkantis profesiją?

(Įvertinkite kiekvieną teiginį)

Ugdymo veiksniai	Svarbus	Nesvarbu	Negaliu įvardinti
Kryptingas techninis lavinimas	O	O	O
Darbų pamokos	O	O	O
Profiliuoti užsiėmimai	O	O	O
Mokinių veikla technikos, meno, sporto būreliuose	O	O	O
Profesinis orientavimas	O	O	O

6. Kaip Jūsų mokykloje vyksta profesinis orientavimas?

- Pristatomos tolimesnio mokymosi įstaigos
- Vyksta diskusijos profesinio pasirinkimo klausimais
- Vyksta susitikimai su įvairių profesijų atstovais
- Išleidžiami mokyklos standai ar laikraščiai
- Nežinau
- Man nėra aktualu
- Kita.....

VERSTI

7. Kokias priemones siūlo mokykloje dirbantys specialistai (psichologas, socialinis pedagogas, karjeros konsultantas) renkantį profesiją mokiniams?

(Įvertinkite kiekvieną teiginį)

Profesinio pasirinkimo priemonės	Vyksta nuolat	Vyksta kartais	Nevyksta
Psichologiniai testai ir apklausos	O	O	O
Diskusijos profesijų reikšmingumo tema	O	O	O
Renginiai, skirti profesiniam pasirengimui	O	O	O
Kartu leidžiate sienlaikraštį	O	O	O
Organizuoja ekskursijas	O	O	O
Organizuoja susitikimus su buvusiais mokiniais	O	O	O
Teikia informaciją apie darbo pasaulį	O	O	O
Konsultuoja profesinio pasirengimo klausimais	O	O	O

8. Kokią veiklą, skirtą profesiniam pasirinkimui siūlote savo auklėtiniams?

(Įvertink kiekvieną teiginį)

Klasės auklėtojo organizuojama veikla	Vyksta nuolat	Vyksta kartais	Nevyksta
Diskusijos su mokiniais profesinio pasirinkimo klausimais	O	O	O
Diskusijos, susirinkimai su mokinių tėvais	O	O	O
Bendri mokinių ir tėvų susirinkimai	O	O	O
Renginiai, skirti profesiniam pasirinkimui	O	O	O
Pokalbiai apie mokymąsi įvairiose mokyklose	O	O	O
Nieko nesiūlo	O	O	O

9. Kokią veiklą Jūsų mokykloje vysto esantis PIT'as?

- Nėra mokykloje PIT'o
- Organizuoja ekskursijas į mokymosi įstaigas
- Organizuoja susitikimus su įvairių profesijų atstovais
- Organizuoja susitikimus su įvairių mokymo įstaigų dėstytojais
- Pateikia įvairią informaciją apie mokymosi galimybes
- Organizuoja profesijų mugės
- Pristato naują profesinę literatūrą
- Nežinau
- Man nėra aktualu
- Kita.....*VERSTI*

10. Kokia informacija ir veikla mokiniui naudinga?*(Įvertinkite kiekvieną teiginį)*

Veikla ir informacija apie profesinio pasirinkimo galimybes mokykloje	Labai naudinga	Naudinga iš dalies	Nenaudinga
Sienlaikraštis	○	○	○
Informacija apie technikos mokyklas, kolegijas, aukštąsias mokyklas	○	○	○
Informacija apie įstojimo į įvairias mokyklas galimybes	○	○	○
Ekskursijos į mokymo įstaigas	○	○	○
Susitikimas su buvusiais mokiniais	○	○	○
Susitikimai su įvairių profesijų atstovais	○	○	○
Diskusijos klasėse	○	○	○
Tarpklasinės diskusijos	○	○	○

11. Kokia psichologinė pagalba reikalinga mokiniams pasirenkant profesiją?*(įvertinkite kiekvieną teiginį)*

Psichologinė pagalba	Labai reikalinga	Reikalinga kartais	Nereikalinga
Psichologiniai asmeninių savybių testai	○	○	○
Psichologiniai profesijos atitikimo testai	○	○	○
Pokalbiai	○	○	○
Diskusijos	○	○	○
Mokinių veiklos analizė	○	○	○

12. Įvardinkite galimą organizuoti mokykloje veiklą, priemones kurios būtų labai tikslingos mokiniui renkantis profesiją.

Nuoširdžiai dėkoju už bendradarbiavimą

Irma Baltrušaitienė-Šablinskienė

(pavardė, vardas)

Vaižganto 58-39, Radviliškis

(gyv. vieta)

NKE-8

(specialybės kodas)

8606 14393

(telefonas)

ŠIAULIŲ UNIVERSITETO
REKTORIUI

PRAŠYMAS

DĖL MAGISTRO DARBO GYNIMO 2010-02-10

Šiauliai

Prašau man leisti ginti magistro darbą tema:
I-IV gimnazinių klasių mokinių profesinio pasirinkimo galimybių mokykloje edukacinė analizė

Darbo temos pavadinimas anglų kalba:

The Educational Investigation of Ist-IVth forms Students' Professional Choise in School

Darbo vadovas : _____ **ginti leidžiu** _____
(pareigos, vardas, pavardė) (parašas)

(studento parašas)

(vardas, pavardė)